İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ETKİNLİĞİNİ YİTİRMİŞ KENTSEL MEKANLARIN KENT YAŞAMINA KATILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Pınar AKASLAN

Anabilim Dalı : MİMARLIK

Programı : MİMARİ TASARIM

ARALIK 2006

İSTANBUL TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ★ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ETKİNLİĞİNİ YİTİRMİŞ KENTSEL MEKANLARIN KENT YAŞAMINA KATILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mimar Pınar AKASLAN
502031031

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 25 Aralık 2006
Tezin Savunulduğu Tarih : 30 Ocak 2007

Tez Danışmanı : Y.Doç.Dr. Hüseyin KAHVECİOĞLU
Diğer Jüri Üyeleri Doç.Dr. Arzu ERDEM (İ.T.Ü.)
Y.Doç.Dr. Sibel YARDIMCI (M.S.Ü.)

ARALIK 2006

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın ortaya çıkmasında gösterdiği sabır, anlayış ve değerli yorumlarından ötürü başta tez danışmanım, sevgili hocam Hüseyin Kahvecioğlu'na ve desteğini hiç esirgemeyen Nurbin Paker Kahvecioğlu'na en içten teşekkürlerimi sunarım. Jürilerdeki katkılarından ve anlayışlarından dolayı değerli hocalarım Arzu Erdem ve Sibel Yardımcı'ya çok teşekkür ederim.

Çok değerli hocamız Hülya Yürekli'yi hep yanımızda hissettik.

Bu süreçte hep yanımda olan, desteğini hiç esirgemeyen, sonsuz sabır ve anlayışlarıyla stres katsayımı düşürmeyi başaran biricik, sevgili aileme, tüm dostlarıma, kader ortağım Ayşe'ye, ve tabi ki sevgili Hakan'a…….

Bu uzun ve yorucu sürece gönüllü ya da zorla dahil olan, sabırla sakin bir insana dönüşmemi bekleyen, yakınımdaki uzağımdaki herkese…

Sonsuz teşekkürlerimle…

Aralık 2006 **Pınar Akaslan**

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ **iv**
ÖZET **vi**
SUMMARY **viii**

1. GİRİŞ **1**

2. KENTSEL DEVİNİM İÇERİSİNDE DEĞİŞEN "KENTSEL MEKAN" **4**
2.1. Değişen Kent ve Kentsel Mekan 4
2.1.1. Değişen Kent 4
2.1.2. Yeniden Tanımlanan Kentsel Mekan 7
2.2. Kentsel Deneyim, Kent Mekanının Deneyimlenmesi 11
2.2.1. Kentsel Mekandaki Kentli 17
2.3. Bölüm Değerlendirmesi 34

3. ETKİNLİĞİNİ YİTİRMİŞ KENTSEL MEKANLAR **36**
3.1. Etkinliğini Yitirmiş Kentsel Mekan Nedir? 36
3.2. Kentsel Mekanların Etkinliğini Yitirme Sebepleri 39
3.3. Örnekler Üzerinden Konunun Tartışılması 42
3.4. Bölüm Değerlendirmesi 61

4. ETKİNLİĞİNİ YİTİRMİŞ KENTSEL MEKANLARIN GEÇİCİ FONKSİYONLARLA KENT YAŞAMINA KATILMASI **63**
4.1. Kentsel Mekandaki Sanatsal ve Kültürel Aktiviteler 63
4.2. Yapılan Aktivitelerin Kent-Mekan-Kentli İlişkisi Bağlamında Tartışılması 74
4.2.1. Aktivitelerin Mekanla Kurduğu İlişki 74
4.2.2. Aktivitelerin Kentliyle Kurduğu İlişki 81
4.3. Bölüm Değerlendirmesi 84

5. SONUÇLAR VE TARTIŞMA **88**

KAYNAKLAR **90**

ÖZGEÇMİŞ **94**

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1 : Galata Köprüsü üzerinde balık tutan insanlar, İstanbul http://galeri.istanbul.gov.tr/…….. 15
Şekil 2.2 : Kadıköy iskele meydanında yerini almış ayakkabı boyacıları http://galeri.istanbul.gov.tr/…….. 16
Şekil 2.3 : Satış için vitrine dönüşen bina cephesi…… 16
Şekil 2.4 : Kentsel mekanda gerçekleştirilen bir Fener Alayı ve Bayram Kutlaması, İstanbul 18
Şekil 2.5 : Yılbaşı kutlamaları, Nişantaşı ve Taksim, İstanbul…… 19
Şekil 2.6 : Minibar, Ankara …….. 20
Şekil 2.7 : Duvar yüzeyinde katmanlaşmış afişler, İstanbul..... 21
Şekil 2.8 : İstanbul'da 1 Mayıs Gösterileri …….. 21
Şekil 2.9 : Cumartesi Anneleri'nin eylemlerini gerçekleştirdikleri "boş" alan…….. 22
Şekil 2.10 : Galatasaray Lisesi önünden tünele uzanan insan zinciri eylemi..... 22
Şekil 2.11 : Nükleer Santrale karşı yapılan eylem, İstanbul…… 23
Şekil 2.12 : Beyoğlu ve Salacak'tan sokak müzisyenleri, İstanbul …… 23
Şekil 2.13 : Beyoğlu'nu mekan edinmiş sokak müzisyenleri, İstanbul……... 24
Şekil 2.14 : Anatole Sokak Oyuncuları'nın "boş" alanlardaki performansları….. 24
Şekil 2.15 : Ayşe Erkmen'in "Hohentwiel" isimli çalışması, Singen, 2000…….. 25
Şekil 2.16 : Martin Gostner'in "Süss Saures Vermögen" isimli çalışmasının gece görünümü, Singen, 2000……... 26
Şekil 2.17 : Martin Gostner'in aynı çalışmasının gündüz görünümü, Singen, 2000……..... 26
Şekil 2.18 : 1. Uluslararası Yaya Sergisi, Nişantaşı, 2002……..... 27
Şekil 2.19 : 2. Uluslararası Yaya Sergisi, Karaköy, 2005…….. 27
Şekil 2.20 : Kent meydanlarında Ramazan Çadırı, İstanbul…….. 28
Şekil 2.21 : Sultanahmet'te Ramazan Şenliği, İstanbul……..... 28
Şekil 2.22 : Avrasya Maratonu, İstanbul…… 29
Şekil 2.23 : Eminönü'nde bisiklet turu, İstanbul…… 30
Şekil 2.24 : Kent mekanını dönüştüren semt pazarları, İstanbul…… 30
Şekil 2.25 : Parkta sabah sporu yapan kentliler, İstanbul…… 31
Şekil 2.26 : Konser sahnesi olarak parklar, İstanbul…….. 31
Şekil 2.27 : Kadıköy İskele Meydanında 30 Ağustos kutlaması, İstanbul…..... 32
Şekil 2.28 : Kadıköy İskele Meydanında 1 Nisan sergisi, İstanbul…… 32
Şekil 2.29 : Kadıköy İskele Meydanında rüzgargülü yerleştirmesi, İstanbul..... 33
Şekil 2.30 : Kadıköy İskele Meydanında poliklinik çadırı, İstanbul……... 33
Şekil 3.1 : Dolmabahçe Gazhanesi……..... 43
Şekil 3.2 : Hasanpaşa Gazhanesi Sökülmeden Önce……..……..... 43
Şekil 3.3 : Hasanpaşa Gazhanesi Şimdiki Hali……..... 44
Şekil 3.4 : Eski Galata Köprüsü, İstanbul……..... 45

Şekil 3.5 : Eski Galata Köprüsü, İstanbul ……..…….... 45
Şekil 3.6 : Kadıköy sahildeki balon için kurulan strüktür, İstanbul……..... 46
Şekil 3.7 : Hakan Şengün'ün Ryongyung Oteli için hazırladığı proje……..... 47
Şekil 3.8 : "High Line"ın yarışma açılmadan önceki durumu……..... 48
Şekil 3.9 : "High Line"ın yarışma açılmadan önceki durumu……..... 49
Şekil 3.10 : "High Line"ın yarışma açılmadan önceki durumu……..... 50
Şekil 3.11 : "High Line"ın yarışmasını kazanan Diller Scofidio+Renfro'nun projesi…….... 51
Şekil 3.12 : "High Line"ın yarışmasını kazanan Diller Scofidio+Renfro'nun projesi…….... 52
Şekil 3.13 : Otoyol-çevre ilişkisi…… 52
Şekil 3.14 : Söğütlüçeşme tren istasyonu, köprüaltı, İstanbul……. 53
Şekil 3.15 : Yapılar arasında kalan kullanılmayan boşluklar, İstanbul……... 54
Şekil 3.16 : Ev'imin Kenarı, Zeplin Design, İstanbul……..... 55
Şekil 3.17 : Kadıköy Salı Pazarı alanı, İstanbul…….……..... 56
Şekil 3.18 : Geniş otopark alanı, İstanbul.……...…… 56
Şekil 3.19 : Mecidiyeköy'de araç trafiği arasında kalan alanlar, İstanbul…….. 57
Şekil 3.20 : Haydarpaşa ve Göztepe istasyonları ve çevresi, İstanbul…… 58
Şekil 3.21 : Stuttdart'ta kentsel ölçekli enstalasyon, 1992…….. 59
Şekil 3.22 : Lahey'de Hollands Spor İstasyonu çevresinde enstalasyon çalışması, 1988…….. 59
Şekil 3.23 : Lunapark, İstanbul……..... 60
Şekil 4.1 : 9. İstanbul Bienali mekanları Haritası, İstanbul……... 64
Şekil 4.2 : İstanbul Yaya Sergileri 2 haritası …… 66
Şekil 4.3 : İstanbul Tasarım Haftası mekanları…… 68
Şekil 4.4 : İstanbul Tasarım Haftası, Eski Galata Köprüsü, Balat…… 68
Şekil 4.5 : İstanbul Tasarım Haftası, Eski Galata Köprüsü, Balat…… 69
Şekil 4.6 : İstanbul Tasarım Haftası, Eski Galata Köprüsü, Balat…… 69
Şekil 4.7 : İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali, Eski Galata Köprüsü, Balat…….... 70
Şekil 4.8 : İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali, Eski Galata Köprüsü, Balat…….... 70
Şekil 4.9 : Gazhane Şenliği afişi, İstanbul…… 71
Şekil 4.10 : Gazhane Şenliği, Hasanpaşa Gazhanesi, İstanbul……..... 72
Şekil 4.11 : Gazhane Şenliği, Hasanpaşa Gazhanesi, İstanbul…… 72
Şekil 4.12 : Küçük Çiftlik Parkı – Lunapark, Dolmabahçe…… 73
Şekil 4.13 : Küçük Çiftlik Parkı – Lunapark, Dolmabahçe…… 73
Şekil 4.14 : Küçük Çiftlik Parkı – Lunapark, Dolmabahçe…… 74
Şekil 4.15 : 9. Bienal Mekanları için Gruppo A12'nin çalşması, İstanbul…..... 77
Şekil 4.16 : John Körmeling'in Karaköy Meydanı'na ilişkin alternatif yol projesi…….... 78
Şekil 4.17 : Kemal Önsoy'un Tünel Meydanı için ürettiği proje…… 79
Şekil 4.18 : Kentsel mekanlarda İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali,İstanbul..... 80
Şekil 4.19 : Kentsel mekanlarda İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali,İstanbul..... 80
Şekil 4.20 : Gazhane Şenliği, Hasanpaşa Gazhanesi, İstanbul…… 81
Şekil 4.21 : Yaşasın Kentler-1, İstanbul…….. 87

ÖZET

Bu çalışmada, kentsel mekanın değişen yaşam koşullarıyla beraber nasıl bir değişime uğradığı, ve bazı kentsel mekanların, içindeki yaşantının kesintiye uğramasıyla kent içindeki etkinliğini kaybetmesi durumu örnekler üzerinden incelenmiştir. Bu kentsel mekanların taşıdığı potansiyel ortaya konmaya çalışılmış ve geçici fonksiyonlarla tekrar kent yaşamına katılmaları yönünde örnekler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde, sonraki bölümlere ışık tutabilecek kuramsal çerçeve belirlenmeye çalışılmıştır. Bu anlamda konu, "Kentsel Devinim İçinde Değişen Kentsel Mekan" üst başlığı altında incelenmiştir. Öncelikle "Kent" ve "Kentsel Mekan" kavramlarının sürekli değişen dünyada nasıl bir değişime uğradığı tartışılmıştır. Kentin fiziksel sınırları, iletişim teknolojilerinin gelişimiyle, kentle ilgili değişen politik ve siyasi hareketlerle değişime uğramakta ve hatta bir anlamda geçerliliğini kaybetmektedir. Kentteki dönüşüm, kentliyi ve onunla etkileşimde olan kentsel mekanı da değiştirmektedir. Bu değişimler ve dönüşümler sonucunda insanın kentten beklentileri, kentteki alışkanlıkları, yaşam tarzı, koşulları ve dolayısıyla yaşam alanları değişikliğe uğramaktadır. Kent, insanın hayatını sürdürmek için yapılandırdığı büyük bir boşluk, insan aktiviteleri için etkileşimlerin yoğun olarak yaşandığı bir sahnedir. Kentli bulduğu "boş" alanları sahiplenir, ve etkinliklerle bu boşlukların potansiyelini ortaya çıkarır. Kentlinin kentsel mekandaki hareketine bağlı olarak gerçekleştirdiği aktiviteler örneklerle desteklenerek incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, çalışmanın çıkış noktası olan "Etkinliğini Yitirmiş Kentsel Mekanlar" üzerinde durulmuştur. Bu anlamda öncelikle etkinliğini yitirmiş kentsel mekanın ne demek olduğu açıklanmıştır. Bir "boşluk" olarak kentsel mekan ancak içindeki yaşantıyla vardır. Değişimin hızına ayak uyduramayan kentsel mekandaki yaşantı da çeşitli sebeplerle kesintiye uğrar ve kentsel mekan kent içindeki ve yaşam içindeki etkinliğini kaybederek kendisini dışarıda, boşa çıkmış olarak bulur. Daha

sonra, kentsel mekanların etkinliğini yitirme sebepleri tartışılarak, konu örneklerle desteklenmiştir.

Dördüncü bölümde, "Etkinliğini Yitirmiş Kentsel Mekanların Geçici Fonksiyonlarla Kent Yaşamına Katılması" üst başlığı altında etkinliğini yitirmiş kentsel mekanların taşıdığı potansiyel ortaya konarak, kent yaşamına katılmasının yolları incelenmiştir. Bu alanlar içindeki aktivitelerin merkezinin insan olması gerektiği düşünülmektedir. Bu anlamda da, kent içindeki kültürel ve sanatsal aktiviteler üzerinde durulmuştur. Özellikle çeşitli kent mekanlarını kullanarak, kentlinin katılımını sağlayan, kentlilerin birbirleriyle ve kent mekanıyla etkileşimlerini tetiklemeyi hedefleyen İstanbul Bienali, Yaya Sergileri ve yine kent mekanlarını sahnesi olarak kullanan, İstanbul-Mekan-Tiyatro isimli uluslararası tiyatro festivali gibi örnekler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Etkinliğini yitirmiş kentsel mekanlarda gerçekleştirilen bu aktiviteler, mekana geçici fonksiyonlar yüklemekte ancak bu o mekan için kalıcı potansiyele dönüşmektedir. Üstelik artık bunun farkındalığı da sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kent, Kentsel Mekan, Kentsel Devinim, Kentsel Mekanın Deneyimlenmesi, Etkinliğini Yitirmiş Kentsel Mekan, Kentsel Mekan Aktiviteleri, Geçicilik ve Kalıcılık, Gösteri Mekanı Olarak Kent

REGAINING THE URBAN PLACES THAT HAVE LOST THEIR EFFECTIVENESS

SUMMARY

In this thesis, how the urban place has changed with the changing life conditions and the position some of the urban places have lost their effects inside the city due to splitting up the life involved into its own, are researched giving examples. Those urban places which have the potential are being tried to explain and how they can be turned into its lively place as before is evaluated.

In the second part of this thesis, the theoretical frame which can enlighten the following parts is tried to be determined. The topic sentence of this subject is " The Urban Place Which Has Been Changing in the Urban Motion". First of all, how "City" and "Urban Place" have changed in the continuously changing world is discussed. The physical borders of the city has been altered because of the developing telecommunication technology and the political movements about the city and also, it has lost its validity. The city transformation changes the city dweller and the urban place. Due to those transformations and changes the people's urban expectations, their habits in the city, their life style and conditions and also their life areas have been changed. The city is like a stage which is not only the space where people can survive, but also they can carry out all their activities. The city dwellers own the areas that are empty and they come out the potantial of the spaces by doing the activities. Those activities are researched supporting with the examples.

In the third section, the main point of this thesis, "Urban Places that have Lost Their Effectiveness" is researched. Firstly, it is explained what this means. As a "space" the urban place is merely a site when there is a life in it. The urban place that cannot catch up with the speed of the changing starts losing its activity and effectiveness are discussed and supported with the examples.

In the fourth section, “The Urban Places That Have Lost Their Effectiveness Regain Their Involving Vital Experience With The Temporary Functions” is researched by giving the ways how they can get involved in the urban activities and the potential of the urban places. The human being is thought to be the centre of these activities. For this reason, the cultural activities which supply the liveliness of the city is researched. Especially, some of the festivals and exhibitions such as İstanbul’s Biennials, Pedestrian Exhibitions, “İstanbul-Place-Theatre” theatre festival which can help the communication among the people are researched. These activities which are performed in the places that have lost their effectiveness give the temporary functions to the space, but this space turns into the permanent potential. Furthermore, its diffentiation is also provided.

Keywords: City, Urban Place, Urban Transformation, Experience of Urban Place, The Urban Place that has Lost its Effectiveness, Urban Place Activities, Temporariness and Permanence, The City as a Performance Place

1. GİRİŞ

"Etkinliğini Yitirmiş Kentsel Mekanların Kent Yaşamına Katılması" isimli bu çalışmada, değişen kent, dönüşen kentsel mekan ve kentli ilişkisi incelenerek, örnekler üzerinden kentsel mekanın etkinliğini kaybetmesi durumu ve yeniden kent yaşamına katılması tartışılmaktadır.

Kent üzerine, bu zamana kadar farklı disiplinlerde pek çok çalışma gerçekleştirilmiştir. Tasarımcı için kent çok büyük ve verimli bir çalışma alanıdır. Kentin, kentsel mekanın insanlar tarafından nasıl anlaşıldığı, bu alanları nasıl kullandıkları, nasıl aktivitelerle onları yaşanır kıldıkları farklı disiplinlerden pek çok araştırmanın odak noktası olmuştur.

Değişen, dönüşen kentin kaotik yapısı, dinamizmi ve belirsizliği her zaman bir mimar için de oldukça çekici bir araştırma alanı olmuştur. Mimarın bina, yapı yapma endişesi taşımıyorken de, yaşam alanımız olan kent, onun gündeminde birinci sırada yer almaktadır. Attali'ye göre, mimarlık ve kent birbirinden ayrılamaz olmasına rağmen, ikisi de aynı zamanda başka disiplinlerle de bağlantılıdır. Mimarlık ve kent birbirine bağlıdır çünkü, kentteki herhangi bir durum veya olayın temsilini mimaride görebiliriz ve mimari de kendi tasarımsal gücünü kentin üretken dinamiklerinden ödünç alabilir (Attali, 2000).

Bunun yanında, çok katmanlı kentin fiziksel çevre karakterini oluşturan belki de en önemli etken mimari bileşenlerdir. Mimarların çalışma alanı sadece bina ölçeğiyle sınırlı değildir, mimar binayı tasarlarken onu çevresiyle, kent içindeki yeriyle beraber ele almaktadır. Bu durumda, mimarlık disiplinini kentten bağımsız düşünmek mümkün değildir. Teorik yaklaşımların yanında pratik anlamda düşündüğümüzde de, son zamanlarda gerçekleştirilen pek çok kentsel tasarım yarışmalarına mimarların daha yoğun bir şekilde katılıyor olması bunun bir göstergesidir.

Kent, insan yaşamının devamlılığıyla gelişir ve değişime uğrar. Bu değişimler, insanın kent içinde aktif olarak yer alacağı alanları da etkilemektedir. Kentsel mekan

bir boşluksa eğer, bu boşluk, içindeki yaşantıyla tanımlanır, anlamlı hale gelir. Kentsel mekanı tanımlı hale getiren, kentlinin o mekanı nasıl deneyimlediğidir. Dolayısıyla, değişen koşullarla (ekonomik, teknolojik, iletişim..vs.) kentlinin, kent içinde etkinliğini sürdürdüğü alanlar da değişime uğramaktadır. Kentli, artık kentle eskisi gibi iletişimde değildir. Ve bunun sonucu olarak, bazı kentsel mekanlar, kent içindeki etkinliğini yitirmektedir.

Dinamik kent yapısı içinde, kentsel mekanların kullanımı ve kullanılabilirliği de değişime uğramaktadır. Kentte meydana gelen bu değişim hızına ayak uyduramayan bazı kentsel mekanlar, kendisini yaşamın dışına itilmiş olarak bulur.

Çalışmanın amacı, etkinliğini yitirmiş kent mekanlarının taşıdığı potansiyeli ortaya koymak ve onların geçici fonksiyonlarla kent yaşamına katılması yönünde örnekler üzerinden değerlendirmeler yapmaktır.

Çalışmada, şu sorulara cevap aranmaya çalışılacaktır;

- Kentsel mekanın kentliyle kurduğu ilişki nasıldır?
- Kentsel devinim içerisinde kentsel mekan nasıl bir değişime uğramaktadır?
- Boşa çıkmış, etkinliğini yitirmiş kentsel mekan ne demektir? Nasıl bir potansiyel taşır?
- Kentsel mekanın etkinliğini yitirme sebepleri nelerdir?
- Etkinliğini yitirmiş kentsel mekanlar nasıl kent yaşamına katılabilir? Kim için, ne kadar etkin olabilir?

Çalışmanın çıkış noktası, etkinliğini yitirmiş kentsel mekanların taşıdığı potansiyeli ortaya koyma isteğidir. Bu çalışmada, etkinliğini yitirmiş (boşaltılmış, terkedilmiş) kent mekanlarına odaklanılmakla beraber, zaten kullanılıyor olanların da sahip olduğu potansiyele dikkat çekilerek nasıl daha etkin hale gelebileceği araştırılmıştır.

Ancak, öncelikle değişen kent, kentsel mekan, ve kentsel mekanın deneyimlenmesi kavramları üzerinde durulmuştur. Kentsel devinim içinde değişen kentsel mekan kavramı irdelenmeye çalışılmış, buradan yola çıkarak kentli ve kentsel mekan ilişkisi üzerinde durulmuştur. Kentsel mekanlar, içinde barındırdığı yaşam yoluyla çok yönlü kullanıma olanak tanır. Sonrasında, çalışmanın çıkış noktası olan "etkinliğini yitirmiş kentsel mekan" konusu ele alınmış, geçici fonksiyonlarla, kentlinin de aktif olarak katılımıyla nasıl kullanıma, kent yaşamına katılabileceği örnekler üzerinden

tartışılmış, ve bunun kent imajına etkisi sorgulanmıştır. Böylece etkinliğini yitirmiş olan kentsel mekanların potansiyelinin farkındalığı sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma yöntemi olarak, öncelikle anahtar kelimeler belirlenmiş ve literatür araştırması yapılmıştır. Ve bunlara paralel olarak kişisel deneyimlerden de faydalanılarak gözlem yapılmaya devam edilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda, örnek saptamaları yapılarak, örnekler incelenmiş ve bunlar üzerinden konu tartışılmıştır.

2. KENTSEL DEVİNİM İÇERİSİNDE DEĞİŞEN KENTSEL MEKAN

Görüyorsun değil mi/ Ne kadar inceldi kent, /
Neredeyse şuracıktan ansızın bir kent daha görünecek
Edip Cansever, "İki Kent", 1980

Yaşamımızın her alanının olduğu gibi, yaşamımızı sürdürmek için kurduğumuz ve kurguladığımız kent de çok hızlı bir değişim geçirmektedir. Bu bölümde, kentin sahip olduğu dinamik yapı, ve onun devinimiyle değişen kentsel mekan kavramları üzerinde durulacaktır. Kentlinin kentsel mekanla kurduğu ilişki, karşılıklı olarak, bilinçli ya da bilinçsiz birbirlerini nasıl etkiledikleri örneklerle anlatılmaya çalışılıp, içindeki yaşantıyla kentsel mekanın nasıl çok yönlü kullanıma olanak verdiği gösterilecektir.

2.1 Değişen Kent ve Kentsel Mekan

Bu bölümde, kent ve kentsel mekan olgularına kavramsal açıdan yaklaşılacak ve gündelik yaşamımızın değişmesine bağlı olarak, bu kavramların da yaşamımızın içinde nasıl bir değişime uğradığı tartışılacaktır.

2.1.1 Değişen Kent

"Başkenti Eutropia olan topraklara girdiğinde yolcu, geniş ve dalga dalga bir yaylaya dağılmış, aynı büyüklükte, pek de farklı olmayan, bir değil, birçok kent görür. Eutropia bunlardan biri değildir, bu kentlerin tümü birlikte Eutropia'dır." (Calvino,1990).

Kent neresidir? Nerede başlayıp nerede bitmektedir? Sürekli değişen teknolojik ortam, ulaşım sistemleri, ekonomik ve politik yaklaşımlarla beraber kentin sınırlarını belirlememiz de zorlaşmaktadır. Kentin fiziksel sınırları, iletişim teknolojilerinin gelişimiyle, kentle ilgili değişen politik ve siyasi hareketlerle değişime uğramakta ve hatta bir anlamda geçerliliğini kaybetmektedir.

Calvino, Görünmez Kentler isimli kitabında, kentlerin süreksizliğinden, parçalardan oluşmasından ve geçici tanımlarından bahseder. Ona göre; Her şehir diğer tüm şehirlere benziyor. Yerler biçimlerini, uzaklıklarını, düzenlerini, sıralarını değiştiriyor, şekilsiz bir toz bulutu kıtaları kaplıyor (Calvino, 1990). Kent coğrafi bir bütün değil, parçaların bir araya gelmesiyle oluşan bir yerdir. Günümüzün iletişimiyle kent her yere yayılmış büyük bir boşluktur.

Öncelikle, farklı zamanlarda, farklı bakış açıları tarafından yapılmış kentle ilgili yaklaşımları şu şekilde sıralayabiliriz;

Kent, yaşamak için bir makinedir. Kent, insanın doğayı tutması, yakalamasıdır. Kent, doğa'ya karşı yürütülen bir operasyondur. İnsanların hem korunmak hem de çalışmak için kurdukları bir organizmadır (Le Corbusier, 1929). Corbusier, kentle makine işleyişi arasında bir paralellik kurarak, kentteki üç önemli bileşeni konut, cadde, ve açık alanlar olarak dile getirmiştir. Ona göre, karmaşık bir makineyle benzerlik gösteren modern büyük kent, ancak bir düzen içinde işlerse gerçekleşir.

Alexander'a göre ise, bu büyük kentin sihrinden hoşlanmayan çok az insan vardır. Ancak kentin uzayıp gitmesi, büyük merkezlere yakın yaşama şansı olanlar ve yeterince zengin olanlar dışındakilerden bu sihri uzak tutar (Alexander, 1977).

Norberg-Schulz, kenti insanların bir araya geldiği bir "karşılaşma yeri" ve insanları saran, yakınlaştıran bir "mikrokosmos" olarak tanımlar. Kentte ne yapmak istediğimizi keşfedebilir, seçimimizi yapar ve kimliğimizi geliştiririz (Norberg-Schulz, 1980).

Kentin anlamı, Ocak'a göre ise (ve aslında daha öncesinde Marx'a göre) toplumsal sınıfların arasındaki mücadelelerin yarattığı gerilimlerden çoğalır. Bu, kentin çokanlamlılığı, kentin denetimini elinde tutanlara referansla varolur (Ocak, 1996).

Kent nasıl bir organizmadır? Kent, insanların birbirlerine kolay erişebildiği bir yoğunluk olmak dışında esas olarak, insanların/kurumların birbirlerine erişimini organize eden yapılardan oluşur. Bu organizasyon kentin biçimlenişini oluşturan şeylerden biridir (Mitchell, 1996).

Bu yaklaşımların her biri kentin farklı bir yanını vurgular niteliktedir. Bu durumda, kentin çok yönlü bir yapıya sahip canlı bir organizma olduğu sonucunu çıkarmak

yanlış olmaz. Dolayısıyla, her canlı organizma gibi kent de yaşar, büyür, çoğalır, eskir, bazen yok olur, tekrar yapılanır, yenilenir, iletişim kurar, gelişir, etkileşir. Fakat, her ne olursa olsun dinamik yapısı sürekliliğini korur, ve kent sürekli değişir.

İçinde bulunduğumuz dünya çok hızlı bir değişim geçirmektedir. Bu değişim ve dönüşüm, artık tüm zamanlarımızı geçirdiğimiz kent ve kentsel mekana bakışımızı, algılayışımızı da değiştirmektedir.

Kentler, içinde yaşayanlar için ortak uygulama alanları olarak canlılıklarını sürdürürler. Dolayısıyla, içindekilerin sosyal, kültürel etkinlikleri kenti etkileyerek değiştirmektedir. Kent sadece yapıları barındıran bir yer değil, farklı alanları, insanları ve etkinlikleri bir arada toplayan, dönüştüren bir yerdir. Bu özellikler ancak içinde geçirilen yaşam deneyimleri ile tamamlanır ve anlam kazanarak biçimlenir. Mumford'un da belirttiği gibi; doğal mekanı dönüştürmek ve inşa etmek kentsel çevreyi oluşturur. Bu sebeple kent sosyal ve mekansal bir olgudur ve görülebilir zamansal bir boyuta sahiptir, zamanın bir ürünüdür (Mumford, 1940).

Kent, ihtiyaca göre, içinde yaşayanların sosyal yapısındaki değişikliklere göre kısmen de olsa yıkılır, yeniden yapılır.

Kent, sürekli bir devinim içindedir. Şenel'in de belirttiği gibi kentin düzen ve düzensizliğin sınırında olması, kendini sürekli yeniden yapılandırmasına sebep olur. Şenel'e göre kent, düzen ve düzensizliği aynı anda barındıran canlı bir sistemdir. Çünkü, her canlı sistemde olduğu gibi kentte de sürekli bir yapılma ve yıkılma gerçekleşir (Şenel, 2002).

Düzensizliği, kaos ve karmaşa olarak tanımlamak mümkündür. O halde bu düzen ve kaos (düzensizlik) birbirinden beslenerek, kenti de besler. Ve zaten çevresinden ve kendi içindeki devinimden etkilenmeye açık olan kent, canlı bir organizma olarak yenilikler ortaya koyar. Kaostan herkes kendine göre, farklı bir düzen çıkarabilir. Kentin farklı insanlarca farklı tanımlanması böyle açıklanabilir. Ayrıca düzenin içindeki düzensizlik ya da düzensizliğin içindeki düzen etkileşimi devam ederek kenti dengeden uzaklaştırır ve kentte devinimi sürekli kılar. Böylece kent, kendi yarattığı yeniliklerin ortaya çıkardığı sorunları düzeltmek için yine yenilikler oluşturur. Gülmen de bu durumu şu şekilde belirtmiştir; dönüşüm, düzen ve düzensizlik güçlerini yaratıcı bir gerilim içinde tutmaya dayanır. Düzen ve

düzensizliklerin bir aradalığı kenti dönüştüren yaratıcı ortamı oluşturmaktadır (Gülmen, 2004).

Türkiye ölçeğinde, kentler, kentteki değişimler söz konusu olduğunda, yeninin mekanı hep İstanbul olmuştur. İstanbul, görünürde ilk bakanları yılgınlığa düşüren bir kaos, bir karmaşa, bir anlaşılmazlık yumağıdır. Her zaman yıkılıp yeniden kurulan bir kent olmuştur İstanbul, bitmek bilmeyen, tükenmeyen bir yıkım ve yeniden kurulma sürecidir. Yıkım ve yeniden kurma, birbirinden ayrılmaz bir şekilde iç içedir İstanbul'da. İstanbul, bir yandan kendini, onu anlamaya çalışanların ellerine bırakır görünürken, diğer yandan anlaşılmazlığın, yeninin ağlarını kuran kenttir (Pınarcıoğlu ve Işık, 2003).

2.1.2 Yeniden Tanımlanan Kentsel Mekan

Kentli icat etmeye başladığı zaman, kent mekanı yeniden tanımlanmaya başlar (Altay, 2004).

Kentteki sürekli dönüşümün, kent mekanındaki yansıması, kent merkezleri ve kamu mekanlarının işlevlerindeki değişimle kendini gösterir. İletişim altyapısındaki gelişimin, mesafenin caydırıcılığını azaltıcı etkisi nedeniyle kentlinin kenti kullanma alışkanlıkları ve kentin gelişim dinamikleri değişti (Tankut, 2002). Örneğin, gelişmiş bilgisayar sistemleri ve network ağlar sayesinde bunları kullanan insanlar, bulundukları yerden, iş yerlerine gitmeden işlerini yürütebilmektedir. Bu da çalışma ve yaşam alanlarının bir arada bulunması durumunu arttırmaktadır. Konut ve ofisin birlikteliği sonucundaysa kent içinde konumlanan merkezi iş alanlarının fonksiyonu bir taraftan kentin bir bölümünde yok olmaya başlarken bir taraftan da kent içerisinde fonksiyon alanlarının ayrıştırılması prensibiyle, İstanbul'da Maslak-Levent aksında olduğu gibi gelişen bir merkezi iş alanı olarak karşımıza çıkar. Yine fonksiyon alanlarının ayrıştırılmasıyla kentin diğer tarafında, kent çeperlerinde de donanımlı evlerden oluşan siteler ("altkentler") konumlanarak kentlinin kentle kurduğu ilişkiyi değiştirmeye başlamıştır.

Mitchell'e göre insan etkileşiminin ve üretiminin araçları giderek minyatürleşiyor, maddesizleşiyor ve sabit mekanlardan bağımsızlaşıyor. 1980'lerde "walkman" çağında bile eğlenmek için bir yere gitmenin yerini bu küçük araç tutabiliyordu

(Mitchell, 1996). Bu da insanların birbirleriyle yüz yüze görüşmelerine gerek duymamalarına sebep oluyor. İnsanlar evlerinden çıkmadan gündelik yaşamlarıyla ilgili pek çok ihtiyaçlarını karşılayabiliyor.

Kentteki teknolojik gelişmeler, bürokratikleşme ve kitle iletişimi, ancak kentlilerin katılımıyla gelişebilen kamusal alanın kaybolmasına yol açmıştır. Zukin, kamusal alanı, bu mekanları oluşturan ve kullanan çeşitli kamusal ya da bireysel çıkarların algılandığı sürekli değişen bir durum olarak değerlendirmiştir (Zukin, 1996). Komşuluk ilişkileri, ortak mekan paylaşımı en aza inmiş, meydanlar eski anlamını kaybetmiş, çocuklar bile şehirleşmenin yol açtığı birçok sorunla yüz yüze kalarak, en genel oyun alanları olan sokakları kaybetmiş ve ev, okul, televizyon ve bilgisayar arasında sıkıştırılmışlardır. Dışarıda bulunmaktansa televizyon veya bilgisayar başında vakit geçirmek daha uygun bulunmakta, dışarı çıkıldığında ise yine tamamen kapalı, paketlenmiş ortamlarda, hazır birtakım bilgilere ulaşmak ya da tamamen tüketici kimliğine başvurmak en kolay yol olarak görülmektedir.

20. yüzyılda, kent, pazar yeri olarak da değişimlere maruz kaldı. Ticaret, açık barakalardan, sokaklarda ve meydanlarda bulunan küçük dükkanlara dönüştü. Sonra bu dükkanlar çok daha büyük dükkanlara ve süper marketlere; ve sonunda genellikle şehir merkezinden uzakta olan devasa alışveriş merkezlerine dönüştüler. Bu durumda şehrin içinde yer alan alışveriş yerleri kapandı ve bu durum kent mekanlarını da etkiledi (Gehl ve Gemzoe, 2001).

Ziyaretçilerini yağmurdan, soğuktan ya da çok sıcaktan koruyan alışveriş merkezleri, adeta birer panayır alanı gibidir. Pazarlar mal-para alışverişinin yapıldığı yerler dışında sosyal alışverişlerin yapıldığı birer panayır alanı, dolayısıyla bir eğlence mekanı iken, bugün aynı rolü alışveriş merkezleri üstleniyor (Ayman, 2003).

Gehl ve Gemzoe' ye göre, telgraf, telefon, cep telefonu, e-mail, internet gibi doğrudan, yüzyüze olmayan iletişim fırsatları ortaya çıktıktan sonra insanın kent içindeki etkinliği değişime uğradı (Gehl ve Gemzoe, 2001). Örneğin, internet ve telefon üzerinden yürütebildiğimiz bankacılık işlemleri, yine internet ortamında gerçekleştirebildiğimiz alışveriş, iş ilişkileri, internetten canlı olarak izlenebilen etkinlikler (konser vs..) ve hatta internette yapılan sanal sohbetler sosyal ilişkileri sığlaştırmaya başlamıştır. Bu durum da insanın yalnızlaşmasına, toplumsal

ilişkilerden uzaklaşmasına ve insani duygularının daha da bencilleşerek kendinden başkasını düşünmez hale gelmesine neden olmuştur. Hollnsteiner'e göre, kentli, kalabalığın ortasında yalnız bir insan diye nitelenir. Hem kent yaşamının hızlı temposuna, hem de kentteki kurumların ihtiyaçlarını karşılamadaki yavaşlığına ayak uydurmak zorundadır (Öncü ve Weyland, 2005).

Bu değişimler ve dönüşümler sonucunda insanın kentten beklentileri, kentteki alışkanlıkları, yaşam tarzı, koşulları ve dolayısıyla yaşam alanları değişikliğe uğramaktadır. Her gün geçmek zorunda olduğu sokak, oturduğu mahalle, alışkanlıkları değişir. Yeniyi sever, ona alışır, katılır ve daha yeniyi üretir ya da korkar, kendini yabancı hisseder ve güvende hissedeceği başka bir mekan üretir. Belki de bu anlamda birey bütün sıkışmışlığına rağmen, daha önce hiç olmadığı kadar çeşitli direnme biçimlerini de geliştirir kentte.

Kentin insan yaşamının devamlılığıyla beraber meydana gelen sürekli devinimi, hiç kuşkusuz insanın aktif olarak yer aldığı kentsel mekanları etkilemektedir. Kent, insanın hayatını sürdürmek için yapılandırdığı büyük bir boşluk olarak, insan aktiviteleri için etkileşimlerin yoğun olarak yaşandığı bir sahnedir.

Yaşamın bütünlüğü içerisinde algılanan kentin sunduğu alanları düşünürken bu alanların insanlara verdiği olanakları göz önünde bulundurmak gereklidir. Kent de tüm hareketlerin ve aktivitelerin bütününden oluşur. Önemli olan bu bütünlük içerisinde insan için "aranılan" olanın nerede ve nasıl oluştuğudur (Köknar, 2001). İnsanın kentle, kendisiyle ve diğer kentlilerle iletişimde, etkileşimde bulunduğu alanlar olan kentsel mekanlarda, insan kendisini yabancı hissetmek istemez. Mekanı kendisine, kendisini de mekana ait olarak hissedebilirse eğer, kentle ve kentsel mekanla kuracağı ilişkinin devamlılığı sağlanabilir. Gehl ve Gemzoe'e göre, kent, insan etkileşiminin bir çok farklı şekli için alan yaratır. Kentin çoğu, insanın yürümesi ve zaman geçirmesi için davet eden atmosfere ve karaktere sahip olabilir (Gehl ve Gemzoe, 2001).

Tunnard-Pushkarev'e göre kentsel mekan; üretici, koruyucu, süsleyici ve rekreasyonel şeklinde dört ana fonksiyondan oluşur. Kentsel mekanları oluşturan meydanlar ve sokaklar çeşitli aktivitelerin yapılacağı mekanlar olarak düşünülebilir. Bunlar, genel ve özel kullanımlı dış mekanlar olarak gerek rekreasyonel amaçlı,

gerekse ticari, politik, kültürel vb. amaçlı olabilir (Hızlan, 1996). Ancak bu fonksiyonları tabi ki içindeki yaşantı belirler. Eğer insan bu alanlarla "tariflendiği" gibi bir ilişki kurmak istemezse o kentsel mekanda "tariflenenle" kopuk bir ilişki olduğunu görürüz.

Bilim ve Teknik dergisinin "Yeni Ufuklara Kentler" ekinde kent mekanı:

1- Farklılıkların çeşitlilik içinde anlamlı olduğu mekanlardan oluşur.
2- Yoğun ilişkiler yumağının yaşandığı bir mekandır.
3- Kendiliğinden ortaya çıkan, kestirilemeyen ya da sürprizleri barındıran, yeniliklere açık, ama aynı zamanda kendi kurallarını üreten bir mekandır.
4- Toplumsal paylaşım ve korunma yanında yabancılaşma ve yalıtılma sorunlarını da barındırır (Tankut, 2002).

Bu anlamda, kent mekanını aslında "boşluk" olarak tanımlamak yanlış olmaz. Ancak burada kullanılan "boş" kelimesi sözlükteki gibi içinde hiçbir şey bulunmayan; hiçbir işe yaramayan anlamında kullanılmamıştır. Mimari açıdan baktığımızda "boşluk" içinde pek çok şey barındırmaktadır. Bu anlamda çok güçlü bir potansiyel içerir.

Boşluğa üçüncü boyutu kazandıran şey kentteki doluluklardır. Ancak boşluğu tanımlı yapan şey nedir? Tabi ki kentlinin onunla kurduğu ilişkidir. Eğer kentsel mekan bir boşluksa onu tanımlı hale getiren içindeki yaşantıdır. Kentli bulduğu "boş" alanları sahiplenir, ve etkinliklerle bu boşlukların potansiyelini ortaya çıkarabilir ya da kısıtlayabilir. Kent içerisinde, bu doluluklar arasına sıkışmış ve kentsel yaşamın devamlılığına olanak tanıyan boşluklar, kentli için nefes alma alanlarıdır. İnsan bu alanlarda kalabalığa karışır, kalabalıktan kaçar, katılır, üretir, izler ya da sadece oradan geçer gider…. Deneyimi her ne şekilde olursa olsun kentsel mekan, kentli için önemlidir, tıpkı kentlinin de kentsel mekan için önemli ve olmazsa olmaz olduğu gibi…

Kentsel toplumsal mekan ya da kamusal mekan olarak nitelendirdiğimiz mekan kent içinde binaların arasında ve dışında kalan tüm mekanlar olarak nitelendirilmektedir. Bu mekanı da tanımlarken yapısal ve işlevsel farklılıklardan kaynaklanan özelliklerinin yanı sıra, fiziksel, toplumsal ve simgesel özellikleri de etkili olmaktadır.

Mekan, insanın insanla, insanın nesneyle ve nesnenin nesneyle olan aralıklarının, uzaklıklarının ve ilişkilerinin üç boyutlu bir anlatımıdır. Mimaride de form, kütle ile boşluğun kesişim noktasında ortaya çıkar. Mimari bir formu oluştururken yalnızca o kütlenin ve onun içine hapsettiği boşluğun değil, formun içinde yer aldığı ana mekansal boşluğun da farkında olmak gerekmektedir. Bu bağlamda, bir yapının dış mekanla ilişkisi onun ikinci dereceden bir özelliği değil onun gelişmesinin ve varlığının tamamlayıcısıdır (Erdönmez ve Akı, 2005).

Bruno Zevi'nin belirttiği gibi; kentsel mekan, insan eserinin 'boşlukları sınırladığı' her yerde, yani, kapalı ve açık mekanlarda, kentte, sokaklarda, meydanlarda, caddelerde ve parklarda, bahçelerde sürmektedir (Zevi, 1990). Barlas'a göre, ortak açık alanları düşündüğümüzde ilk akla gelen sokaklardır. Bunun nedeni hem kentsel mekanın oldukça büyük bir bölümünü oluşturması, hem de özel mekanlarla en yakın ilişkide bulunan bileşen olmasıdır. Dolayısıyla bu bağlamda sokak, bireyin kendi yaşamını ötekilerle bütünleştirdiği ve bireyselleşmesinin yanı sıra toplumsallaştığı, ortak ve özel mekanların yeterince bir araya getirilip, yeterince birbirinden ayrıldığı bir kentsel ortamı tanımlamaktadır. Kuşkusuz, anlam yükü özelliklerinin fiziki dışavurumları farklı bağlamlarda farklı biçimler alır. Ancak bağlamdan bağımsız olarak hep aynı işlevi yüklenir (Barlas, 2006).

Sokaklar, açık alanlar, parklar, meydanlar kentlinin bir araya geleceği, kaynaşacağı, iletişim kuracağı, bireysel ya da beraber hareket edebilecekleri alanlardır. Bu mekanlarda meydana gelen rastlantısal ya da programlı karşılaşmalarda, kentli o mekanı sosyal aktiviteleriyle yaşanır kılmaktadır.

2.2 Kentsel Deneyim, Kent Mekanının Deneyimlenmesi

> "…Pentesilea'da saatlerce yürür, kentin ortasında mısın yoksa hala dışında mısın anlamazsın. Alçak kıyıları bataklıkların içinde kaybolan bir göl gibi Pentesilea, ovanın içinde erimiş, çorbaya benzeyen bir kent; kilometreler boyu genişleyip yayılıyor çevreye: gür çayırların içinde, tahta perdeler ve küçük teneke çatılar arasında sırt sırta vermiş soluk binaları var. Zaman zaman yol kenarında, dişleri dökülmüş bir tarak gibi ince uzun cepheleriyle alçaklı yüksekli yapıların kalabalıklaşması, kentin ilmeklerinin o noktadan sonra sıklaşacağı anlamına geliyor diye düşünürsün. Biraz daha yürürsün, başka boş alanlar, sonra atölye ve depolarla pas renginde bir dış mahalle, bir mezarlık, atlıkarıncayla bir panayır, bir mezbaha

çıkar karşına: kelleşmiş kırların benek benek açıldığı yerlerde kaybolan, yıkık dökük dükkanların sıralandığı bir yoldan geçersin.Rastladıklarına, "Pentesilea'ya nasıl gidilir?" diye sorduğunda elleriyle geniş bir daire çizerler, hiçbir anlam veremezsin: "Burası" ya da "Daha ileride" veya: "Bütün buralar", dahası "Tam ters tarafta" anlamına gelebilir. - Kent, diye ısrarla sorarsın. - Biz her sabah çalışmaya geliyoruz buraya, diye cevap verir bazıları, ötekiler: "Uyumaya dönüyoruz buraya biz" derler.

Bazıları kollarını çapraz yönde havaya kaldırıp çeşit çeşit evlerin ufuktaki opak yığınını göstererek "Oralarda bir yerde olmalı" derken, ötekiler sivri çatılarıyla arkanda duran bir hayalet kenti gösterirler. -Fark etmeden geçtim mi acaba? -Hayır, biraz daha ilerle istersen.

Dış mahallelerinden birinden ötekine geçmeyi sürdürürsün böylece ve Pentesilea'dan ayrılma vakti gelir çatar. Seni kentten çıkaracak sokağı sorarsın; çevreye süt rengi lekeler gibi yayılan dış mahalleleri bir bir geçersin; gece olur; bazen tek tük; bazen birçok pencerede ışık yanar.

Bu kırık dökük çevrenin bir kıvrımında ya da bir çukurunda saklı, kente daha önce de gelmiş birinin tanıyıp anımsayabileceği bir Pentesilea var mı, yoksa Pentesilea sadece kendisinin dış mahallesi de, merkezi her yer mi, anlamaktan vazgeçmişsindir artık. Şimdi seni yiyip bitiren soruyla daha da daralır için: Pentesilea'nın dışında bir dışarı var mı?....." (Calvino,1990).

Calvino'nun "Görünmez Kentler" kitabından alınmış olan bu öyküde kenti oluşturan başlıca etmenin, o kentte yaşayan, o kenti deneyimleyen insanlar olduğunu görüyoruz. İnsanların yaşadıkları, uyudukları, çalıştıkları, eğlendikleri mekanlar, yaptıkları işler sürekli değişime uğrayabilir, ama insanın kendisinin, etrafındaki diğer insanlarla beraber varoldukları her yeni ortam onların kentidir. Çünkü kent dediğimiz büyük boşluk, ancak içindeki insanlarla, mekanlarındaki yaşantıyla vardır.

Kentsel mekanın çeşitliliğinin oluşmasını etkileyen en önemli faktör kişilerin kurduğu ilişkilerle oluşturdukları sosyal ve özel yaşantılar ve bunların kentsel mekandaki karşılıklı etkileşimidir. Bu etkileşimde karşılıklı beklentilere verilen ve alınan cevaplar aradaki kültürel, fiziksel ve algısal değişkenlerle mekanla insanlar arasındaki etkileşimi sağlamaktadır.

Fiziksel çevrenin, dış mekan aktivitelerini etkilemesi ile ilgili Gehl, genel olarak kamusal alanlarda dış mekan yaşantısını 3 ayrı kategoride incelemiştir. Bu oluşumların fiziksel çevre ihtiyaçları birbirinden farklılıklar göstermektedir (Gehl, 1987). Zorunlu aktiviteler, zorunlu olmayan -isteğe bağlı- aktiviteler ve sosyal aktiviteler.

Zorunlu olan aktiviteler okula, işe gitmek, birini beklemek gibi farklı insanlarla, koşula göre çok ya da az katılımla gerçekleşen aktivitelerdir.

İsteğe bağlı olan aktiviteler ise kişinin isteği ve kararı ile bu kararına uygun mekan ve zamanda gerçekleştirilen eylemlerdir. Buna örnek olarak da yürüyüş yapmak, temiz hava almak, parkta oturmak, sahilde güneşlenmek verilebilir.

Üçüncü kategoride incelenen sosyal aktiviteler insanların bir mekanı paylaşırken içinde bulundukları tüm aktiviteleri içermektedir. Selamlaşma ve sohbet etme gibi kişinin aktiviteye dahil olduğu iletişimle, başkalarını görme ve duyma gibi pasif iletişim buna örnek verilebilir.

Açık kamusal mekanda gerçekleşen sosyal aktiviteler, zorunlu ve isteğe bağlı olarak gerçekleşen aktiviteleri de kapsamaktadır. Bu tür aktiviteler sosyal aktiviteler olarak adlandırılmıştır. Bunun nedeni hemen her seferinde diğer iki aktivite kategorilerindeki eylemler neticesinde ortaya çıkmalarıdır. Diğer aktivitelere bağlı olarak gelişmelerinin sebebi, insanların aynı ortamda bir arada bulunmaları, buluşmaları, birbirlerinin yanından geçmeleri ya da yalnızca birbirlerini görmeleridir.

Kentsel ortak mekanı kullanırken kişi sosyalleşmekte ve diğerlerinin arasında onları gözlemleyerek değişik durumlarda nasıl davrandıklarını da deneyimleyebilmektedir. Dolayısıyla da aynı mekan içerisinde etkileşime girmekte ve kentsel mekanda sosyal bir ilişki kurmaktadırlar. Paylaştıkları zaman ne kadar çoksa, etkileşim ve deneyim de o kadar artmaktadır.

Henri Lefebvre, mekanın üç farklı biçiminden bahseder. Lefebvre'ye göre sosyal kent, "mekansal pratik", "mekanın temsiliyeti", ve "temsili mekan" olmak üzere üç önemli alanı deneyimler (Lefebvre, 1991). Bir başka deyişle, kullanmaya, kavramsal önermeye ve mekanı algısal deneyimlemeye dair üç alan olarak da tanımlanabilir. Kent, sosyal bir kurgudur ve kenti üretmeye dair tüm "mekansal pratikler", "mekanın temsiliyetine", ve "temsili mekanlara", Lefebvre'in kendi sözleriyle, kavramsal önermeye ve mekanı algısal deneyimlemeye dair alanlara, eşzamanlı gereksinim duyar. Mekansal pratik, üretim ve çoğaltmayı, ve belirli yerleri ve her sosyal yapının karakteristik mekansal oluşumunu kapsar. Mekansal pratiğin kesin bir uyumluluğa sahip olması gerekir, fakat bu entelektüel olarak çalışma duygusu ya da mantıklı düşünmeyi ima eden bir düşünce değildir. Mekanın temsiliyeti yani kavramsal

boşluk, yaşanılan, düşünülen ve algılanan şeyi tanımlar. Temsili mekan ise, direk olarak yaşayan imaj ve sembollerle bağlantılı olan boşluktur.

De Certeau, toplumsal mekanları insan yaratıcılığına ve eylemine açık olarak ele alır. Ona göre yürümek bile bir "ifade mekanı" tanımlar (Harvey, 1996). Buradan da çıkarabileceğimiz sonuca göre kentsel mekan bir boşluksa eğer, bu boşluk, içindeki yaşantıyla tanımlanır, anlamlı hale gelir. Kentsel mekanı tanımlı hale getiren, kentlinin o mekanı nasıl deneyimlediğidir. Kentli türlü etkinlikleri ve farklı tavırlarıyla, gündelik hayatın önemli sosyal aktörleridirler. Kentin içine nüfuz ederek kendi mekanlarını oluşturmaya çalışırlar.

Kent mekanı, uzmanlarca uzun ve yoğun çalışmalar sonucunda tasarlanır, projelendirilir ve uygulanarak kentlinin kullanımına sunulur. Ancak, kent mekanının asıl üretimi işte tam da bu kentliyle karşılaştığı anda başlamaktadır. Kentsel mekan, içindeki yaşantıyla anlam bulmakta ya da farklı anlamlar kazanmakta, kentlinin yüklediği farklı işlevlerle sürekli yeniden tanımlanmakta ve üretilmektedir. Bu durumda, kent mekanını kentliden bağımsız düşünmek ve kurgulamaya çalışmak anlamsızdır.

Altay'a göre kenti anlamak, kenti yaşandığı gibi düşünmek, kent mekanlarını kullanıcılarının özgün yorumlarıyla anlamak, görebilmek demektir (Altay, 2004). Kullanıcı yani kentli, kendisine sunulanı alır, ve kentsel mekan için uzmanlar tarafından öngörülmüş olan kullanım şeklini yorumlar. Bu yorum, onun farklı kullanım biçimleriyle, mekanı gündelik yaşamına, kendi ihtiyaçlarına, arzularına, hayallerine veya yaratıcılığına göre yeniden üretmesi (tanımlı hale getirmesi) anlamına gelir. Sommer'e göre, insanlar çevrelerini sadece pasif olarak algılamazlar, çevrelerini kendilerine göre adapte ederler. Çevreleri ile etkileşimleri bireyseldir. Zaman, durum ve kişilere göre değişen etkileşim özelliklerine yol açar (Sommer, 1969).

Kentsel mekanın, kentliyle karşılıklı etkileşimleri sonucunda değişmesinde "zaman" da çok önemli bir etmendir. Köknar'a göre insan mekanı devinimle, zamanın akışıyla deneyimler. İnsanın zamana göre bulunduğu konum ve onun hareketi mekanı etkilemektedir (Köknar, 2001). Zaman değişimiyle kentteki insan hareketinde de farklılaşmalar olur. Bu da kentsel mekanın biçimlenmesinde ve kentsel mekanı

algılayışımızda, kentsel mekanı yaşama katmamızda etkili olmaktadır. Harvey'e göre, mekan ve zamanın sembolik düzenlemeleri deneyim için bir çerçeve sağlar (Harvey, 1996). Bu anlamda, kent mekanını zamandan, zaman değişiminden bağımsız düşünmeye çalışmak imkansızdır.

Zaman değişimini Köknar, gece/gündüz, hafta sonu / hafta içi, yaz / kış olarak ayırmıştır (Köknar, 2001). O halde, kentlinin kent mekanını kullanarak (deneyimleyerek) yaşama katmasında, gün içerisindeki ışığın durumu, o günün hangi gün olduğu ve mevsimsel özellikler önemlidir diyebiliriz. Bütün bu farklı "zaman"larda insanın algıları değişir. Örneğin, sabah saatlerinde sakin olan bir sokak, öğleden sonra çok yoğun bir geçiş mekanına dönüşebilir.

Gündüz güneş ışığıyla sıcaktan nefes alınamayacak bir park, akşamüstü serinlemek, dinlenmek isteyen insanlarla dolabilir. Aynı mekan hafta içi çok az insanın uğrak yeriyken, hafta sonunu dışarıda geçirmek isteyenlerle dolu bir sosyalleşme mekanına dönüşür. Kışın çok az insanın uğrak yeri olurken, baharda dolup taşar.

Her mevsim Galata Köprüsünü yer edinmiş oltayla balık tutan insanlar vardır. Bazıları tuttukları balıkları satar, bazıları da sadece keyif için oradadır, ama her ne sebeple olursa olsun kentli yine kendi ihtiyaçları doğrultusunda oradadır, köprüyü farklı bir deneyimle kuşatarak ve o mekanı şekillendirmiş ve aslında yeniden üreterek köprünün her iki yanında olan "boşluk"u tanımlı hale getirmiştir (Şekil 2.1).

Şekil 2.1 : Galata Köprüsü üzerinde balık tutan insanlar, İstanbul

Sabah saatlerinde işlerine yetişmek isteyen insanlarla ve onlara sabah kahvaltısı alternatifi sunan simitçilerle dolu, çok kalabalık olabilecek bir iskele meydanı, öğleden sonra daha sakin, sadece deniz kenarında vakit geçirmek isteyen insanların

kaçış mekanına dönüşebilir. Aynı mekan, akşam iş çıkışında yine kalabalıktır, üstelik bu kez sokak müzisyenlerinin de sahnesi olmuştur, işportacılar, ayakkabı boyacıları da yerini almıştır bu kent sahnesinde, gece ise bomboş (Şekil 2.2).

Şekil 2.2 : Kadıköy iskele meydanında yerini almış ayakkabı boyacıları, İstanbul

Sabah boş olan bir kentsel niş, ya da bina cephesi, öğleden sonra bir sergi mekanına ya da satış tezgahına dönüşebilir (Şekil 2.3). Aynı mekanın yaz ve kış kullanımı arasında da farklılıklar görebiliriz. Yazın ya da baharda, orada rahatlıkla satış için bekleyen işportacı, kışın daha korunaklı bir yer tercih edecektir.

Şekil 2.3 : Satış için vitrine dönüşen bina cephesi, İstanbul

Kent içerisindeki bu mekanlar için insan davranışı, dolayısıyla algısı "zaman"la değişir. İnsanın mekandaki hareketi, oradan geçişi, durup bakışı, oturup kalması, düşünmesi, özetle orasıyla ilgili bir hafıza oluşturması, algısını etkilemektedir. Bu

değişikliğe paralel olarak kentsel mekanın içeriğinde de farklılıklar olabilir. İçindeki değişen, dönüşen yaşantıyla çok yönlü kullanıma olanak verir kentsel mekan.

Tüm bu kentsel mekanı deneyimleme örneklerindeki ortak nokta, bu eylemlerin sokakla, kentsel mekanla kurduğu ilişkinin geçici olmasıdır. Kalıcı olarak mekanlaştırmak, somutlaştırmak hedeflenmemiştir de zaten. Hatta tam aksine, kentli, kalıcı olarak "öngörülmüş" olanı yorumlar ve kendi mekanını yeniden tanımlar. Bu sadece kentlinin gündelik hayat pratikleridir.

İnsanlar kendi ihtiyaçları ya da istekleri doğrultusunda kent mekanının sunduğu kamusal alanı kendi yöntemleri doğrultusunda kullanır, ancak sabit ve kalıcı olarak değil. Eylem, bir şekilde bir noktada başlar, diğer kentlilerle olan ilişkilere göre farklı bir noktada bitebilir, yayılabilir, çok kısa sürebilir, yılın belli zamanlarında tekrarlanabilen bir etkinliğe dönüşebilir. Tariflenen sınırları olamaz. Kentlinin hareketleri, kentin sokaklarında kendine bir yer edinir ancak kent mekanına zarar vermeden yapar bunu.

Kentli, farklı gündelik hayat pratikleriyle deneyimlediği kentsel mekana yeni bir anlam ve yeni bir ifade katar. Bu anlamda, kentsel mekan, kentlinin kendi özgür ifadesinin mekanlarıdır. Kentsel mekan, kentlinin gündelik hayat pratikleriyle olduğu gibi deneyimlenir ya da tüketilerek yeniden üretilir. Mekandaki yeni algılama ve hareket etme biçimiyle kentle kurulan ilişki dönüşür. Buna karşılık kent de, tasarlanan planlardan öte, sokaklarına karışan, diğer kentlilerle ve farklı mekanlarıyla etkileşimde bulunan veya onun içinde en azından yürüyerek onu göz yüksekliğinden deneyimleyen insana cömert davranarak, başka başka yüzlerini gösterir, ve kendisini anlamasını sağlar.

2.2.1 Kentsel Mekandaki Kentli

Kentsel mekan aslında çok büyük bir boşluk olan kent içinde oluşan "boşluk"lardır. Bu boşluk bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyel kullanıldığında "boşluk" yaşanan kentsel mekanlara dönüşür. "Boşluk", kentte bir "yer" edinir. Dolayısıyla "boşluk" içindeki yaşantıyı gerçekleştiren insan hareketiyle anlamlanır. Kentlinin hareketleriyle oluşan ya da yeniden tanımlanan ve üretilen kentsel mekanlara örnekler vererek konuyu daha anlaşılır kılabiliriz.

-Bayramlar, Sokak Partileri

Milli bayramlarda yapılan kutlamalarda yapılan yürüyüşlerde kent sokaklarının daha farklı deneyimlendiğini görürüz. Bayramlarda ve yine kent mekanını kullanan fener alaylarında iki türlü deneyim yaşanır. Kent mekanı bir yürüme eylemini gerçekleştiren tarafından, bir de izleyici tarafından farklı biçimlerde deneyimlenmiş olur. Genel olarak her yıl aynı caddeler bayram kutlamaları için seçilir. Örneğin her yıl İstanbul'da Bağdat Caddesi'nde Cumhuriyet Bayramı dolayısıyla yürüyüş ve fener alayı gerçekleşmektedir. Etkinlik geçici olarak kent mekanını işgal eder, ancak periyodik olarak aynı yerde tekrarlanır, ve kentlinin kentsel hafızasında böyle bir yer oluşturur (Şekil 2.4).

Şekil 2.4 : Kentsel mekanda gerçekleştirilen bir Fener Alayı ve Bayram kutlaması, İstanbul

Yılbaşı kutlamaları, sokak konserleri ve sokak partileri de kentsel mekanın yeniden üretilmesine örnek olabilirler. Örneğin, her yıl düzenlenen yılbaşı kutlamaları kapsamındaki sokak partileriyle Nişantaşı çok büyük bir kalabalığı barındırır 1 geceliğine de olsa. Benzer bir etkinlik Taksim Meydanında da gerçekleşir. Taksim Meydanında aynı zamanda konserler de gerçekleşmektedir. Aslında daha çok otobüs meydanı olarak var olan Taksim Meydanı bu kez eğlence merkezi ve bir konser sahnesi, salonu olarak deneyimlenir (Şekil 2.5).

Şekil 2.5 : Yılbaşı kutlamaları, Nişantaşı ve Taksim, İstanbul

-Minibar:

Minibar, Ankara'da, Tunalı Hilmi ve Tunus caddeleri arasındaki ara sokaklarda gerçekleşmektedir (Altay, 2004). Minibar, Ankara'da barların olduğu bölgeye gelen gençlerin, dağınık gruplar halinde sokaklarda oturmasıyla oluşturdukları bir tür toplanma biçimidir. Gençler, marketten aldıkları ucuz içkileriyle bir araya gelirler, "boş" buldukları bir yere yerleşirler. Dolayısıyla "minibar" mekanlarını kentli tanımlar, kentlinin kendi kurduğu, ürettiği mekanlardır. Altay'a göre, Lefebvre'in mekan kavramına yaklaşımı doğrultusunda düşünüldüğünde, minibar oluşumu "yaşanan mekanlar"ın (temsili mekanların) içindedir (Altay, 2004). Yaşanan mekanlarda, uzmanların paftalar üzerindeki projeleri, tasarımları, somutlaştırmak adına uygulama süreçleri yoktur. Minibar mekanları kendiliğinden kent içindeki sokaklarda yerini bulur, duvarların üstünde, kaldırımlarda, apartman merdivenlerinde…ve bir araya gelen gençler sokaklardan çekilip evlerinin yolunu

tuttuğunda da yine kendiliğinden ortadan kalkar, kent mekanına zarar vermeden, iz bırakmadan (Şekil 2.6).

Şekil 2.6 : Minibar, Ankara

-Politik eylemler:

Kentli, kentsel mekanı direniş amaçlı da kullanabilir. Kentsel mekanın farklı kullanımlarına bir diğer örnek de politik eylemlerdir. Kent meydanlarındaki mitingler, toplu yürüyüşler, protestolar politik eylemler olarak tanımlanabilir. Politik eylemlerin kamusal alan ve tabi kentsel mekanla ilişkisi, mekanın durumunu belirlemekle kalmaz, aynı zamanda fiziksel, algısal ve sembolik anlamlarına da etki eder. Bir diğer deyişle toplumsal direniş, kamusal alanı yeniden tanımlar.

Her yıl 1 Mayıs'ta belli yerlerde yapılan toplu gösteriler bunlardan bir tanesidir. Bir araya gelerek çok büyük kalabalık oluşturan insanlar kent mekanını çok farklı bir deneyimle kuşatırlar. Kentsel mekandaki eylemle, kent mekanı ve eylemin sosyal aktörleri arasında bir etkileşim ve alışveriş gerçekleşir.Günler öncesinden gösteri mekanları belirlenir. Kent yüzeyleri ve sokakları afişler ve pankartlarla kaplanır (Şekil 2.7).

Şekil 2.7 : Duvar yüzeyinde katmanlaşmış afişler, İstanbul

Yolların trafiğe kapatılması, yaya yollarının bazılarının yine polis barikatlarıyla kapatılması, bazı ulaşım araçlarının (vapur, bazı otobüs hatları..) seferlerinin belli saatler içinde iptal edilmiş olması, bu eylemlere katılmasa bile kentin o bölgesinde yaşayan ya da o bölgeyi geçiş mekanı olarak kullanan diğer kentlileri de etkilemekte ve onlara da başka deneyimler yaşatmaktadır. Bu Lefebvre'nin öne sürdüğü mekanın temsillerine örnek olurken, 1 Mayıs'larda belirlenen alanları dolduran insanların kendi yaratıcılıklarıyla çeşitli direniş biçimleri göstermeleri ve meydanları renkli bir sahneye dönüştürmeleri (Şekil 2.8) temsili mekanlara yani yaşanan mekanlara örnek olmaktadır.

Şekil 2.8 : İstanbul'da 1 Mayıs gösterileri

Cumartesi annelerinin İstiklal Caddesinde Galatasaray Lisesi'nin önünde gerçekleştirdikleri eylemler de kentsel mekandaki politik eylemler grubuna dahildir. 200 hafta boyunca grup, her cumartesi aynı yerde toplanarak oradaki varlıklarını sürdürmüşlerdir. Kentlilerin buluşma mekanı olan Galatasaray Lisesi'nin önündeki alan bu kez bir direniş mekanına dönüşmüştür, başka bir grup sosyal aktör tarafından. Yani, cumartesi anneleri, kamusal alanı mevcut mekansal duruma rağmen 200 hafta boyunca her cumartesi ihlal ederek böyle bir deneyim yaşamış ve yaşatmışlardır. Kendileri kentin sosyal aktörleri olarak bu deneyimi yaşarken, başka sosyal aktörlerle ve mekanla da etkileşim içinde bulunarak mekanda kendilerine yer edinmişlerdir (Şekil 2.9).

Şekil 2.9 : Cumartesi Anneleri'nin eylemlerini gerçekleştirdikleri "boş" alan

Aynı mekan, başka politik eylemlerin de başlangıç ya da bitiş noktası olmuştur. Bunlardan bir tanesi nükleer santrale karşı yapılmış olan eylemdir. Galatasaray Lisesi'nin önünden başlayarak tünele kadar uzanan bir insan zinciri oluşturarak çeşitli etkinliklerde bulunmuşlardır (Şekil 2.10 ve Şekil 2.11).

Şekil 2.10 : Galatasaray Lisesi önünden tünele uzanan insan zinciri eylemi, İstanbul

Şekil 2.11 : Nükleer Santrale karşı yapılan eylem, İstanbul

-Kentsel Mekan / Müzik, Tiyatro, Sergi

Kent mekanı, "boşluk"ken içi kentliler tarafından aktivitelerle doldurulur. Kent mekanı müzik, tiyatro veya sergiler için bir sahne, fon olarak da çıkar karşımıza. Gehl'e göre sokaklarda yer alan aktiviteler; zorunlu aktiviteler, tercihli yani istekli aktiviteler, ve sosyal aktiviteler olarak özetlenebilir (Gehl, 1987). Bu durumda kentsel mekan, sokak, geçiş mekanı gibi sadece okula, işe gitmek için kullandığımız bir alan, yürüyüş yapmak için bir mekan ya da izleyici ya da katılımcı olarak orada bulunduğumuz bir sosyal aktivite mekanı, bir sahne olabilir.

Birkaç müzisyenin bir araya gelerek müzik yaptıkları bir sahneye dönüşebilir mesela sokak, günün bazı saatlerinde. Kimisi her gün aynı yerdedir; kimisi ise değişik günlerde, değişik saatlerde sergiler becerilerini.Hatta bu sürekli bir hale dönüşürse o mekan bir şekilde belleğimizde sokak müzisyenlerinin sesleriyle beraber bir yer edinir (Şekil 2.12 ve 2.13).

Şekil 2.12 : Beyoğlu ve Salacak'tan sokak müzisyenleri, İstanbul

Şekil 2.13 : Beyoğlu'nu mekan edinmiş sokak müzisyenleri, İstanbul

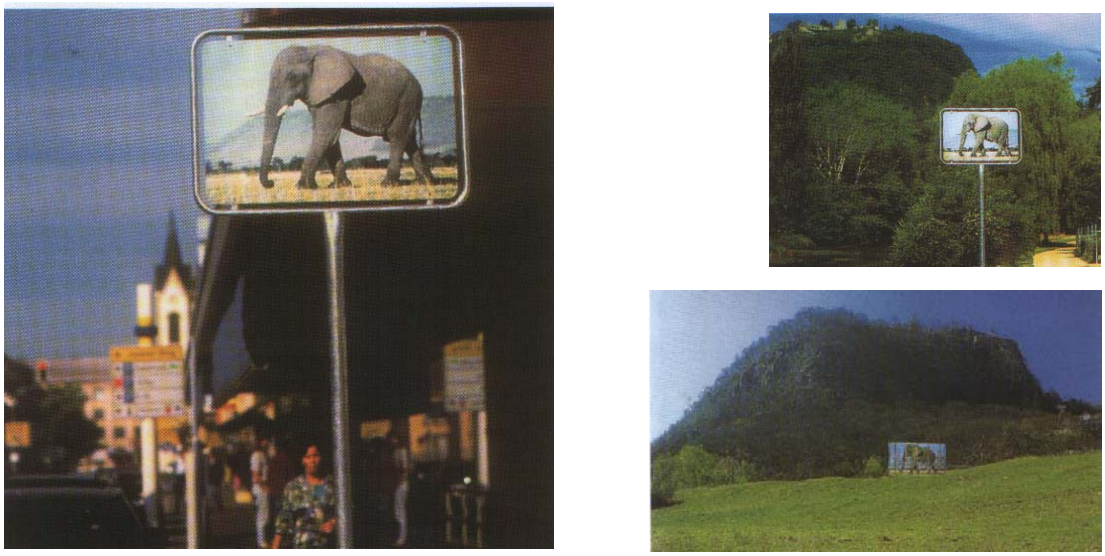
Sokak tiyatrosu da benzer bir prensip içerisindedir. Sokağı, "boş" meydanları, sahne olarak kullanır, kent artık dekoru olmuştur ve oyuncular, kentli ve sahne etkileşim içerisine girerler. Bu hem kentlinin sanatla buluşması açısından önemlidir, hem de kentli, kent mekanında bir süreliğine farklı bir deneyimle karşılaşır (Şekil 2.14).

Şekil 2.14 : Anatole Sokak Oyuncuları'nın çeşitli "boş" alanlardaki performansları

Her gün geçtiğimiz sokaklar, bazen de bir sanat galerisi gibi çıkar karşımıza. Sokak sergileri, bilgi verici ve öğretici bir niteliğe sahip olabileceği gibi aynı zamanda bize mekanın farkındalığını da kazandırmak anlamında önemlidir.

Yurt dışından bir örnekle başlayabiliriz. Almanya'nın Singen isimli küçük kentinde diğer Alman kentlerinin planlamasından farklı hiçbir şey yok. Ancak bir grup sanatçı kenti hareketlendirmenin zamanının geldiğini düşünerek, halka açık mekanlarda uluslararası bir sanat projesi gerçekleştirmeye karar veriyorlar. Sergi mekanları kentin her gün kullanılan mekanlarından oluşuyor. Bu durumda halka açık alanlarda projeler gerçekleştirmek, küçük kent yaşamıyla çağdaş sanat arasında ilginç bir diyalog kurulmuş oluyor. Bu açık hava sergisine davet edilen sanatçılardan biri de Ayşe Erkmen'di. Onun "Hohentwiel" çalışması, Singen kentinin farklı yerlerine yerleştirilen 11 sokak levhası ve yine Hohentwiel tepesinin önüne geçici olarak yerleştirilen bir panodan oluşuyordu. Levhaların ve panonun üstünde fil motifleri vardı. Trafik levhalarıyla bir arada bu fil levhalarını da gören kentlilerin kafası karışmış olmalı. Ayrıca, bir hayvanat bahçesi olmayan Singen'de bu tabelaları anlamlandırmakta zorlanmış olmalılar, ancak gündelik hayatlarının renklenmiş, mekanı farklı deneyimlemiş oldukları kesindir (Şekil 2.15).

Şekil 2.15 : Ayşe Erkmen'in "Hohentwiel" isimli çalışması, Singen, 2000

Bu sergideki çalışmalardan bir diğeri de Martin Gostner'e aittir. Sanatçı çalışmasında, Singen'in günlük gazetesinin yanında yer alan 3 boyutlu vitrini, arkasında ne durduğu tam net olarak seçilemeyen yeşil folyoyla kaplayarak, geceleri

arkadan vuran ışıkla içinde ne olduğunu göstermeyerek, gündüzleri de vitrine yerleştirilen nesnelerin, dikkatli bir bakışla fark edilmesini sağlamıştır. Bu nesneler Singen'in kayıp eşya bürosundan seçilmiş olan nesnelerdir. Kentlilerin kaybettikleri eşyalar tekrar gündeme getirilerek onlara gösterilmektedir. Zaten gündüz ve gece olmak üzere farklı bir mekan deneyimi yaşayan kentli, karşısında bir de kendisine ait nesneleri sergi unsuru olarak görünce oldukça farklı bir deneyim yaşamış olmalı (Şekil 2.16 ve Şekil 2.17).

Şekil 2.16 : Martin Gostner'in "Süss Saures Vermögen" isimli çalışmasının gece görünümü, Singen, 2000

Şekil 2.17 : Martin Gostner'in aynı çalışmasının gündüz görünümü, Singen, 2000

İstanbul'da da benzer açık hava sergileri örnekleri gerçekleştirilmiştir. Yaya sergilerinin ilki 2002 yılında Nişantaşı'nda Fulya Erdemci küratörlüğünde gerçekleşmiştir. Sergi kapsamında tasarımcılar mekana özel ürünler tasarlamışlardır. Bu açıdan mekan deneyimindeki farklılık ilginçtir. Kentliler gündelik hayatları

içerisinde sokakta yürürken karşılaştıkları sürprizlerle hem bir sergi gezmiş oluyorlar hem de Nişantaşı'nı farklı biçimlerde deneyimleyerek ve mekanla etkileşimde bulunarak yeni bir farkındalık üretilmesini sağlıyorlar. Erdemci'ye göre de sergiyle birlikte Nişantaşı'nın kendine özgü nitelikleri sanat aracılığıyla görünür kılınacaktır.

Yusufoğlu'nun da belirttiği gibi yaya ölçeğinde Nişantaşı'nda kamusal yaşantı ile ilgili konuları ele alan çalışmalar, sanat eserlerinin klasik anıt olma özelliğinde farklı olarak; bazen bir grafik, bazen bir trafik lambası, bazen bir vitrin resmi, bazen de insanlarla birlikte gerçekleştirilen performanslardan oluşmuştur (Yusufoğlu, 2006) (Şekil 2.18).

Şekil 2.18 : 1. Uluslararası Yaya Sergisi, Nişantaşı, 2002

Yaya sergilerinin ikincisi 2005 yılında Emre Baykal ve Fulya Erdemci küratörlüğünde Tünel-Karaköy hattında gerçekleşmiştir. Sergi, bölgedeki yaya hareketlerini göz önünde bulundurarak, İstiklal Caddesinden başlayıp Tünel ve Karaköy Meydanı, Galata Köprüsü, Perşembe Pazarı ve İskele Meydanını içeren bir yürüme rotası önermiştir. Karaköy özelinde İstanbul deneyimlenmiş, farkındalık sağlanmıştır. (Şekil 2.19)

Şekil 2.19 : 2. Uluslararası Yaya Sergisi, Karaköy, 2005

-Ramazan Çadırları ve Ramazan Şenlikleri

Her yıl geleneksel olarak Ramazan aylarında, kent meydanlarında, iftar çadırları kurulmaktadır. Bu çadırlar meydanları 1 aylığına işgal ederek yine farklı bir deneyime sebep olur. Her gün çadırın önünde iftar saatini bekleyen, uzun kuyruklar oluşturan kentliler yerlerini alırlar. İftar saati geldiğinde, kimi zaman çadıra sığmayanlar, çadırın yakınlarında kendilerine yeni mekanlar üretirler. İftar saati geçtiğindeyse, kentliler çadırı ve meydanı boşaltmış olurlar. Ve bir sonraki gün aynı deneyim tekrarlanır, 1 ayın sonundaysa belleğimizde böyle bir yer edinerek gelecek seneye kadar çadır toplanır (Şekil 2.20). Işın'a göre, Ramazan ayında, İstanbul hayatının artık alışılmış mekanları haline gelen iftar çadırları, gerçekte pratik bir uygulama örneğidir. İftar vaktini kaçırmak istemeyen çalışan kesim, ev ile işyeri arasında kaybedilecek zamanı, bu mekanlar sayesinde kazanmaktadır. Gündelik hayatı, zamana karşı bir yarış olarak yaşayan şehirli insan, ayaküstü atıştırma alışkanlığına en uygun mekanı, bu pratik çözümde bulmuştur. Artık iftar çadırları, şehrin yeni hakimlerini kamuoyuna takdim eden birer gösteri sahnesidir (Işın, 2003).

Şekil 2.20 : Kent meydanlarında Ramazan Çadırı, İstanbul

Ramazan boyunca kentsel mekanı kullanan bir diğer etkinlik de Ramazan Şenlikleridir. Gün boyu çok da etkin olarak kullanılmayan seçilen kentsel mekanlar akşam için hazırlık yapar ve akşamları da kentlilerle dolar (Şekil 2.21).

Şekil 2.21 : Sultanahmet'te Ramazan Şenliği, İstanbul

-Kent mekanı ve Spor

Kentsel mekanda gerçekleştirilen spor faaliyetleri için verilebilecek en önemli örnek her yıl geleneksel olarak yapılan Avrasya Maratonu'dur. Birçoğunun asıl amacı spor yapmak olmasa da pek çok kentli bu maratona katılmaktadır. Kenti koşarak deneyimliyor olmak da ilginçtir. Kanımca katılımın çok olmasının en büyük sebebi, Boğaz Köprüsü üzerinden yaya olarak geçiliyor olmasıdır. Kentli hem yürüyerek Boğaz Köprüsü üzerinde olma deneyimini yaşamak ister hem de İstanbul'a köprü üzerinden doyasıya bakmanın tadını çıkarmak ister. Hatta son zamanlarda köprü üzerinde yeteneklerini sergilemeye çalışan kentliler tarafından çeşitli şovların yapıldığı ve söylemek istediklerini söyledikleri bir platforma da dönüşmeye başlamıştır (Şekil 2.22).

Şekil 2.22 : Avrasya Maratonu, İstanbul

Kent sokaklarını pist olarak kullanan bisikletçilerin aktiviteleri de bu konuda örnek olabilir (Şekil 2.23).

Şekil 2.23 : Eminönü'nde bisiklet turu, İstanbul

-Semt Pazarları

Semt pazarları, insanlar için oldukça önemli olabilmektedir. Pek çok kent içerisinde dolulukların arasında kalmış "boşluk"lara yerleşiverir. Pazarın o "boşluk"a yerleşmesiyle orası biçimini, kimliğini değiştirir. İnsanın o mekanla ilgili kafasında iki türlü imge oluşur. Birincisi pazar kuruluyken olan, diğeri de pazar toplandıktan sonraki boşlukla ilgili olandır. Hatta her iki durumla ilgili yön bulma kavramı bile değişikliğe uğrar insanın.

Semt pazarları kentliler için etkileşimin en güçlü olduğu alanlardan biridir. Aynı zamanda kentlinin kent mekanını nasıl kendiliğinden dönüştürdüğüne dair de en güçlü örneklerdendir (Şekil 2.24).

Şekil 2.24 : Kent mekanını dönüştüren semt pazarları, İstanbul

-Parklar

Özellikle İstanbul'da pek çok park olmasına karşın, bu parklar, ancak kentlilerin kullanımıyla tanımlı hale gelebilmektedir. Parklar, kentliler için bir nefes alma durağı olarak oldukça önemlidir. Yürüyüş yapan insanlar, sabah sporu için toplananlar, yaz sıcağında serinlemek için ağaç gölgesi arayanlar parklarda vakit geçirerek bu park alanlarını kendi ihtiyaçları doğrultusunda yeni bir mekansal deneyimle kuşatırlar (Şekil 2.25).

Şekil 2.25 : Parkta sabah sporu yapan kentliler, İstanbul

Parklar ayrıca son zamanlarda kent içindeki yeni konser, tiyatro sahneleri olarak da karşımıza çıkmaktadır (Şekil 2.26).

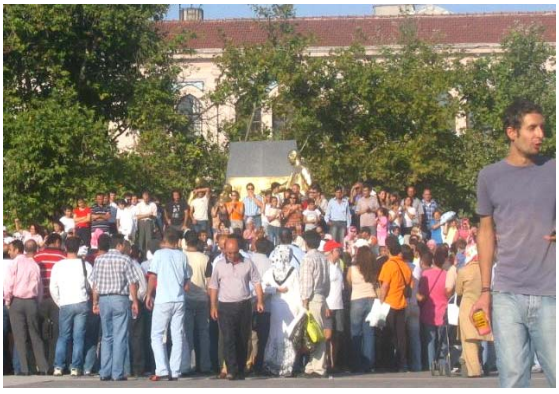

Şekil 2.26 : Konser sahnesi olarak parklar, İstanbul

-Meydanlar

Meydanlar, temel kentsel boşluklardır. Toplanma, buluşma yeridir. Kentli için dış mekan olan meydanlar, aslında kent içinde aynı zamanda bir iç mekan gibidir. Fiziksel olarak nasıl biçimlendiklerinin yanında içerik olarak da neler barındırdığı ya da neleri barındırma potansiyeline sahip olduğu önemlidir. Meydanlar da "boşluk" olarak yine kentlinin deneyimi ve içinde kurguladığı yaşantıyla çok yönlü kullanıma olanak tanır.

Kadıköy İskele Meydanı farklı kullanımlara olanak tanıyan bir kentsel sahne olarak iyi bir örnek olabilir. Kadıköy iskele meydanı kimi zaman bayramlar için bir kutlama, toplanma mekanı (Şekil 2.27), kimi zaman bilgi verici ya da aktif katılıma olanak tanıyan bir sergi mekanı (Şekil 2.28) ya da bir kentsel yerleştirme sahnesi (Şekil 2.29) olabilir. Yahut kentlilerin birbirleriyle etkileşimde olabileceği bir konser sahnesi ya da festival mekanına dönüşebilir. Sokak tiyatrosu için sahne, 1 Mayıs gösterilerinin ana toplanma noktası, insanların önünde sıra beklediği Ramazan Çadırı ya da ücretsiz muayene yapan bir polikliniğin çadırının mekanı da olabilir (Şekil 2.30).

Şekil 2.27 : Kadıköy İskele Meydanında 30 Ağustos kutlaması, İstanbul

Şekil 2.28 : Kadıköy İskele Meydanında 1 Nisan sergisi, İstanbul

Şekil 2.29 : Kadıköy İskele Meydanında rüzgargülü yerleştirmesi, İstanbul

Şekil 2.30 : Kadıköy İskele Meydanında poliklinik çadırı, İstanbul

Kadıköy Meydanı, daha önce saydığımız tüm örnekler için tek başına ev sahipliği yapabilir. Bu anlamda bütün bu örnekleri de toparlamak adına Kadıköy meydanından bahsetmek doğru olacaktır. Çünkü kent meydanı, içinde barındırdığı yaşantıyla çok yönlü kullanıma olanak tanımaktadır ki bunu Kadıköy Meydanında çok rahat görebilmekteyiz.

2.3 Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde, sonraki bölümlerin daha iyi anlaşılması için kuramsal çerçeveyi oluşturan temel etmenler incelenmiştir. Bu sebeple konu, "kentsel devinim içerisinde değişen kentsel mekan" ve "kentsel deneyim, kent mekanının deneyimlenmesi alt başlıkları altında ele alınmıştır. "Kent"in nasıl bir değişikliğe uğramış olduğu tartışılmış, bu değişikliklerin kentsel mekandaki yansımaları saptanmaya çalışılmıştır.

Kent, dinamik bir yapıya sahiptir ve hiç durmadan değişmektedir. Bu değişim, kentliyle karşılıklı etkileşimin de bir sonucudur. Gündelik hayat alışkanlıkları değişmekte olan kentli de kentsel mekanı değiştirmektedir. Bu durum örnekler üzerinden incelenmiştir.

Kent kocaman bir boşluktur aslında, kentsel mekan da, bu büyük boşluk içerisindeki doluluklardan arta kalan boşluklardan oluşur. Bu "boşluk"un taşıdığı potansiyel yadsınamaz. Ancak bu potansiyeli ortaya çıkaran ve tabi ki bu "boşluk"u anlamlı hale getiren kentlidir. Kentli yaşantısıyla, bu kentsel mekan denen "boşluk"ları kendi ihtiyaçları, hayalleri ve istekleri doğrultusunda yeniden üretir.

Köknar'a göre insanın kendisine kurguladığı yaşam alanı kenti de etkisi altına alır. Bu, doğrudan bir etkileme olmayabilir ancak kendi hayatı ve kent arasındaki deneyimleri kentin değişimine neden olur. İnsanın yaptığı devinimlerle kendisine alan yarattığını düşünecek olursak, kent içerisinde yaratacağı ve bulacağı alan da, yine bu hareketine bağlı olarak çıkacaktır (Köknar, 2001). Kentlinin deneyimleriyle kentsel mekan anlamlıdır. Eğer içindeki yaşantı kesintiye uğrarsa, kentsel mekan da kent içerisindeki etkinliğini yitirecektir.

Kent boşlukları, insanları bir araya getirir. Kentsel doluluklar ve boşluklar arasındaki ilişki anlaşılır, yaşanır olduğunda, mekansal ilişkilerin sürekliliğinde bir kopukluk olmaz. Doluluklar ve boşluklar arasındaki ilişki kurulamazsa kentli tarafından, parçalar ayrılır ve çerçevenin dışında kalır ki bunlar kayıp ve kullanımsız mekanlar olarak çevrede yerlerini alırlar.

Sürekli devinim içerisinde olan kentin sınırları da gelişmekte ve belirsizleşmektedir. Bu durumda, bu "her yerde" olan kentin hızına ayak uyduramaz bazen kent mekanı. Ve kendisini yaşamın dışına itilmiş olarak bulur.

Bundan sonraki bölümlerde, etkinliğini yitirmiş kentsel mekanın ne demek olduğu, mekanın neden etkinliğini yitirdiği ve taşıdığı potansiyel anlatılarak nasıl tekrar kent yaşamına katabileceğimize dair örnekler üzerinden konu tartışılacaktır.

3. ETKİNLİĞİNİ YİTİRMİŞ KENTSEL MEKANLAR

İçinde bulunduğumuz değişimler dünyasında kentler de çok hızlı bir değişim geçirmektedir. İnsanın gündelik yaşamındaki alışkanlıklar da bu değişimlere paralel olarak değişmekte ve kent ve insan karşılıklı olarak etkileşerek birbirlerini ve tabi kentsel mekanı da değiştirmektedir.

Bir "boşluk" olarak kentsel mekan ancak içindeki yaşantıyla vardır. Değişimin hızına ayak uyduramayan kentsel mekandaki yaşantı da çeşitli sebeplerle kesintiye uğrar ve kentsel mekan, kent içindeki ve yaşam içindeki etkinliğini kaybederek kendisini dışarıda, boşa çıkmış olarak bulur.

Bu bölümde, öncelikle kentsel mekanın etkinliğini kaybetmesinin ne demek olduğu anlatılacak ve etkinliğini kaybetme sebepleri üzerinde durulacaktır. Konu örneklerle desteklenerek daha anlaşılır kılınmaya çalışılacaktır.

3.1 Etkinliğini Yitirmiş Kentsel Mekan Nedir?

Kent, insanların ve kentteki diğer canlıların ortak yaşama mekanıdır. Kent dolu ve boştan oluşur; yapılar ve yapıların terk ettikleri boşluklar. Yapılar kadar meydanlar, yeşil alanlar, sokaklar, bulvarlar, terk edilmiş boşluklar vs. de kentin yaşam alanlarını oluşturur. Modernist anlayış ne kadar doluyu programlama üzerine kurulmuşsa, modernizm sonrası anlayışların da boş olanı biçimlendirme çabası içinde olduğunu görüyoruz..

Tibbalds'a göre modern dönemde kentsel tasarımda amaç "yapı" idi ve bir yapıyı meydana getirirken yanındaki yapıya referans veren, yapıyı referans alan, ve yapıların yakınlığı/uzaklığı ile meşgul olan bir ekol vardı. Postmodern dönemde ise "yapılar arası mekan" artık "yapı"dan daha önemli hale gelmiştir. Boş alanlar; açık alanlar, yapı barındırmayan alanlar ve binalar arası mekanlar ağırlık kazanmıştır. Bugün dış mekan yaşantısı ve kentsel yaşantı zenginliğinin yaratılması

düşünüldüğünde, doluluk ve boşlukların kentsel bütünü oluşturduğu ve dış mekanın kentin en önemli belirleyicisi olduğu açıkça ortadadır (Akarsu, 2002).

Kent için etkinliğini sürdüren kentsel mekan; kentlinin kısa ya da uzun zaman sürelerinde deneyimlediği, karşılıklı etkileştiği ve eylemlere katıldığı her fiziksel mekanı belirleyen bütünlük olarak tanımlanabilir. Kentsel mekan dediğimiz "boşluk"lar bütünü, kentte doluluklardan arta kalandır.

Kentli çevresi ile daima etkileşim içindedir. Bu etkileşimde, kentli sadece bir gözlemci değil, rol alan, katılan bir öğedir. Bu bilgiler ışığında, kentsel mekan yaşantısının sürekliliğini sağlayan en önemli öğe kentlilerin o mekanlarda gerçekleştirdiği aktivitelerdir. Ancak kentlinin de aktivitelerini sürdürebilmesi için kentsel mekana dair bazı beklentileri olabilir. İnsan ölçeğinde ve insan hareketine uygun, ve tabi aktivite içerme olanağı açısından da çekicilik ve süreklilik içerme potansiyeline sahip olması, o kentsel mekanı kentli için daha yaşanılır bir ortama dönüştürür. Böylece kentli kendisini o mekanda yabancı hissetmez, etkinliğini korur ve aktivitelerinde de süreklilik sağlanmış olur.

Geçen zamanla yaşamın değişmesi, değişen yaşam koşullarıyla alışkanlıklarımızın değişikliğe uğraması, ve bu değişim hızının insan için bile yakalanamaz bir hale gelmesi içinden çıkılamaz bir durumu da beraberinde getirmektedir. İnsan bu hıza ayak uydurabilmek için sürekli hareket temposunu arttırmaktadır. Kalabalık ve dağınık kent içinde hızla hareket eden insanların karşılaşma ortamları da gittikçe azalmaktadır. Çünkü insan sürekli hareket halinde olduğundan, aktiviteleriyle yeniden ürettiği ya da tanımlı hale getirdiği kentsel mekanda etkinliğini sürdürme olasılığı azalmaktadır.

İnsanla beraber kentsel mekan da yaşamdaki ve dolayısıyla kentteki bu hıza ayak uyduramamaktadır. Bu dinamik yapı içerisinde yeni işlevleri karşılamak amacıyla, varolan kent yapısının içindeki yer değiştirmeler, yeniden yerleştirmeler ve geliştirilen yeni bölgeler varolan dengeleri değiştirir. Ve kendisini yaşamın dışına itilmiş olarak bulan, içindeki yaşantının kesintiye uğramış olduğu, kent içindeki etkinliğini yitirmiş kentsel mekanlar ortaya çıkar.

Trancik, "Finding Lost Space" adlı kitabında kentsel yaşantı ve kullanımla ilişkilendirilmemiş, yaşamayan alanları artık alan (lost space), kayıp boşluk olarak

nitelendirilmiş ve bu alanları güncel kent ve yaşantı sorunu olarak gündeme getirmiştir (Trancik, 1986).

Kayıp boşluk, artık alan nedir? Ve olumlu şehir boşluğundan farkı nedir? Kayıp veya ölü alan, artık alan tanımlaması, işlevlerini ya da işlevselliklerini yitirerek çöküş içine girmiş ve çevrelerini de problem alanlar olarak dönüştürmeye yol açan alanlar olarak açıklanabilir.

Trancik'e göre, büyüme şekli ile ilgili kararlar iki boyutlu planlar üzerinde verilir ve üçüncü boyutta binalar ve boşluklar arasındaki ilişkiler ve insan davranışı gerçek anlamda düşünülmez. Bu genel işleyiş içerisinde, kentsel mekan nadiren biçim ve ölçek özellikleri olan bir dış hacim olarak görülmekte ve bu nedenle, çoğunlukla çevremizde bir çok anti-mekan ortaya çıkmaktadır (Trancik, 1986).

Etkinliğini yitirmiş kentsel mekan -Trancik'in tanımına göre ise kayıp alan- neresidir? Kıyı şeritlerindeki boş alanlar, kent merkezinde kalan ama işlevsel kullanımını yitiren endüstri ve askeriye alanları, demiryolu işletmelerinin değişen ulaşım teknolojileri ve bilgi çağı ile birlikte kentle entegre olamayan büyük alanları kayıp alanlar olarak sayılabilir. Ulaşım ağının ve yolların değişmesiyle de kent içinde yer alan ulaşım sektörüne ait bazı alan ve tesisler de işlevsel değerini yitiren kullanım alanları arasındadır.

Kılınçaslan'a göre, görsel olarak da kent yaşamını olumsuz etkilerken bu alanların kullanılmayan alanlar olarak var olması kent içinde sürekliliğin de kaybolmasına neden olmaktadır. Gerek arazi kullanımlarında gerekse kent içi hareketlerde kesintiler ortaya çıkmaktadır. Kent içi işlevsel alanlar birbirinden bağımsız yaşar duruma gelmekte, önemli noktalar arasında yaya hareketleri kesilmektedir (Kılınçaslan, 1996).

Etkinliğini yitirmiş bu kayıp kentsel mekanlar, kentteki gizli potansiyeller olarak varlıklarını sürdürmekte ve keşfedilerek yeniden kent yaşamına katılmaları adına fırsat yaratılmasını beklemektedirler.

3.2 Kentsel Mekanların Etkinliğini Yitirme Sebepleri

"Boşluk" olan kentsel mekanın içindeki yaşantı çeşitli sebeplerle kesintiye uğrar. Bu durumda o kentsel mekan etkinliğini kaybetmiş olur.

"Etkinliğini yitirmiş kentsel mekan"ın Trancik'e göre kent içindeki karşılığı "kayıp alan" olabilir. Trancik'in tanımlamalarına göre kayıp alanların ortaya çıkış nedenleri:

- Otomobilin üstünlüğü, ve artan bağımlılık
- Mimarların modern yaklaşım içerisinde dış mekana bakışları
- Kentsel yenilenme sürecinde kenti bölen bölgeleme ve alan kullanım politikaları
- Kent içerisindeki endüstriyel, askeri veya taşıma alanlarının boşaltılması, terk edilmesidir (Trancik, 1986).

Otomobille birlikte insanın yürüme alışkanlığı ve dolayısıyla yürüme ihtiyacının azalması şeklinde değişen yeni yaşam şekli, kent içinde öncelikle kentlinin en çok kullandığı yaya yollarının, kaldırımların etkinliğini azaltmaktadır.

Kılınçaslan'a göre, yüzyılın başında özel otomobil kent içi ulaşıma girmiş ve hızla kullanımı artmıştır. Bireye mekanda her doğrultuda hareketlilik sağlayan otomobilin yaraları yadsınamaz. Ancak nüfusun yoğun olarak yerleştiği kentlerde her bireye özel araç sağlamak için yeterli alan bulunmamaktadır (Kılınçaslan, 1996). Kentler büyümekte, kalabalıklaşmakta ve tabi kent içindeki otomobil sayısı da artmaktadır. Buna bağlı olarak, otomobillerin ihtiyaçlarını karşılayabilmek için yeni otoyollar, geniş caddeler, köprüler yapılmaktadır.

Trancik'e göre, cadde ve sokakların yerini arterler alır ve onların sosyal anlamını ve çok amaçlı alanlar olma özelliklerini kaybettirir. Komşuluklar ve semtler artık etkileşim içinde değildir, izole edilmiş yerlerdir (Trancik, 1986). Gümüş'e göre, otomobillerin seri olarak üretilmeye başlanması ve yaygınlaşması, kentsel kamusal düzeni, kentlinin gündelik hayatını temelden sarsmış, yeni caddeler, yeni otoyollar yapılmış ve var olanlar yeniden düzenlenmiştir (Gümüş, 2001).

Bu geniş ana arterler kenti bölgelere ayırmakta ve kentli de parçalara bölünmüş bu büyük kentte kendi ölçeğine yakın, var olabileceği yaşam alanları bulma güçlüğü çekmektedir. Gümüş'e göre, yaya alanları, parklar otomobillerle dolup taşıyorsa, örneğin Taksim Gezisi gibi çok önemli yerler otopark olarak kullanılabiliyorsa, her şey bir yana yaya alanlarında bile üzerinize korna çalarak, otomobiller gelebiliyorsa, bütün bu yaşadıklarımız yalnızca otomobil sayısının arttığını değil, kamu sahasının güç aracına dönüşen otomobiller tarafından işgal edildiğini gösterir (Gümüş, 2001).

Yapı ile yapılar dışında kalan boşluk arasındaki ilişkiyi kuramayan modern hareketin varlığı da kentleri etkilemiştir. Bu sadece bu durumu kurgulayan tasarımcıyla ilgili değildir. Aynı zamanda "özel" ve "kamusal" alanları belirleyen kurumsal yapıların da boşlukların biçimlenmesinde büyük rolü vardır.

Modern hayat yaklaşımıyla biçimlenen kentlinin yaşamı dışarıdan kopuk bir hal almıştır ve bu durum insanın kentteki boşluklardaki aktivitelerini ve etkinliğini azaltmaktadır. Artık kentsel mekanlarda kentliler bir araya gelmemeye başlamışlardır, mekanın da bu işlevi ortadan kaybolmaya başlamıştır.

Stanford Anderson'un "Caddelerde" adlı kitabında, günümüzdeki planlama ve mimari sorunlardan birisinin modern hareketin sonucu olan seyrek olarak tasarlanan binalar arasındaki boşluklar olduğu belirtilir. İşlevsellik, yavaş yavaş dış boşluk organizasyonundan çok iç boşluk organizasyonunda yerini almıştır. Bina kendi bağlamından daha çok bir obje olma eğiliminde olmuştur (Trancik, 1986).

Binalardaki ölçek değişimi de kentteki yaşamı etkilemiştir. Artık dışarıdaki yaşamdan çok binaların içindeki yaşam önem kazanmış, dışarıdaki insan ikinci planda kalmıştır. Böylece ortaya sadece bulunduğu noktayı düşünen, kente ve çevresine olumlu bir katkısı olmayan bir sistem çıkmaktadır.

Modern kentte yaşayanlar, var olan caddede varlığını sürdürmek yerine, sosyal yaşamını daha kontrollü bir bölgede yaratmaya zorlanmıştır. Bu nedenle kente ait boşluğun kullanılması konusunda bireysel davranış kökten değiştirilmiştir.

Sürekli değişen iletişim ortamı ve teknolojik gelişmelerle iş, ev ve dış mekandaki hayatımız da değişime uğramaktadır. Kentin fonksiyon alanlarının ayrıştırılmasına göre kurgulanması kent yaşamındaki sürekliliği kesintiye uğratmaktadır ve etkileşim

ortamını ortadan kaldırmaktadır. Kentin bölgelere ayrılmasıyla insan kent içinde çok fazla hareket etmeyerek sadece kendi etrafındaki ortama sıkışıp kalır. İnsan kendisini ifade etmek için, kent içindeki varlığını gösterebilmek için kendi özel alanlarını üretir. Bu sebeple de pek çok kentsel mekan içindeki yaşantı kesintiye uğramaktadır.

Trancik'e göre, kurumlar tarafından kamu alanları ihmal edilmekte ve çok küçük yatırımlar yapılmaktadır. Bu kentsel mekanda bir problem olarak karşımıza çıkar. Bu yüzden de, her yeni kentsel tasarımda kamu yararı ve özel çıkarlar arasındaki ilişki ve çelişki yeniden gözden geçirilmedir (Trancik, 1986).

Günümüzde yaşamlar, insanların korunma ve güvenlik isteğiyle kent hayatından kopuk, izole, kendi içine dönük olan site hayatında sürmektedir. Bu içe dönük, koparılmış yaşam alanları kentin gerçekliğinden uzakta, yaşayanları da habersizleştirmektedir.

Bölgesel ayrışım kuralları planlamacılar tarafından öngörüldüğü için halkı 'sağlık, güvenlik ve iyilik' sloganları altında korumak için tasarlanmıştır. Bunun sonucu olarak kent bölgelere ayrılmaktadır. Bu bölgeler arasındaki alanlar genellikle kentsel doku içindeki başlıca kaybolan alanlardır (Trancik, 1986).

Bu korunmuşluk, güvenlik hissi yaşam alanlarımızdan sonra kentteki etki alanlarımızı da etkiler olmuştur. Artık güvenli, temiz alışveriş merkezleri vardır. Bu merkezler insanın etkinliğini sürdürdüğü müddetçe anlamlı olan sokak ve cadde hayatını da çok fazla etkilemiştir.

Özel mülkiyetlerin kent içerisindeki baskınlığı insanlara özgürlüklerini yaşatan boşlukların oluşmasını da engellemektedir. Artık, ekonomik olmadığı için geçitler, pasajlar, avlular yaşamımızdan uzaklaşmaktadır. Her türlü yaşamsal aktiviteyi içinde barındıran bu boşlukları yalnızca kamusal alanlardan beklemekteyiz.

Değişen teknolojiyle beraber, artık ihtiyaç duyulmayan işlevler ya da istenilen performansa cevap veremeyen durumlar ortaya çıkmaktadır. Bu da kent içinde bu işlevleri barındıran endüstriyel yapıların ya da alanların boşaltılmasına ve bir nevi terk edilmesine sebep olur. Bu alanlar, kent içinde ve hatta kentin ortasında terk edilmiş, boşa çıkmış bir hacim, kütle olarak varlıklarını sürdürseler de bir süre sonra kentsel hafızamızdan da silinmekte ve onlara yokmuş gibi davranılmaktadır. Şenol'a

göre, kentin atıl kalan alanları ve işlevini yitirmiş mimarlık ürünleri fiziki varlıklarını sürdürdükleri müddetçe kent belleğindeki yerlerini yavaş yavaş kaybediyorlar. Anıtsal ya da simgesel özelliği olsa dahi kullanılmayan ya da daha doğru bir deyişle kentli ile etkileşime geçmeyen mimarlık ürünü, "hatırlan(a)mayan" ama orada "duran" bir varlık oluyor (Şenol, 2006).

Kentlerde, sanayinin yer değiştirmesi, artık kullanılmayan ulaşım araçları ve ulaşım ağları, terkedilmiş askeri mülkler, boş ticari ve kişiye ait binalar, birçok kentin göbeğinde geniş kullanılmayan gemicilik veya ray sahaları, çok arzu edilen işgal edilmiş su kenarları mevcut. Bu mekanlar yeniden yaşama katılması anlamında ilgi çekici mekanlardır (Trancik, 1986).

Kent içindeki bu çeşitli sebeplerle etkinliğini yitirmiş ya da terk edilmiş olan alanlar, kentsel mekanlar çok ciddi bir potansiyel taşımaktadır. Bu potansiyelin farkına varmak ve bu alanları geçici fonksiyonlarla yeniden kent yaşamına katmak gerekmektedir.

3.3 Örnekler Üzerinden Konunun Tartışılması

Kentteki işlevini, işlevsel değerini yitirmiş kentsel kullanım alanlarının yanı sıra, yanlış ve yetersiz kullanılan tüm kentsel alanlar (artık kullanılmayan apartman bahçeleri, çöplük olarak kullanılan boş parseller, sahillere ulaşımı engelleyen kullanımlar, geniş alanlara yayılan otopark alanları, otomobil kullanımının yaygınlaşması nedeniyle büyük alanlar kaplayan taşıt yolları, işgal edilmiş yaya kaldırımları, çöplüğe dönüşmüş yol refüjleri, vb.) yeniden değerlendirilmesi gereken, yeniden kent yaşamına katılması gereken kentsel alanlardır.

-Fonksiyonunu Kaybetmiş Alanlar

İstanbul'da bir çok endüstri mirası fonksiyonunu kaybederek hurda olarak varlığını sürdürmeye devam ediyor. Kent içerisinde fonksiyonunu kaybederek varlığını sürdürmeye çalışan endüstriyel alanlar, o çevredeki kentli için aslında etkinliklerini gerçekleştirebilecekleri, birbirleriyle iletişim kurabilecekleri bir potansiyele sahip olsa da bir baskı unsuruna dönüşüyor.

Gümüş'e göre, bir çok endüstri mirasında yılların tahribatı yanında, eşi bulunmaz parçaların hurdaya verildiği, mekanların ilgili kuruluşların depolarına dönüştüğü görülüyor. İstanbul'un bu mekanları nasıl kullanacağı bilinmiyor. Süreler hiçbir deneyim üretmeden geçiyor. Bugün bu mekanların kar amaçlı özel sektöre devredilmesi ile kentin içindeki yeşil alanların, tarihi yapıların, anıtların inşaata açılması arasında bir fark yok. Bugün bu yeni duruma tekabül eden bir yaklaşım geliştirmek gerekiyor. Çünkü bu mekanları geçmişte olduğu gibi yalnızca bir takım işlevlerin yer alacağı yerler olarak düşünmek, dönüşüm fikrinin baştan ortadan kalkması demek (Gümüş, 2005).

Bu anlamda Dolmabahçe Gazhanesi (Şekil 3.1), Hasanpaşa Gazhanesi (Şekil 3.2 ve Şekil 3.3) örnek olarak gösterilebilir. Özellikle Hasanpaşa Gazhanesini yeniden kent yaşamına katmak adına çevredeki gönüllüler tarafından bir çok girişimde bulunulmuştur. Buradaki insanlar, bu terkedilmiş büyük boşluğun aslında kendileri için bir etkileşim alanına dönüşebileceğinin farkında olarak çalışmalarını sürdürmektedirler.

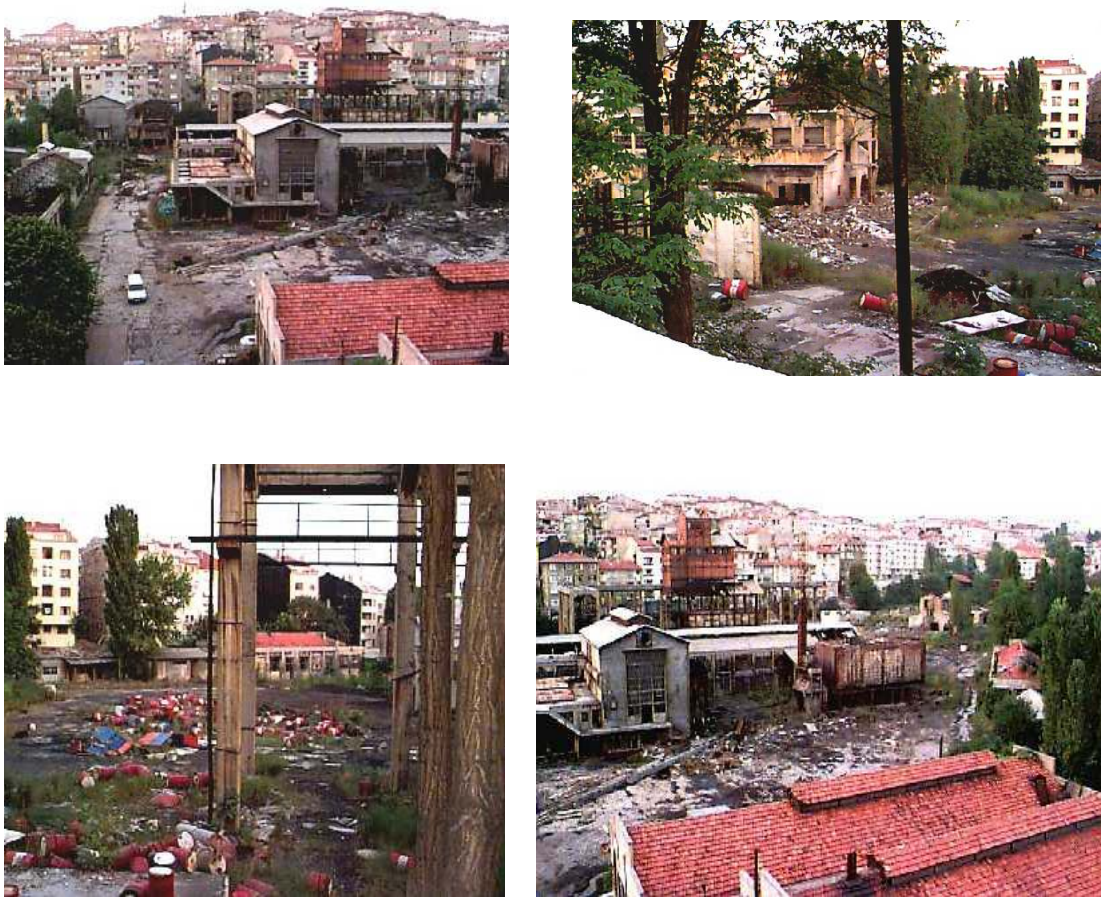

Şekil 3.1 : Dolmabahçe Gazhanesi, İstanbul

Şekil 3.2 : Hasanpaşa Gazhanesi sökülmeden önce, İstanbul

Bu alanların yeniden yaşama kazandırılması konusunda Gümüş'e göre tek çözüm, dönüşümün öznesini yeniden tanımlamaktır. "Kim ne kazanacak" perspektifinin yerini "kent ne kazanacak" perspektifinin alması için çıkar gruplarının ve tepeden inmeci resmi yaklaşımların dışında bağımsız kültür sermayesinin, profesyonelliğin kentteki diğer aktörlerin etkileşimine açık bir düşünce geliştirme zemini oluşturması gerekiyor (Gümüş, 2005).

Şekil 3.3 : Hasanpaşa Gazhanesi şimdiki hali, İstanbul

Teknolojinin ve ulaşım ağının gelişmesiyle bazı yollar, köprüler de kendisini yaşamın dışında bulmaktadır. Haliç'teki Eski Galata Köprüsü de bunlardan biridir. Eski Galata Köprüsü'nün etkinliğini yitirmiş diğer kentsel mekanlardan farkı ise potansiyelinin çoktan fark edilmiş olmasıdır (Şekil 3.4 ve Şekil 3.5).

Şekil 3.4 : Eski Galata Köprüsü, İstanbul

Şekil 3.5 : Eski Galata Köprüsü, İstanbul

Kadıköy sahilinde İstanbul manzarasını seyredebilmemiz için bir balon hizmete başlamış, bunun için de büyük bir strüktür inşa edilmiştir. Ancak balonun yerinden kaldırılmasıyla bu strüktür şu anda kullanılmayan, atıl bir kütle olarak varlığını sürdürmektedir. Balon geri gelecek midir yoksa bu durum kalıcı bir durum mudur bilinmez, ancak bu büyük strüktürün sahilde atıl olarak durması görsel açıdan da pek kabul edilir görünmemektedir. Potansiyeli başka bir şekilde değerlendirilmelidir (Şekil 3.6).

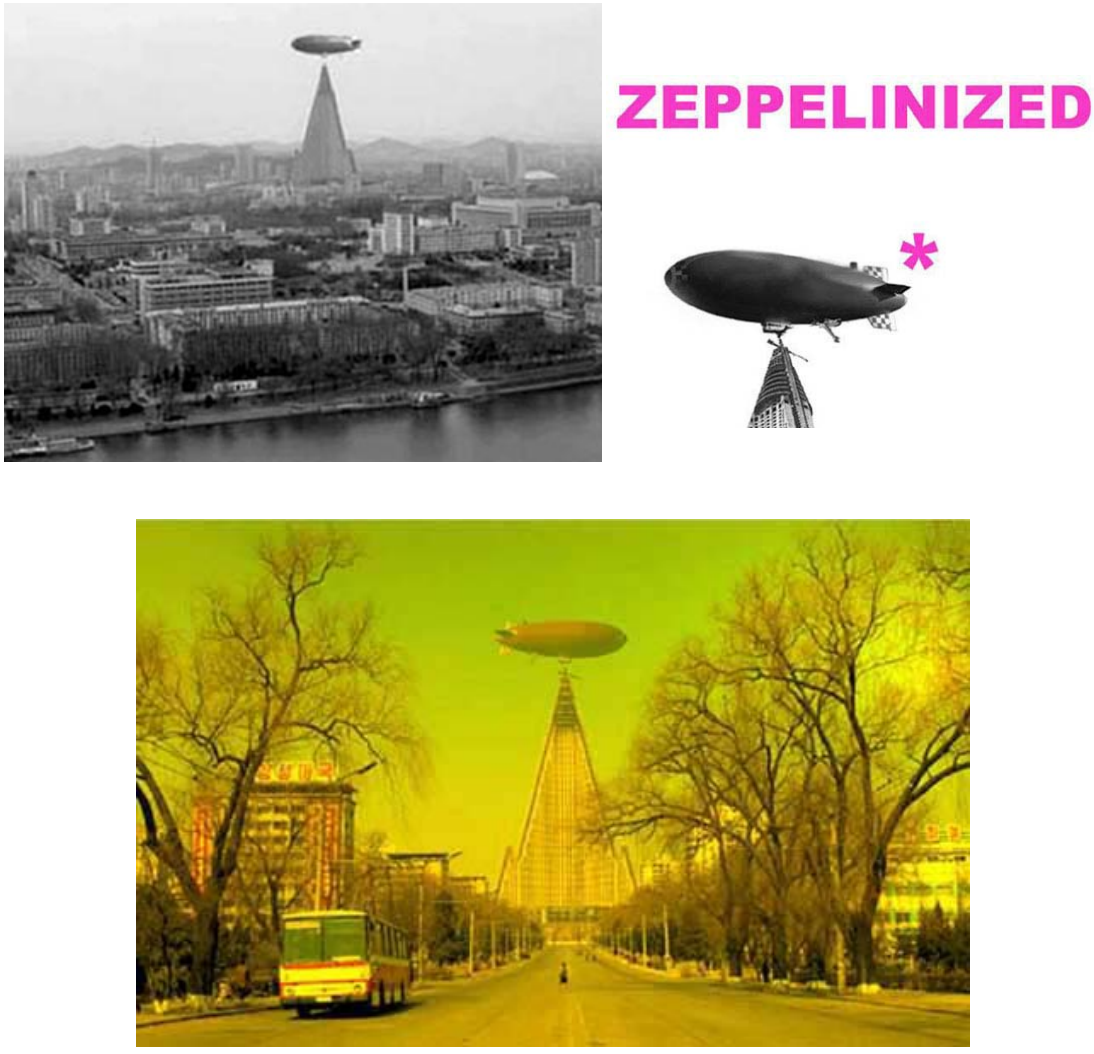
Şekil 3.6 : Kadıköy sahildeki balon için kurulan strüktür, İstanbul

Kuzey Kore'de atıl olarak duran, kullanılmayan Ryugyong Otel'i için "bu varlığı tekrar kente kabul ettirme" üzerine kurulu bir fikir yarışması açılmıştır. Yarışmaya katılan Hakan Tüzün Şengün, Kuzey Kore'deki Ryugyong Otel'ini "ölü bir piramit" olarak nitelendiriyor. Fikir yarışması da bu atıl yapının tekrar canlandırılması, kente katılması üzerinedir. Hakan Şengün, bu otelin fonksiyonunda, iç yapısında ya da kesitinde bir değişiklik yapmak yerine, bu atıl kalmış mimari yapıyı canlandırırken değişik bir yöntem seçmiştir. Şengün'ün canlandırma işlemi, piramidin kendisine müdahale edilerek değil, en can alıcı noktasına, kentin üzerinde sivrilen tepe noktasına bir "zeplin"in yerleştirilmesi ile oluyor.

Gülin Şenol'un Hakan Şengün'le Arkitera için yapmış olduğu söyleşide edindiği bilgilere göre, Ryongyung Oteli özelinde "kente tekrar eklemlenme hareketi"ne

bakıldığında "zeplin"in Şengün'ün projesinde yabancılaşmayı azaltıcı bir eleman olarak kullanıldığı görülüyor. Zeplin, kendisinin de belirttiği gibi kente "yabancı" bir cisim. Kent her ne kadar devingen olsa da kendisi gibi toprağa bağlı olmayan bu tuhaf, yabancı objenin üzerinde bulunmasını hem şaşkınlıkla izler hem de "yabancı"nın içerdiği tehlikeye heyecanla bakar.

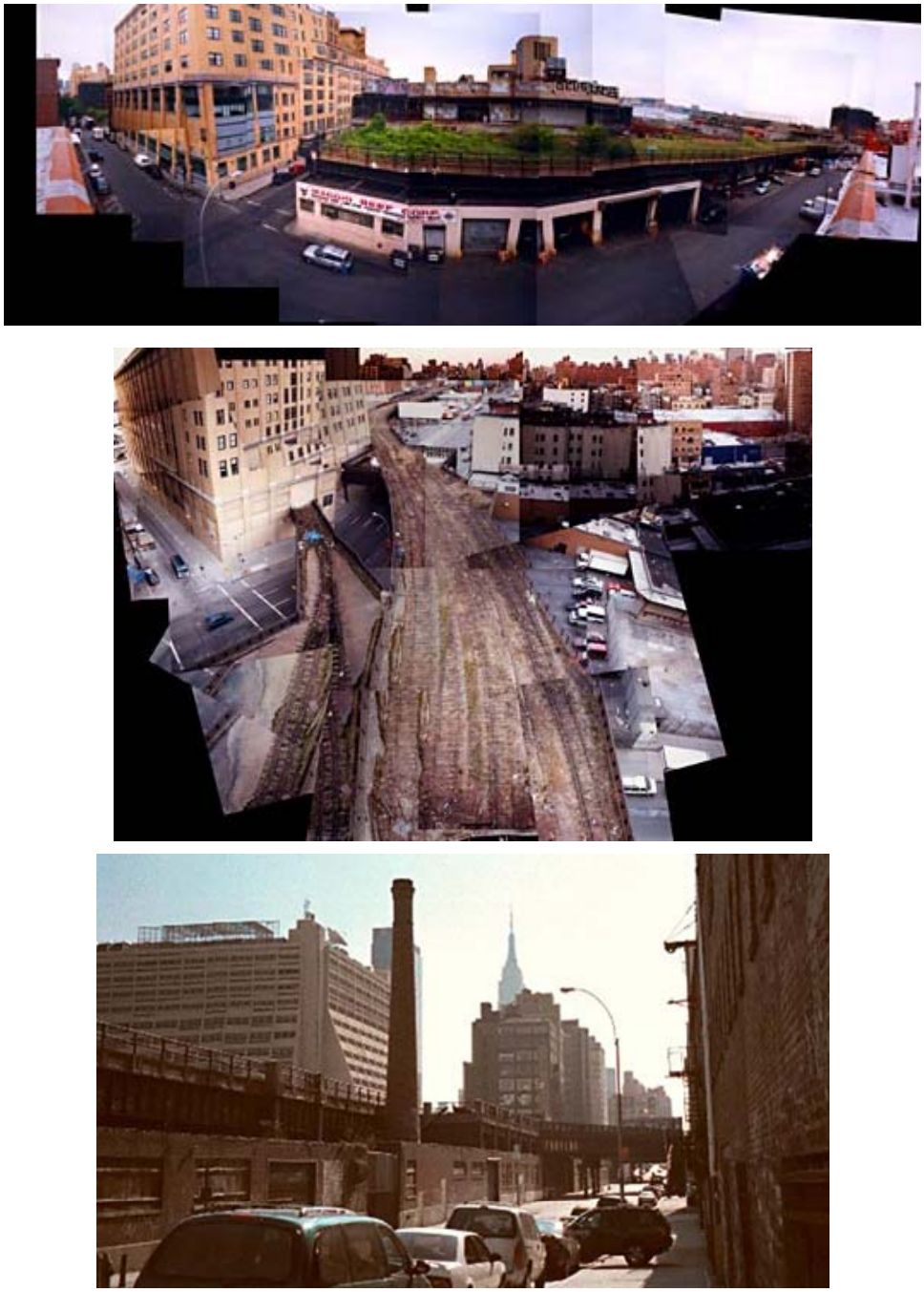
Bu yüzden "Zeplin"in kente "piramit"in olduğundan daha fazla yabancı olması, piramidin yabancılığını da kırar; ölü bir piramit havadaki bir zeplinin yanında daha kentlidir, kente daha aittir (Şenol, 2006). Bu yöntemle, bu unutulan, kent belleğindeki izleri silinmiş olan "ölü piramit"in yeniden farkındalığı sağlanmış, ve kentli ile etkileşime geçmesinde büyük bir adım atılmıştır.

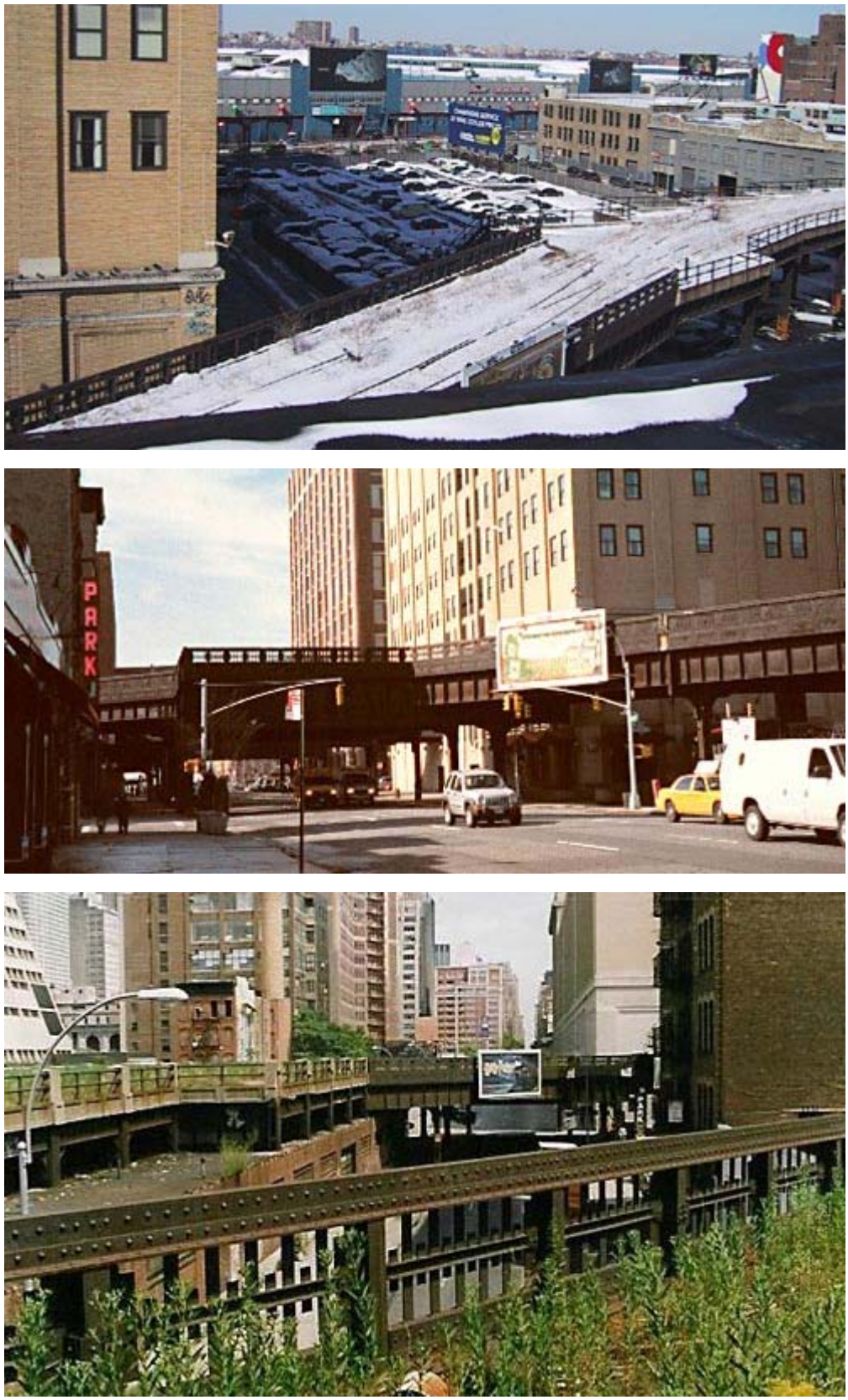
Şekil 3.7 : Hakan Şengün'ün Ryongyung Oteli için hazırladığı proje

Fonksiyonunu kaybetmiş, kullanılmayan alanların kent yaşamına katılmasıyla ilgili bir başka yarışma da Manhattan'ın batı yakasındaki artık kullanılmayan asma demiryolu hattının bir kesiminin yeniden düzenlenmesi için açılmıştır.

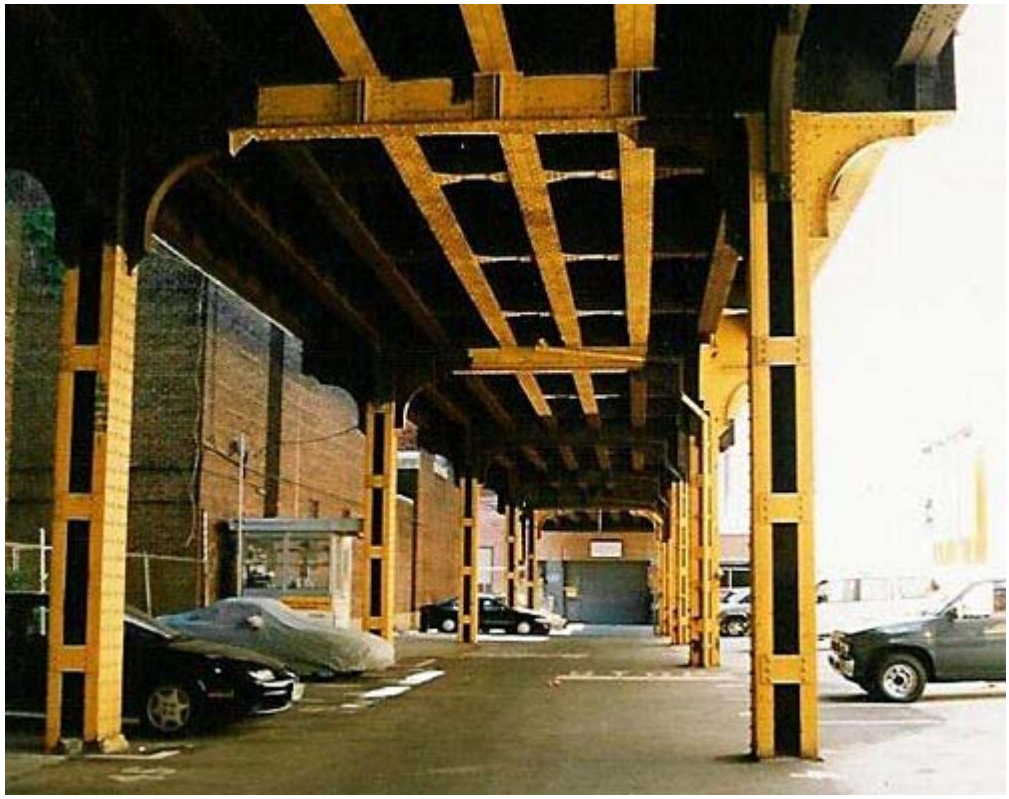
Yeniden kullanılmasıyla ilgili yarışmaya açılan "High Line" 1980 yılından beri kullanılmamaktadır, şu anki görünümü ise, Manhattan kent gridinin üzerinden asılı olarak geçen çimenlik bir koridor gibidir.

Şekil 3.8 : "High Line"ın yarışma açılmadan önceki durumu

Şekil 3.9 : "High Line"ın yarışma açılmadan önceki durumu

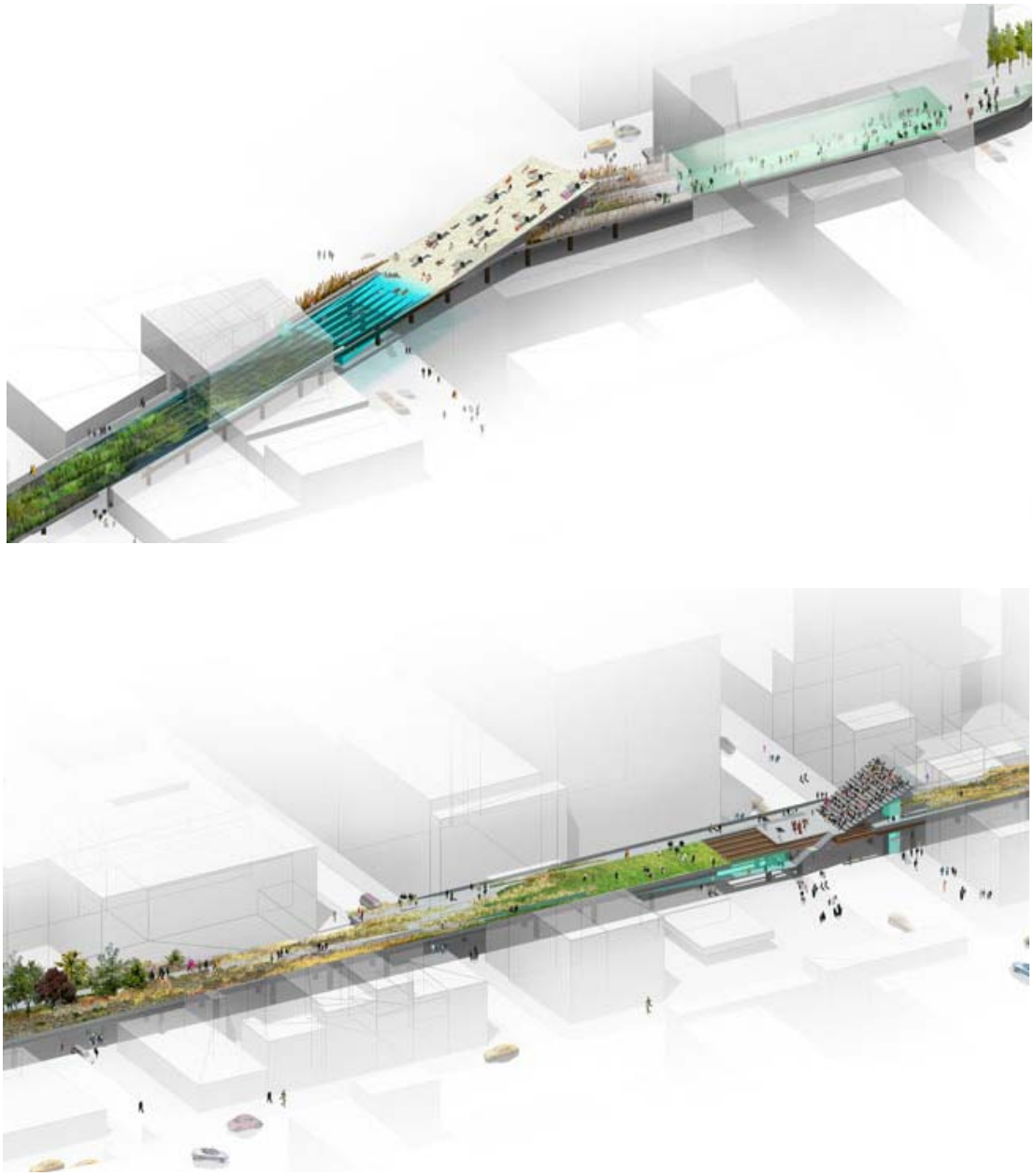

Şekil 3.10 : "High Line"ın yarışma açılmadan önceki durumu

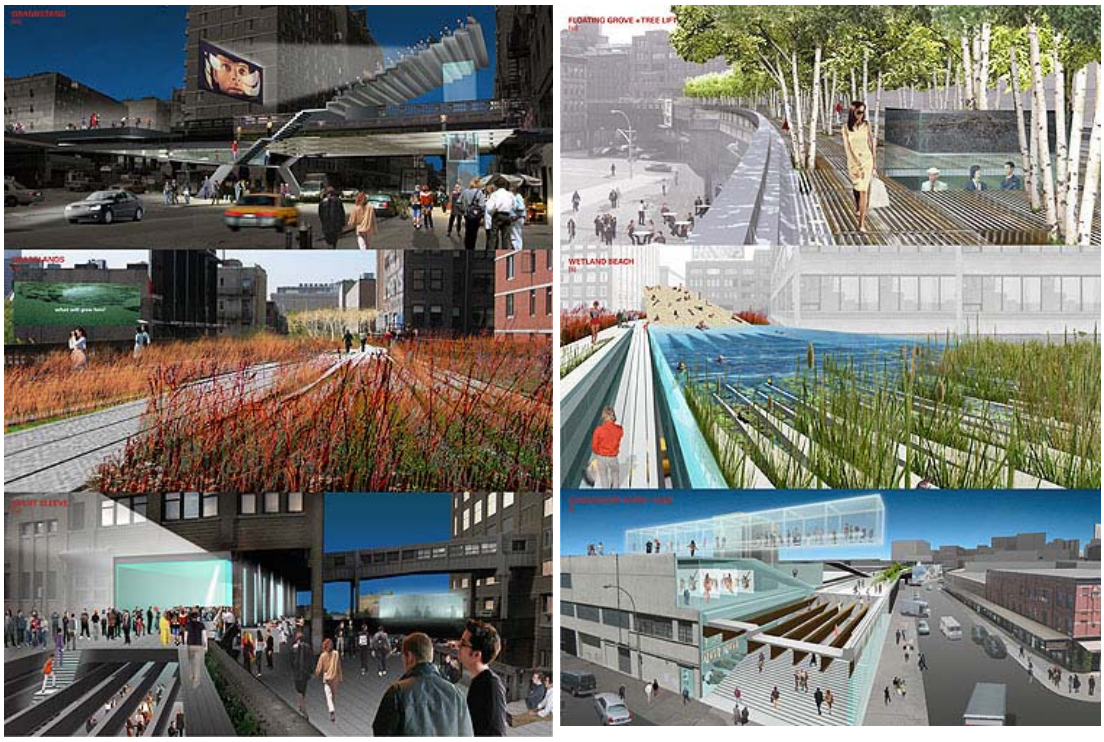
Tıpkı Hasanpaşa Gazhanesi'ni korumak ve tekrar yaşama katmak için çalışan Gazhane Gönüllüleri gibi, High Line için de semt sakinleri tarafından "Friends of the

High Line" (FHL) kurulmuş, ve bu demiryolu hattının yıkımını engellemek amacıyla çok mücadele vermişlerdir.

Yarışmayı Diller Scofidio+Renfro'nun projesi kazanmıştır. Mimarlarının ifadesiyle "bir zamanlar kent altyapısının yaşamsal bir bileşeni olan High Line'ın melankolik, asi güzelliği" projelerinin esin kaynağı olmuştur. Yeni tasarımlarının bu bölgeyi, içinde çeşitli performans alanlarının da yer aldığı bir yürüyüş parkına, batı yakasının üzerinde asılı bir kamusal alana dönüştürmesi öngörülüyor.

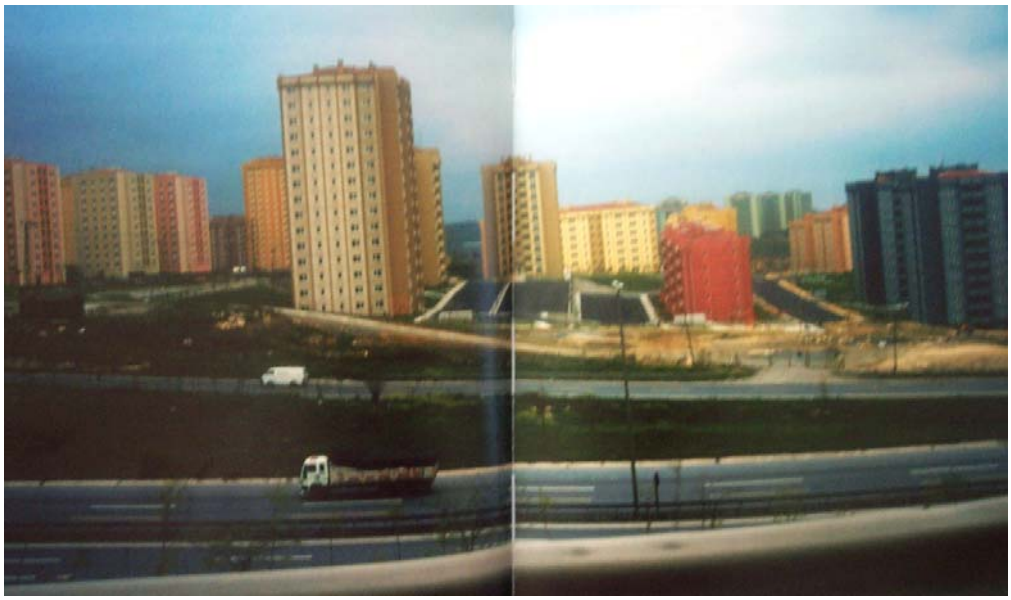
Şekil 3.11 : "High Line"ın yarışmasını kazanan Diller Scofidio+Renfro'nun projesi

Şekil 3.12 : "High Line"ın yarışmasını kazanan Diller Scofidio+Renfro'nun projesi

-Otoyol-Çevre İlişkisi

Kent içinde kentsel yaşantının devam ettiği yerlerde, her geçen gün sayıları artan otoyollar, yerleşim alanlarını da birbirinden ayırmakta ve kent yaşamını yaya ölçeğinde sıkıntıya sokmaktadır.

Şekil 3.13 : Otoyol-çevre ilişkisi

-Köprü Altları

Kent içinde, ulaşım ağının bir parçası olan büyük ölçekli köprülerle karşılaşılmakta ve bu köprülerin altında büyük ve tanımsız alanlar oluşmaktadır. Bu alanlar, yaya için daha çok geçiş mekanıdır. Ancak, genel olarak zengin bir kullanım çeşitliliği sağlanmadığından ve yaya hareketiyle de güçlü bir ilişki kurulamadığından bu alanlar tanımsız ve işlevsiz kalmaktadır. Çevreden kopuk ve gece kullanım sürekliliği olmayan bu alanlar zamanla suç alanlarına dönüşmekte ve bu sebeple kullanım yoğunluğu daha da azalmaktadır (Şekil 3.14).

Şekil 3.14 : Söğütlüçeşme tren istasyonu, köprüaltı, İstanbul

-Tanımsız Arka Bahçeler

Kentlerin merkezi noktalarında konumlanan, bitişik nizam yapıların arasında kalan, tanımsız, kullanımla ilişkilendirilmeyen arka bahçeler, o bölgede yaşayan insanlar için yeniden değerlendirilebilecek alanlar arasındadır (Şekil 3.15).

Şekil 3.15 : Yapılar arasında kalan kullanılmayan boşluklar, İstanbul

Binaların arasında kalan bu boşluklar, genellikle uygunsa otopark alanı, çöp atılan alan veya araç gereç deposu olarak kullanılarak kayıp kent boşlukları olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Bu boşluklar yaya hareketi ile ilişkilendirilmeli ve anlamlı hale getirilmelidir.

"Ev: Bir Yerleşme Müzakeresi" isimli sergide Zeplin Design tarafından bu boşlukların kullanılmasına yönelik " ev'imin kenarı" isimli bir proje geliştirilmiştir (Şekil 3.16). Bu projede özel alana en yakın hatta bitişik boşlukların değerlendirilmesi öngörülmektedir. Terkedilmiş, düzensiz arka bahçeler; uydu antenlerine bırakılmış çatılar ve sıkıcı, bakımsız apartman boşlukları; mekan kazanmak amacıyla kapatılan, işlevi tam olarak anlaşılmamış balkonlar yeniden değerlendirilmiş, çevredekilerin kullanabilecekleri yarı kamusal alanlara dönüştürülmüşlerdir.

Şekil 3.16 : Ev'imin Kenarı, Zeplin Design, İstanbul

-Pazar Yerleri-Salı Pazarı Alanı

Haftanın bir günü tamamen pazar yeri, diğer bir günü ise yarısı pazar yeri diğer yarısı ise otopark, haftanın geri kalan günlerindeyse sadece otopark olarak kullanılan Kadıköy'deki Salı pazarı alanı çok büyük bir boşluk olarak ölçeksiz ve çoğu zaman tanımsızdır (Şekil 3.17).

Şekil 3.17 : Kadıköy Salı Pazarı alanı, İstanbul

-Otopark Alanları

Kentsel mekandaki yaya hareketi kentteki her boş alanın otopark olarak kullanılmasıyla sürekli kesilmektedir. Bu alanların, kentlinin etkinliğini korumaya devam edebileceği daha anlamlı kentsel boşluklar olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

Şekil 3.18 : Geniş otopark alanı, İstanbul

-Yollar Arasında Kalan Refüj Alanları

Araç trafiğinin, erişilebilirliği engellediği kentsel alanların kentli kullanımına sunulmasında önemli sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu alanlara erişim genel olarak, mekanı çevreleyen taşıt trafiği yüzünden kısıtlanmakta ve refüj denilen bu alanların etkinliğini azaltmakta, çoğu zaman ise yok etmektedir. Kavşak niteliğindeki bu alanlar yayayla aktif bağlantısı kesik olduğundan tanımsızlıktan kurtulamamaktadır.

Şekil 3.19 : Mecidiyeköy'de araç trafiği arasında kalan alanlar, İstanbul

-Tren Yolu – Çevre İlişkisi

Değişen koşullar, değişen yaşam biçimi ve gelişen teknolojinin aksine değişmeyen demiryolları, çevresine ait olmayan alanlar niteliğindedir. Tanımsız, vagon deposuna dönüşmüş bu büyük alanlar kentin merkezinde çevre ile ilişki kurmayan, mekansal tanımlılığı olmayan bölgeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadıköy, Haydarpaşa'dan başlayan tren yolu ile ikiye bölünmektedir. İstasyondan çıkan bir trenin istikameti boyunca, demiryolunun çevreyle kurduğu daha doğrusu kuramadığı ilişki, sorun alanlarının sürekliliğini göstermektedir.

Şekil 3.20 : Haydarpaşa ve Göztepe istasyonları ve çevresi, İstanbul

Etkin kullanılmayan alanların farkındalığının arttırılması için yapılan çalışmalara sanatçı Auke de Vries'in çalışmalarını örnek verebiliriz. Tren yolları, köprüler ve artık endüstriyel alanlar gibi mekanlarda kentsel ölçekte enstalasyonlar gerçekleştirerek bu mekanları görünür kılmaya çalışıyor. Çalışmalarının, bulunduğu araziyi kullanıma açmaktan öte, farkındalık sağlamak, oraya yaşam getirmek üzerine kurulu olduğunu görüyoruz.

Şekil 3.21 : Stuttdart'ta kentsel ölçekli enstalasyon, 1992

Şekil 3.22 : Lahey'de Hollands Spor İstasyonu çevresinde enstalasyon çalışması, 1988

-Dönemlik Kullanılan (etkin olan) Mekanlar

Kent içinde kullanılan bazı mekanların, yapıları itibariyle ancak dönemlik kullanıma açık olduğunu görürüz. Bunlardan bir tanesi de lunaparklardır. Lunaparklar mevsimsel sebeplerden ötürü yılın sadece belli zamanlarında kullanıma açık olabiliyor. Diğer zamanlarda ise, etkinliğini yitirerek, biraz da terkedilmiş olarak yeniden kentliyle etkileşimde olabileceği, yaşama katılabileceği, kullanılacağı zamanı bekliyor. Ayrıca, daha büyük eğlence merkezlerinin açılmasıyla, sürekli yenilenme ve bakım gerektiren lunaparklar artık eskisi gibi etkin olarak kullanılmamaktadır.

Şekil 3.23 : Lunapark, İstanbul

-Mezarlıklar

Kentsel alanlarda yer alması gerektiği düşünülen bir alan kullanım tipi olarak mezarlıklar, bazı literatürlerde "ölüler kenti" olarak tanımlanır.

Art Cowie, eski mezarlıkları; yörenin tarihini anlatan ilginç yerler olarak değerlendirir ve arazi değerlerinin yüksek olduğu kentlerde mezarlıkların "adeta keşfedilmemiş kentsel parklar" olduğunu ve bu nedenle de yeniden tasarlanarak değerlendirilmeleri gerektiğini savunur (Uslu ve Hasgüler, 2006).

Mezarlıklar, özellikle büyük kentlerde giderek azalan yeşil alanlar içinde önemli bir parçayı oluşturmaktadır. Önceleri kent dışında kalan mezarlıklar, zamanla büyüyen kent sınırları içinde kalmış ve yaşama mekanları ile içiçe girmiştir. Kent mekanı içinde veya yakın çevresindeki bu alanlar kentin yeşil alanlarını birbirine bağlayan organik bağları oluşturmaktadır.

Özkan'a göre, mezarlıkların açık ve yeşil alanlar içerisindeki durumunu fark eden gelişmiş ülke plancıları, bu mekanları yeniden düzenleme yoluna giderek asıl işlevleri yanında pasif hatta aktif rekreasyon olanakları sunan alanlar haline getirmişlerdir. Böylece kent içinde kalan mezarlıklara kıymetli arazileri tüketen gereksiz alanlar olarak bakılmaktan vazgeçilmiş ve eski mezarlıkların korunması yolunda ciddi ilerlemeler kaydedilmiştir (Uslu ve Hasgüler, 2006).

Bu alanların "mezarlık" işlevini göz ardı etmeden, yakın çevresinde yer alan yerleşim alanları için de görsel yönden tatmin edici, ölüler için ayrılmış bir alanı yaşayanların da kullanabileceği (dinlenme, farklı işlevler arasında geçiş alanı vb amaçlarla) bir alan haline dönüştürülerek yaşama katılması gerekmektedir.

3.4 Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde, etkinliğini yitirmiş kentsel mekanın ne olduğu ve etkinliğini yitirme sebepleri üzerinde durulmuştur. Konu, örneklerle de desteklenerek daha anlaşılır kılınmaya çalışılmıştır.

Kentsel ölçekte dış mekan sürekliliğinin kurulamaması ve dış mekanın doluluklarca (yapılar) beslenememesi, bu alanların yaşamamasına neden olmaktadır. Dış

mekandaki boşluklar ve binalar, çevre karakteri ile bütünleşecek, canlılık getirecek uygun aktivitelerle donatılmadığı ya da beslenemediği için kent içinde tanımsız alanlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Mekansal ve toplumsal özelliklerini yitirerek ekonomik anlamda cazibesini yitiren kentsel alanların yeniden canlandırılması için, kentlerin bütünlüğünü zedeleyen kayıp alanların belirlenmesi ve bunlar için yeni kullanım kararları verilmesi ve açık alanlar ağı oluşturulması, yatırımların yeniden kent içine yönelmesini sağlayacaktır (Trancik, 1986). Kentin bütünlüğünü ortadan kaldıran bu kayıp alanlar, özlenen 'yeni kentsel yaşam' biçimine ulaşmak için değerlendirilebilecek fırsatlar olarak ele alınmalıdır.

Kentlerin kalabalıklaşması, iş yaşamlarının büyük çevreler içerisinde sürdürülmesi, iş ilişkilerinin teknolojik yollarla kurulması, insanların kent dışında oturmayı tercih etmeleri ve yürümenin de pek az tercih edilir olması, insanın kent merkezindeki birebir içinde yer alabileceği etki alanlarının azalmasına yol açıp aynı anda pek çok 'anti mekan' ortaya çıkarmaktadır. Bu alanların farkında olmak ve bu alanları etkin, yaşama tekrar katılır mekanlar haline getirmek mümkündür.

Bundan sonraki bölümde ise, etkinliğini yitirmiş kentsel mekanların kent yaşamına nasıl katılabileceğine dair yollar aranmakta ve yine örnekler üzerinden tartışılmaktadır.

4. ETKİNLİĞİNİ YİTİRMİŞ KENTSEL MEKANLARIN GEÇİCİ FONKSİYONLARLA KENT YAŞAMINA KATILMASI

Dinamik kent yapısıyla beraber kent mekanının kullanımı, kullanılabilirliği de değişime uğramakta ve bazı kentsel mekanlar etkinliklerini kaybederek kendilerini yaşamın dışında bulmaktadırlar.

Etkinliğini yitirmiş kentsel mekanların taşıdığı potansiyeli ortaya koyarak, bu alanların yeniden kent yaşamına katılmasını örnekler üzerinden tartışmak bu çalışmanın amacıdır.

Üçüncü bölümde etkinliğini yitirmiş kentsel mekanın ne demek olduğu ve etkinliğini yitirme sebepleri araştırılmış ve örneklerle birlikte konu desteklenmiştir. Bu bilgiler ışığında, bu bölümde de bu alanların nasıl yaşamsal deneyime katılabileceği, kentliyle kurduğu ilişki yine örneklerle birlikte tartışılmaya çalışılacaktır.

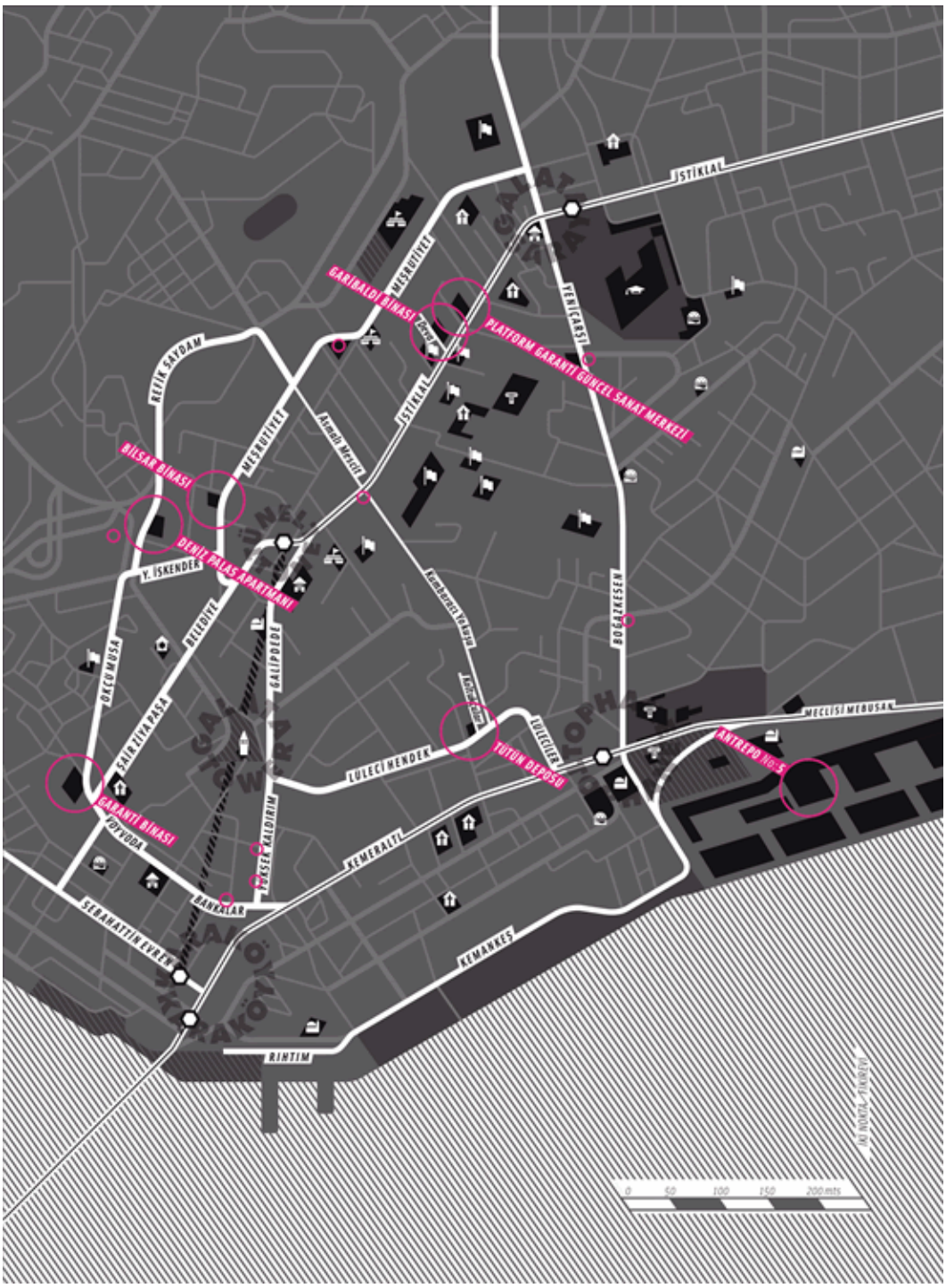
4.1 Kentsel Mekandaki Sanatsal ve Kültürel Aktiviteler

Kent mekanını etkin, tanımlı hale getirenin içindeki yaşantı olduğu daha önceki bölümlerde tartışıldığından, bu alanlar içindeki aktivitelerin merkezinin de insan olması gerektiği düşünülmektedir.

Bu anlamda da, kent içinde gerçekleşen kültürel ve sanatsal aktiviteler üzerinde durulacaktır. Özellikle çeşitli kent mekanlarını kullanarak, kentlinin katılımını, kentlilerin birbirleriyle ve kent mekanıyla etkileşimlerini tetiklemeyi hedefleyen İstanbul Bienali, Yaya Sergileri, AD Tasarım Fuarı ve yine kent mekanlarını sahnesi olarak kullanan, İstanbul-Mekan-Tiyatro isimli uluslararası tiyatro festivali gibi örnekler üzerinden değerlendirmeler yapılacaktır. Yurt dışından da benzer örneklerle konu desteklenmeye çalışılacaktır. Bu aktiviteler için neden bu mekanların seçildiği ya da seçilebileceği ve kent-mekan-kentli ilişkisi bağlamında aktivitelerin durumu tartışılacaktır.

-9. Uluslararası İstanbul Bienali

Mekanlar: Deniz Palas Apartmanı (Şişhane), Garanti Binası (Karaköy), Antrepo No:5 (Karaköy), Tütün Deposu, Bilsar Binası, Platform Garanti Güncel Sanat Merkezi, Garibaldi Binası, Yolda (Şekil 4.1).

Şekil 4.1 : 9. İstanbul Bienali mekanları Haritası, İstanbul

9. Uluslararası İstanbul Bienali'nin, tarihi yapılar yerine kentteki gündelik hayatla daha çok ortak noktası bulunan Beyoğlu ve Galata mahallelerindeki alanları tercih etmiş olduğunu görüyoruz. Sergi mekânları bir apartman binası, eski bir gümrük deposu, zamanında tütün deposu olarak kullanılan bir bina, bir sanat galerisi, bir mağaza, bir tiyatro ve bir ofis binasından oluşmuştur.

9. Uluslararası İstanbul Bienali'nin küratörü Vasıf Kortun, bienali "yaşayan kente" taşımakta kesin kararlı olduklarını, tarihi yarımadadaki geleneksel bienal mekanlarına geri dönmeyeceklerini belirtmiştir. Bu anlamda, 9.Uluslararası İstanbul Bienali'nin diğerlerinden farklı bir hedefinin de kent ve kent yaşamına dair farkındalığı arttırmak ve "görünmez olanı görünür hale getirmek" olduğunu söylemek yanlış olmaz.

9. İstanbul Bienali'nin diğerlerinden en büyük farklılığı, gündelik kent hayatının hızından, değişkenliğinden uzakta olan tarihi mekanların sergi mekanı olarak kullanılmıyor olmasıdır. Erden'e göre, sergi mekanlarının arasında tanınmamış, hatta sıradan binaların da olması, izleyicilerin mekânlar arasında yürümek, yan sokaklara sapmak, bilmedikleri yerleri tanımak zorunda kalacak olmaları, küratörlerin deyimiyle bienalin kentin içinde gömülmesi/kaybolması, bu seneki etkinliğin ne denli İstanbulluya ait olduğunun bir göstergesidir (Erden, 2005).

Küratör Charles Esche'ye göre, uluslar arası bir serginin İstanbullu olması onu ayrıcalıklı kılmaktadır. Ona göre bienal, bazı önyargıları kaldırdıysa ve en azından İstanbulluların ve sanat turistlerinin omuzlarında biraz daha rahatsız edici bir yük olmalarını sağladıysa, o zaman dikkate değer bir şey yapmış demektir (Esche, 2005). Ovesen'a (2005) göre ise 9. bienal, son derece cömert ve anlamlı bir şekilde kentin kapılarını açmış, güven veren, yaşanabilir ve hala genişleyen bir kent olduğunu göstermiştir.

-Yaya Sergileri

Mekan: Tarihi Tünel-Karaköy metrosu, Tünel Meydan cepheleri, sokaklar, sokak mobilyaları, billboardlar ve diğer kamusal alanlar (Şekil 4.2).

Şekil 4.2 : İstanbul Yaya Sergileri 2 haritası

Yaya sergilerinin ikincisi 2005 yılında Emre Baykal ve Fulya Erdemci küratörlüğünde Tünel-Karaköy hattında gerçekleşmiştir. Sergi, bölgedeki yaya hareketlerini göz önünde bulundurarak, İstiklal Caddesinden başlayıp Tünel ve Karaköy Meydanı, Galata Köprüsü, Perşembe Pazarı ve İskele Meydanını içeren bir yürüme rotası önermiştir.

İşlevselliğini yitirmiş kamusal alan kullanımını yeniden ele almayı ve yayayı ölçüt alan yeni olasılıklar yaratmayı öneren 'İstanbul Yaya Sergileri 2', Karaköy özelinde İstanbul'u deneyimleme ve tekrar düşünme olanağı tanıyor.

Yaya Sergilerinin genel olarak amacı, kentle bütünleşen, yalnızca sanat için ayrılmış mekanları değil, sokağı, kamusal alanı da içine alan, kentsel, sosyal ve kültürel yapıyı irdeleyen, iki yılda bir gerçekleşecek kapsamlı bir kentsel sanat sergisi oluşturmaktır (www.yayasergileri.org). Sergiler, yaya ölçeğinde düşünülmüş, yayanın hızını ve hareketini baz almayı hedeflemiştir. Sokağı içine alan sergiyle beraber, farklı bir kentsel deneyim edinen İstanbullular, kente farklı bir gözle, yeniden bakmaya davet edilmişlerdir.

Sergide, bina cephe ve girişlerine, otoparklara, caddelere, tarihi metroya, Haliç kıyısına ve diğer kamusal alanlara uygulanacak mekana özel geçici kentsel projeler, müdahaleler, yerleştirmeler ve objeler yer almıştır.

Bu sergi, hızla değişen, farklılaşan ve yeni anlamlara dönüşen bir dünyada, küreselleşmenin merkezleri olan kentlerin mercek altına alınarak, sosyal, kültürel ve kentsel müdahalelerin sivil inisiyatif, kamu ve yayanın talepleriyle belirlenmesini hedeflemektedir (www.yayasergileri.org). Tünel-Karaköy aksında, kamusal alanda gerçekleşmiş olan bu sanat etkinliği, mekanı zamansal olarak sabitleyerek, bugüne dair bir bellek oluşturmayı amaçlamıştır. Ayrıca bu sergi, sanat aracılığıyla bölgenin kendine özgü özelliklerini vurgulamayı ve semtin gelecekteki işlevi ve görünüşü üzerine yeni olasılıkları ortaya çıkarmayı önermeyi hedeflemiştir.

-AD Tasarım Fuarı-İstanbul Tasarım Haftası

Mekan: Eski Galata Köprüsü Balat tarafı, Design Park-Tasarım Parkı, Kent etkinlikleri (Şekil 4.3).

İstanbul Tasarım Haftası, sadece eski Galata Köprüsünü kullanmamış, onu merkez edinerek tasarım parkı ve diğer kent etkinlikleriyle tüm kente ve kentlilere yayılmayı hedeflemiştir.

Şekil 4.3 : İstanbul Tasarım Haftası mekanları

İstanbul Tasarım Haftası, kenti bizzat tasarım nesnesi olarak ele alıp, İstanbul'un kültürel katmanlarını tasarımla buluşturmak, yorumlamak ve dünyaya sunmak amacındadır. Tasarım-kent-birey üçgenini güçlendirerek, sadece tasarımı sergileyen bir platform olmanın dışında, eski Galata Köprüsü gibi bir mekanda bizzat kendisi tasarım olan bir süreçle farklılaşma yaratmak istemiştir.

Şekil 4.4 : İstanbul Tasarım Haftası, Eski Galata Köprüsü, Balat

Şekil 4.5 : İstanbul Tasarım Haftası, Eski Galata Köprüsü, Balat

Şekil 4.6 : İstanbul Tasarım Haftası, Eski Galata Köprüsü, Balat

Bir su kenti olan İstanbul'un tarihsel gelişimi içinde deniz her zaman belirleyici rol oynamıştır. İstanbul denizin etrafında ilk kurulan yerleşimlerden genişleyerek bugünkü metropol konumuna ulaşmıştır. Kent büyüdükçe insanlar denizden, dolayısıyla "İstanbullu" kimliğinden uzaklaşmıştır. İstanbul Tasarım Haftası, tüm İstanbulluları fuarın etkin katılımcısı haline getirmeyi ve "İstanbullu" kimliğini "su" sayesinde yeniden hissettirmeyi amaçlamıştır.

Eski Galata Köprüsü, Türk tasarım mirasının, küresel yarış içindeki ışıklı geleceği için her zaman çok simgesel bir anlam taşımıştır. 1910'lu yıllarda İstanbul'un değişiminde rol oynamış en önemli sanayi yapıları arasında yer almıştır ve her zaman parlak bir tasarım gerçeği olarak değer taşımıştır.

Bugün içinde bulunduğumuz bu önemli yapıya pergeli koyup birkaç kilometrelik bir daire çizerseniz, aslında binlerce yıllık İstanbul yaratıcılık gücünün, deneyiminin ve başarılarının da kaynaklarını da belirlemiş olursunuz (Küçükerman, 2006).

-İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali

Mekan: Eski Galata Köprüsü, Ihlamur Kasrı, Harbiye Açıkhava Tiyatrosu, Beylerbeyi Sarayı, Sultanahmet Meydanı, Taksim Meydanı

Şekil 4.7 : İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali, Eski Galata Köprüsü, Balat

Şekil 4.8 : İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali, Eski Galata Köprüsü, Balat

İstanbul'un bir "Kültür Başkenti" olma misyonu doğrultusunda gerçekleştirilen Uluslararası İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali'nin amacı, farklı kültürlerden ülkelerin tiyatro topluluklarını, Tarihi Galata Köprüsü'nün gerek mekansal gerekse kavramsal anlam derinliği çerçevesinde, İstanbul'un-kentin tarihsel mekanlarını bir tiyatro sahnesi olarak kullanarak, İstanbul seyircisi ile buluşturmaktır. İstanbul'un tarihi mekanlarını ve tarihi misyonunu belirgin kılmanın yanı sıra, toplumun yaşam kalitesine olumlu katkı sağlamak da hedefler arasında yer alıyor.

Uluslararası İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali kent içindeki farklı mekanları sahne olarak kullansa da Eski Galata Köprüsü, hem ana mekan olarak festivale katılan tiyatro gruplarına ev sahipliği yapıyor, hem de festivalin sembol mekanı olarak varlığını sürdürüyor.

Uluslararası İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali, festivalin ana mekanı olan Tarihi Galata Köprüsü'nün üstlendiği misyonu sadece mekansal olarak değil, tarih ironisi bakımından da sahiplendi (Sorgun, 2005). Galata Köprüsü, kente ve kentliye ait çağrışımlarıyla, tarihin ve kentin kuytusunda kalmıştır. Bu çerçevede, salt mekansal değil aynı zamanda tarihsel ve bir bakıma da güncel bir algıyla, Tarihi Galata Köprüsü, İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali'nin mekan sembolü haline gelmiştir.

-Gazhane Şenliği

Mekan: Hasanpaşa Gazhanesi

Şekil 4.9 : Gazhane Şenliği afişi, İstanbul

Hasanpaşa Gazhanesi'nin, kültür merkezi ve endüstri müzesi olarak yeniden işlevlendirilmesi talepleriyle hareket eden Gazhane Çevre Gönüllüleri tarafından her yıl Hasanpaşa Gazhanesi'nde "Gazhanede şenlik var, komşunu da al gel" sloganıyla şenlik düzenleniyor (Şekil 4.10 ve Şekil 4.11).

Şekil 4.10 : Gazhane Şenliği, Hasanpaşa Gazhanesi, İstanbul

Şekil 4.11 : Gazhane Şenliği, Hasanpaşa Gazhanesi, İstanbul

Yaklaşık 115 yıl önce inşa edilmiş ancak şimdi işlevini kaybetmiş ve etkinliğini yitirmiş olan Hasanpaşa Gazhanesi'nin artık işlevini kültür hizmeti vererek sürdürmesi isteniyor.

-Sirkler

Mekan: Küçük Çiftlik Parkı – Lunapark, Dolmabahçe

Şekil 4.12 : Küçük Çiftlik Parkı – Lunapark, Dolmabahçe

Sirkler, kentteki bazı alanları belli dönemler boyunca, çadırlarını kurarak geçici olarak işgal ederler. Bu alanlardan bir tanesi, Dolmabahçe'de lunapark alanını da içine alan, Dolmabahçe gazhanesiyle komşu Küçük Çiftlik Parkıdır.

Şekil 4.13 : Küçük Çiftlik Parkı – Lunapark, Dolmabahçe

Sirklerin kurulduğu alanlar, çoğunlukla büyük marketler önündeki geniş boşluklar, parklar ya da lunapark alanları olarak karşımıza çıkar. Geçici olarak buradaki mekan bir gösteri mekanına dönüşür ve kentliyle bir iletişim sağlanmış olur.

Şekil 4.14 : Küçük Çiftlik Parkı – Lunapark, Dolmabahçe

4.2 Yapılan Aktivitelerin Kent-Mekan-Kentli Bağlamında Tartışılması

Kent mekanlarında gerçekleştirilen bazı sanatsal ve kültürel aktivitelerin genel özellikleri ve amaçları bir önceki başlık altında incelenmiştir. Bu bölümde, bahsi geçen aktivitelerin kentle, kent mekanlarıyla ve kentliyle kurdukları ilişkiler değerlendirilerek, aktivitelerin hedefledikleriyle sonuç arasındaki ilişki tartışılacaktır.

4.2.1 Aktivitelerin Mekanla Kurduğu İlişki

Kent içinde gerçekleştirilen aktiviteler için, sahne olarak kullanılacak olan kentsel mekanlar aktivitelere uygun olacak şekilde yeniden düzenlenir. Yardımcı'ya göre, kent merkezleri ve eski kentlerin tarihi bölgeleri temizlenir, boyanır, restore edilir ve kültürel etkinliklerle renklendirilir. Teşhir estetiğine göre yapılan yeniden düzenleme, bu düzenlemeler sayesinde değerlenen merkez ile, merkezin temizlenmesi sırasında dışarıda kalan çevre arasında görünmez bir duvar örer (Yardımcı, 2005). Kentteki gündelik hayat içindeki bu farklılaşma durumu, kentlinin kentle olan ilişkisini de etkiler.

Farklı tarih ve coğrafyalara ait tarzların esnek bir şekilde birarada kullanılması, dış cephelerin çeşitlenmesi ve süslenmesi sayesinde kent bir gösteri olarak kurulur ve "teatral" bir görüntü elde edilir (Harvey, 1996).

Tan'a göre, küratöryel yaklaşımların, sergileme formatlarının ve farklı kurumların varlığı (oluşumlar, insiyatifler, bağımsız projeler, büyük ölçekli bienal gibi sergiler..gibi.) 1990 sonrası sanat yapıtının veya üretiminin tanımını değiştirmekten öte; sanat yapıtlarının tartışma zeminini daha karmaşık ve katmanlı kıldı. Mekana dair çatışmaların içinde barındıran; 1970'lerde başlayan kurumsal eleştiri, kamusal alan ile temsil arasındaki sorunsala değinen ve kamusal alandaki sosyal müdahalelerde aktif rol oynayan sanat projeleri mekan ve temsil kavramlarının tanımlarını güncel referanslar ile yeniden tanımlamamıza yol açtı (Tan, 2006).

Her dönem farklı temaları ele alan bienaller, mekanları kullanış şekliyle kenti ve mekanları farklı şekilde etkilemiştir. 9. İstanbul Bienali'nde diğerlerinden farklı olarak tarihi mekanlar kullanılmamış, tam aksine daha sıradan, tanınmamış, kent dinamizmine ayak uydurabilecek mekanlar seçilmiştir.

Kortun'a göre bienal mekanlarının küçülmesi bir anlamda iyi olmuştur. Böylelikle, daha fazla sayıda mekan kullanılmış ve tabi mekanlar arasındaki yürüyüş de etkinliğin bir parçası olmuştur. Mekanlar arasında yürüyecek olan insanlar, sokağı daha farklı deneyimleyecek, yeni bir şeyle karşılaşacak ya da kaybolarak arama sürecinde bambaşka bir deneyim yaşayacak ve kentle farklı bir etkileşime girecektir.

Kentle kurulan bu farklı iletişim sürecinde de mekanı ve kenti farklı algılayarak gündelik hayatımız içerisinde gözümüzden kaçmış olabilecek mekanların, tütün deposu, antrepo gibi etkinliğini yitirmiş alanların farkındalığı sağlanmış ve hatta sergi unsuruyla birleştirilerek yeni bir işlev kazandırılmış, yeniden deneyimlememiz ve hatta keşfetmemiz sağlanmıştır.

Aktiviteler için farklı bir işlevle yeniden kullanıma katılan etkinliğini yitirmiş yapı ve alanlara, ve bu aktiviteler için seçilmemiş olsalar da bir kenarda fark edilmeyi

bekleyen benzer mekanlara dikkat çekilmiş, varolan potansiyelleri ve taşıdıkları değerler farklı açılardan gündeme gelmiş ve ortaya çıkartılmıştır.

Dimitrijevic'e göre 9. bienal, önceki bienallerden farklı olarak, eski İstanbul'u tarihi bölgelerinden ve genelde turistik egzotikliğinden ayrı tutma, modern ve çağdaş kent bağlamına taşıyarak, bu türden bir serginin yaşayan sosyal bağlam içinde yer alması olasılığının önünü açmıştır (Dimitrijevic, 2005).

9.İstanbul Bienali'nde İtalyan mimar grubu Gruppo A12, bienalin seçilen sergi mekanlarına bazı müdahalelerde bulunmuşlardır. Yeni bienal mekanları, farklı tarz ve işlevlere sahip olduklarından, bu mekanların bienal için görsel bir bütünlük içinde olması düşünülmüştür. Gruppo A12 Bienal için seçilen yapıları birleştirmek ve öne çıkarmak üzere yapıların cephe elemanlarının özel bir renkle boyanmasını önermiştir. Böylece, hem bu farklı mekanlar arasında bir bütünlük sağlanmış olacak hem de kendi mimari ve tarihi karakterlerini korumalarına olanak sağlanmış olacaktır (Şekil 4.15).

Şekil 4.15 : 9. Bienal Mekanları için Gruppo A12'nin çalışması, İstanbul

Boyadijev'e göre, Bienal ve Bienal'in parçası olduğu kent birbirine sımsıkı kenetlenmiştir. Bu anlamda Bienal süresince kentten mekana-mekandan kente yansıyan uyum yalnızca "hatırlanası" bir şey olmakla kalmadı. İstanbul Bienali'nin mazisinde bulunan, kullanılan ama daha sonra yüzüstü bırakılan ilgi çekici mekanlar bulunuyor. Bu anlamda 2005 için keşfedilen mekanlarla ilgili neler yapılacağı merak konusu olarak karşımıza çıkıyor (Boyadjiev, 2005).

Bienal Mekanlarına Ne Olacak? 2 Yılda 1 isimli bienal gazetesindeki yazıya göre, ana sergi mekanlarından Şişhane'deki Deniz Palas Apartmanı İKSV'nin merkezi ve etkinlik mekanı olarak kullanılacak. Diğer önemli Bienal mekanlarından Bankalar Caddesi'ndeki Garanti Binası'nın satılması planlanıyor. İstanbul Bienallerine ev sahipliği yapmış olan Antrepo binalarından 5 no'lu olanının geleceği şimdilik bölgenin çehresini büyük ölçüde değiştirecek olan ve kamuoyu gündemini de meşgul eden Galataport projesine bağlı. Tütün Deposu'nun Bienal sonrasında yenilenmesi söz konusu ve kesin olmamakla birlikte yapının bir kültürel etkinlik mekanına dönüştürülme olasılığının yüksek olduğu söyleniyor. Şişhane'deki Bilsar Binası, normalde Bilsar firması tarafından depo olarak kullanılıyor. Bina Bienalden sonra tekrar geçici bir depo olarak kullanılmaya başlanacaksa da Bilsar, gelecekte proje ve etkinlikleri misafir etmek üzere önerilere açık. Odakule'nin yanındaki Garibaldi Binası'nın, sahibi ve İtalyan Kültür Merkezi tarafından bir performans, tiyatro ve konser mekanına dönüştürülmesi söz konusudur.

Tüm bu mekanların bienal sonrasında fark edilerek, yine kültür ve sanat platformuna dönüştürülmesi planları, bienalin bu mekanların taşıdığı potansiyeli ortaya çıkardığını bize gösteriyor.

Yaya Sergileri, bienalle hem benzer hem de farklı özelliklere sahip. Yaya Sergilerinin Bienale göre daha fazla günlük hayatın içinde olduğunu görüyoruz. Sergiyi gezmek için bilet almak gerekmiyor, o zaten yayayı temel alarak sizin yolunuzun üstünde konumlanıyor.

Belki de her gün geçtiğimiz sokağın üzerinde, sokağa bir müdaheleyle, küçük bir projeyle karşımıza çıkıyor. Artık alıştığımız sokak farklı bir özelliğiyle vurgulanıyor, fark etmediğimiz bir özelliği fark ettiriliyor, farklı bir kentsel deneyim yaşayarak farkındalığımızın artması hedefleniyor.

John Körmeling, Karaköy Meydanı'na ilişkin deneyimi genellikle yeraltı geçidi ile kısıtlı olan yayayı, motorlu araç trafiğinin üstüne çıkarıp, meydanının ve Haliç'in farklı bir açıdan izlenebileceği alternatif bir yaya yolu inşa ediyor. Bu alternatif yol, üzerinde yer alan "New Peace/Place"(Yeni Barış/Yer) yazısının da ifade ettiği gibi kamusal ve özel alan arasındaki ayrımı belirsizleştirerek, bu iki alanın 'barıştığı' üçüncü bir alan açıyor (Şekil 4.16).

Şekil 4.16 : John Körmeling'in Karaköy Meydanı'na ilişkin alternatif yol projesi

Kemal Önsoy, Ayşe Erkmen'in 1993'te Tünel Meydanı için tasarlamış olduğu, bugün ise üzerine asılan afiş ve diğer duyurular nedeniyle orijinal işlevini ve görünürlüğünü yitiren heykelini, etrafına strafor duvarlar örerek tamamen gözden kaybediyor. Varlığa yoklukla işaret eden bu çalışma, Tünel Meydanı'ndan geçenlere duvarların arkasında neyin gizlendiğini sordururken, sergi sona erdikten sonra yeniden ortaya çıkacak olan heykelin Meydan'a getirdiği farklılığı hatırlatmayı hedefliyor (Şekil 4.17).

Şekil 4.17 : Kemal Önsoy'ün Tünel Meydanı için ürettiği proje

Nişantaşı'nda düzenlenen 1. Yaya Sergisinde, Nevzat Sayın Nişantaşı'ndaki kullanılmayan alanlara dikkat çekmeyi hedeflemiştir. Bunun için de apartmanların duvarların arkasında kalan ve kullanılmayan arka bahçelerini seçmiş ve bunları hatırlatmayı hedeflemiştir.

Her yıl düzenlenen İstanbul Tasarım Haftası, Eski Galata Köprüsünü kendisine fuar alanı olarak belirlemiştir. Galata Köprüsü, bu süreçte baştan ele alınıp fuar konseptine adapte edilerek bambaşka bir görünüme sahip olmaktadır.

İstanbul Tasarım Haftası 2006'da Eski Galata Köprüsüne ek olarak bir de kent için kalıcı olması düşünülen Tasarım Parkı kurulmuştur. Eski Galata Köprüsünün etrafı Tasarım Parkı olarak planlanmış ve yapılmış olan kalıcı tasarımlarla ve bu parkla birlikte İstanbul'un ilk tematik tasarım parkının da temellerinin atılmış olması hedeflenmiştir.

İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali de Eski Galata Köprüsünü ana sahne, ana mekan olarak belirleyerek, kentteki seçilen diğer açık alanlarda da etkinliklerini sürdürmeye devam etmiştir.

Şekil 4.18 : Kentsel mekanlarda İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali, İstanbul

Tiyatro oyunlarıyla izleyici kentteki açık alanlarda karşılaşmış, bu hem oyuncu açısından hem de izleyici açısından farklı bir deneyim olmuştur. Kent mekanları da sahne görevi görerek oynanacak oyun için hazırlanmış ve kenti de arka fon olarak dekorunun bir parçası haline getirmiştir. Hangi oyunların hangi mekanlarda oynayacağı oyunların ve mekanın özelliklerine göre karar verilmiştir.

Şekil 4.19 : Kentsel mekanlarda İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivali, İstanbul

Ana mekan olan Tarihi Galata Köprüsü, geçmişinde Galata ile Eminönü'nü birleştiren bir konumdaydı. Bugün ise Haliç kıyılarında beklemeye alınmış durumdadır. Etkinliğini yitirmiş olan Tarihi Galata Köprüsü bu kez de tiyatro festivalinin sahnesi olmuş ve yine potansiyelini cömertçe sergilemiştir.

Gazhane Çevre Gönüllüleri girişimleriyle her yıl Hasanpaşa Gazhanesinde gerçekleştirilen Gazhane Şenliği, o mekanı bir kültür merkezine dönüştürebilme amacındadır. Mekana kurulan bir sahneyle konserler, söyleşiler yapılmasına olanak tanınmaktadır. Artık kullanılmıyor, etkinliğini yitirmiş ancak ciddi bir potansiyel taşıyan gazhanelerin herkesin katılımına açık bir festivalle farkındalığı sağlanmaya çalışılmaktadır.

Şekil 4.20 : Gazhane Şenliği, Hasanpaşa Gazhanesi, İstanbul

4.2.2 Aktivitelerin Kentliyle Kurduğu İlişki

Kentte gerçekleştirilen bahsi geçen tüm festival ve etkinlikler, kentsel mekanla ve kentliyle iç içe olduğunu iddia eder. Daha fazla kentliye ulaşabilmek adına kente yayılarak kent mekanlarını kullanıyorlar. Zaman zaman bu birliktelik ve iletişim sağlanıyor olsa da bazı zamanlar da bu etkinliklerin "kimin için?" yapılıyor olduğu sorusu akla gelmektedir.

Çoğu festival boyunca, kentin festival alanları temizlenip süslenerek, Yardımcı'nın da belirttiği gibi belirli bir ücret ödeyebilen bir izleyici/tüketici grubunun tüketimine sunulur (Yardımcı, 2005).

Etkinliklere katılabilenler açısından bakacak olursak, Bienallerin insanla ve mekanla karşılıklı etkileşim kurduğunu, insanda sanatsal ürünle, kentsel mekanla ve kentle ilgili farklı algılamalar sağlayabilecek ortamlar sunduğunu söyleyebiliriz. Kentli gezerek kenti yeniden deneyimler, karşılaşır, düşünür ve keşfeder.

9. Bienal'de sergi mekanları dağınık bir halde olduğundan aslında sergi mekanları arasındaki yürüyüş de bienal deneyiminin bir parçası oluyor. Bu yürüyüş süresince ziyaretçiler, hem sanatçıların kamusal alandaki bazı eserleriyle karşılaşıyor hem de bir anlığına da olsa kentin, İstanbul'un bu bölgesindeki dokuyu daha farklı bir gözle fark etmiş oluyorlar.

Yardımcı'ya göre, Bienal'e katılan izleyici, hem içinde bulunduğu mekanı dönüştürme, hem de kendisine sunulan eseri/gösteriyi okuma, bu okuma üzerinden farklı anlamlar üretme, dayatılan anlama karşı çıkma olanağına sahiptir (Yardımcı, 2005). Bienaller, kendi içinde izleyicilerle yapıtın etkileşim içinde olabileceği ortamlar sunmaktadır. Böylece izleyici mekanla birlikte yapıtı deneyimleme şansına da sahip olabilmektedir.

9. Bienal'de, kentle ve bu kenti gerek içinde yaşayarak, gerekse ilgili yayınları okuyarak izleyen kişilerle, bu kentte bulunan alanların kullanımıyla ilgili verilen kararlarla, farklı bir ilişki kurulmaya çalışıldı (Kortun, 2005). Kent sakinleri ve yeni sergi mekanları aracılığıyla, hem radikal, hem de resmi yöntemlere başvurarak bu potansiyeli harekete geçiren bir çerçeve yaratmayı başardı (Ovesen, 2005).

Yaya sergileri, kentli açısından bienalden daha farklı bir yerde durmaktadır. Bir çoğumuz için yayanın anlamı, trafikte kullanılan bir işaretten öteye gitmezken bu sergiyle birlikte yayanın hem bir yaşam biçimi hem de temel bir kentsel öneri içerdiğini fark ediyoruz. Yaya olmak herhangi bir araç ya da aracıya gereksinim duymadan, kenti kullanmaktır.

Yaya sergileri insanı ölçüt alan bir anlayışla kentli ve mekan arasında farklı bir iletişim sağlar. Kentli alışık olduğu yolda alışık olmadığı bir şeyle karşılaşır ve bu onda merak uyandırır. Fark eder, düşünür, deneyimler veya reddeder.

Balat'da Eski Galata Köprüsünde gerçekleşen İstanbul Tasarım Haftası çok da kentliyle iç içe değildir. Genelde daha özel bir kesime hitap eder. Bu organizasyona dahil olan tasarım parkı fikriyle ancak gerçek anlamda kentliyle buluşabilmektedir.

Aynı mekanı kullanan İstanbul-Mekan-Tiyatro Festivalinin oyunları dışındaki açılış ve kapanış gösterilerinde de benzer bir durum görülmektedir. Kentliye ulaşmak hedeflenirken hem etkinlikler Balat'da kentin içinde yapılmaktadır hem de orada yaşayanlar bu etkinliklere katılamamaktadır.

Ancak tiyatro festivalinin açılış ve kapanış gösterileri haricinde tüm oyunlar halka açık kentsel mekanlarda gerçekleştirilmiştir. Bu açıdan Erkek'e göre festivalin bir önemli özelliği "sanatı saraylardan kurtarıp halkın ayaklarına götürme" yolunda önemli adımlar atılmış olmasıdır (Erkek, 2005).

Oyunlar, İstanbul'un çeşitli açık mekanlarında ücretsiz olarak oynandı. Böylece, seyirciler, önceden bilet almadan, rezervasyon yaptırmadan, hiyerarşik bir düzen içine girmeden oyunlara ulaşma olanağı buldular. Açık mekanlarda oynanan oyunlarda zaman zaman izleyiciler de kendilerini oyunun içinde buldular.

Gazhane Şenliği ise daha farklı olarak zaten kentli tarafından düzenleniyor. Mekanı dönüştürmek amacıyla seslerini duyurabilmek adına düzenleniyor.

Kentlinin de birbiriyle ilişkisini güçlendirmek adına kente ve tabi kentsel mekana yayılan festivallerle hepsi olmasa da katılabilen kentli İstanbul'a dair farkındalık sahibi olmuştur. Ancak bu farkındalık İstanbul'da yaşarken İstanbul'u turist gibi deneyimlemekten öteye gitmemektedir. Öncü ve Weyland'a göre, Geçtiğimiz on beş yıl içinde İstanbul'un üst ve orta sınıfları, tanıdıkları, bildikleri, yaşadıkları kenti, küresel tüketim kültürünün merceğinden yeniden keşfettiler. Şehrin eski harap mahallelerinin egzotik büyüsünü, ahşap evlerinin romantizmini, anıtsal mimarisinin 'çokkültürlülüğünü', turist gözlükleriyle algılayıp değerlendirmeye başladılar (Öncü-Weyland, 2005).

Turist olmak, reklam broşürlerinde görüntülenen mekanları ve insanları 'yakından' ama yaklaşmadan, dahil olmadan, sorumluluk almadan –tiyatroya gider gibi- izleyip, evine dönmekten ibaret. Bu anlamda turist olmak için uzun mesafeler kat etmek

gerekmiyor aslında, hele İstanbul gibi bir kentte. Turist gözlükleri takarak, sıradan yaşamın sürüp gittiği sokakları, mahalleleri, yapıları, geçmişin derinliklerine uzanan egzotik güzellikleriyle yeniden keşfetmek ve seyretmek her zaman mümkün (Öncü-Weyland, 2005).

4.3 Bölüm Değerlendirmesi

Bu bölümde, etkinliğini yitirmiş kentsel mekanların yeniden kent yaşamına katılmasına dair var olan örnekler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Bu bağlamda konu, "kentsel mekandaki sanatsal ve kültürel aktiviteler" ve "yapılan aktivitelerin kent-mekan-kentli ilişkisi bağlamında tartışılması" alt başlıkları altında ele alınmıştır.

Etkinliğini yitirmiş kentsel mekanlarda gerçekleştirilen bu aktiviteler, mekana geçici fonksiyonlar yüklemekte ancak bu o mekan için kalıcı potansiyele dönüşmektedir. Mekanın zaten var olan potansiyeli ortaya konularak, bu tür aktivitelerin bu mekanlardaki devamlılığı sağlanabilmekte ve kentsel hafızamızda bir çeşit sahne imgesi altında yerini alan alanlar, güçlü potansiyelini korumaya devam etmektedir. Üstelik artık bunun farkındalığı da sağlanmıştır.

Kentte gerçekleştirilen uluslararası kültürel ve sanatsal aktivitelerle kent ve sahnesi olan kent mekanları, uluslararası platformda da görünür kılınarak dünya kamuoyuna sunulmuş olmaktadır. Keyder'e göre, kentin kendisi tüketime sunulan bir metaya dönüşürken, sanatsal etkinlikler de bu metayı pazarlamanın ve satmanın araçları olarak önerilir (Keyder, 1992).

İstanbul festivallerini, kent içi etkinlikleri kentlinin katılımı açısından değerlendirmek gerekirse, kentliye ulaşım yöntemi açısından kendi içlerinde de farklılıklar gösterdiklerini görürüz.

Bienaller, kent mekanını aktif olarak kullanarak, unutulan mekanları görünür kılıyor olsa da, kentliyle kurduğu ilişki sınırlıdır. Genel bir katılım olmadığını görürüz, sadece belli bir kesime hitap eden ve bu kesimin katılımında süren bir etkinliktir. Her ne kadar kentin değişik yerlerine yayılarak, o bölgedeki insanları da çekmeye çalışsalar da bu konuda çok başarılı olunamadığını görüyoruz. Belli bir kesim kent

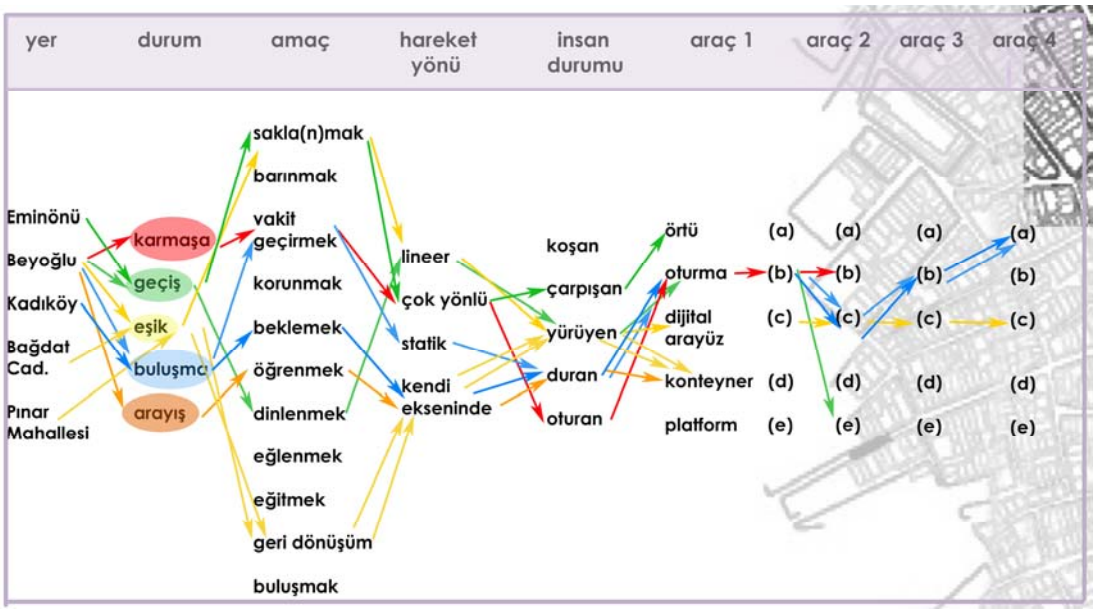
içinde etkinlik mekanlarında gezerken ayağına kadar giden etkinlikten bihaber olan "diğer"lerinin katılımı sağlanamamıştır. Aksine bu kentli çoğunluğun belki de gerçekliği yadsınarak seyirlik bir obje gibi sunulmaktadır. Yardımcı'ya göre, küresel kültür ortamının fırsatlarını değerlendirebilen ve/veya kendi yaratılarını bu ortama sunabilen kesimler, genellikle eğitimleri, yaşam tarzları, kültürel ve ekonomik birikimleri sayesinde zaten küresel toplumla kaynaşmış olan kentli seçkin sınıflar ve sanatçılarla sınırlı kalır. Kentli nüfusun çoğunluğu için festivallere erişim hem ekonomik hem de kültürel olarak kısıtlanmıştır (Yardımcı, 2005).

Yaya sergileri için durum biraz daha farklıdır. Bu kez sanat gerçekten sokaktadır. Kentli herhangi bir ücret ödemeden zaten yolunun üzerinde, birden karşısına çıkan sürprizlerle, her gün geçip gittiği yollarda daha farklı bir deneyim yaşar. Ancak sergiyle ve mekanla etkileşimde olmak izleyiciye bırakılmıştır, ama bu kez bunun olabilmesi için de herhangi bir ekonomik engel yoktur.

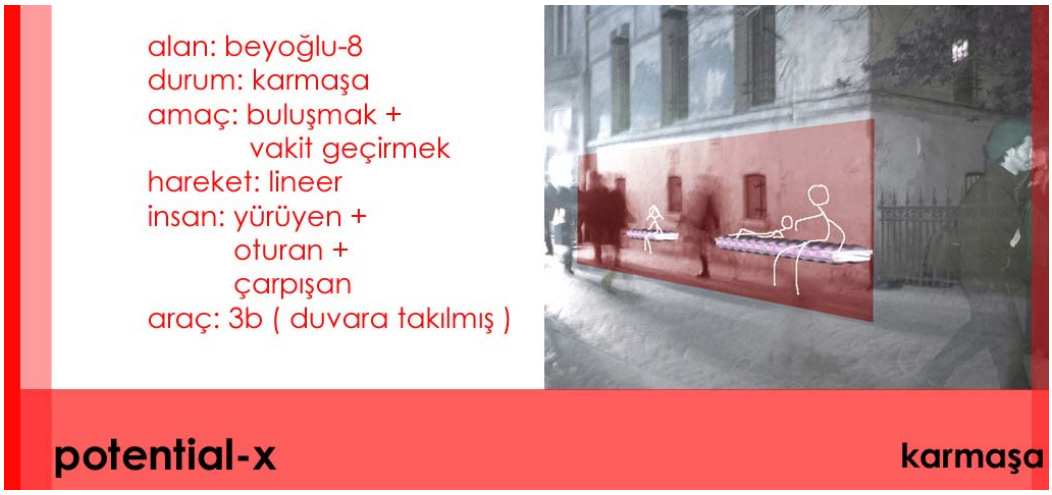
İstanbul festivalleri kentin kültürel anlamda dünyaya açılmasında önemli bir rol oynasa da, kentlilere sundukları çeşitlilik kısmi ve taraflıdır. Kültür bu şekilde araçsallaşırken, kent mekanı da sokakları, alanları, kiliseleri ve sarayları ile Debord'un "gösteri toplumunun en önemli metası" olarak nitelendirdiği kültürün ve her türden sanatın sergilendiği bir sahneye dönüşür (Debord, 1995).

O halde yeniden düşünecek olursak sorulması gereken bazı sorular vardır. Festivallerin etkinliğini yitirmiş alanlar üzerinde geçici olarak yer almaları o mekanlara kalıcı potansiyeller yüklüyor olabilir ancak bu tüm kent ve kentli için genel bir yaklaşım mıdır? Kime hitap eder? O mekanları nasıl algılarız? Daha kalıcı bir yaptırımı olabilecek, daha genel bir kentsel deneyim mi gereklidir?

Bu anlamda, kentlinin mekanla etkileşimini özgürce sağlamasına yardım edebilecek belki de daha basit, daha noktasal müdahalelerden bahsedilebilir. "Yaşasın Kentler-1" yarışması için üretilmiş olan projede seçilen bölgelerde, mekan ve kentlinin etkileşimde bulunduğu "durum"lar üzerinden bir çalışma yapılmıştır. Projenin, bazı öneriler sunarak, zorunlu olmadan, kendiliğinden, kentlinin katkısıyla yeni "durum"lar ve "çözümler" üretebileceği öngörülmüştür.

yer
durum
amaç
hareket yönü
insan durumu
araç 1
araç 2
araç 3
araç 4
Eminönü
Beyoğlu
Kadıköy
Bağdat Cad.
Pınar Mahallesi
karmaşa
geçiş
eşik
buluşma
arayış
sakla(n)mak
barınmak
vakit geçirmek
korunmak
beklemek
öğrenmek
dinlenmek
eğlenmek
eğitmek
geri dönüşüm
buluşmak
lineer
çok yönlü
statik
kendi ekseninde
koşan
çarpışan
yürüyen
duran
oturan
örtü
oturma
dijital arayüz
konteyner
platform
(a)
(b)
(c)
(d)
(e)

alan: beyoğlu-7
durum: buluşma
amaç: beklemek+
vakit geçirmek
hareket: çok yönlü
insan: duran +
oturan +
çarpışan
araç: 2a + 2b + e
potential-x
buluşma

alan: beyoğlu-8
durum: karmaşa
amaç: buluşmak +
vakit geçirmek
hareket: lineer
insan: yürüyen +
oturan +
çarpışan
araç: 3b (duvara takılmış)
potential-x
karmaşa

Şekil 4.21 : Yaşasın Kentler-1, İstanbul

5. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Bu çalışmada, kent içindeki etkinliğini yitirmiş kentsel mekanların araştırılmasından yola çıkılarak değişen kent ve kentsel mekan yaklaşımları üzerinde durulmuştur. Çizilen kavramsal çerçeve doğrultusunda kentsel mekanın etkinliğini yitirme sebepleri tartışılarak geçici fonksiyonlarla kent yaşamına katılmaları yönünde araştırmalar yapılarak örnekler üzerinden konu tartışılmıştır.

İnsan kent içinde kendine bulduğu alanları kurgular ve kurguladığı yaşam alanları kenti de etkisi altına alarak dönüştürür. Kent ve kentli karşılıklı olarak bilinçli ya da bilinçsiz birbirini sürekli değiştirir. Bu durumda devinim sürekliliğini korumaktadır.

İnsan, bu devinim içerisinde kendine bulduğu alanları deneyimler. Ve bir boşluk olan kentsel mekan, içindeki yaşantıyla anlamlı hale gelir. Ancak bu devinime ayak uyduramayan alanlar ise tanımsız, kullanılmayan boşluklar olarak kent içindeki etkinliklerini kaybederler. Bu alanların yeniden kent yaşamına katılması ise yine insanın kendi yarattığı aktivitelerle mümkün olacaktır.

Giriş bölümünde sorulan sorular doğrultusunda bu çalışma sonucunda çıkarabileceğimiz ilk sonuç, kentsel mekanın bir "boşluk" olarak taşıdığı potansiyeldir. Bu potansiyel ancak içindeki yaşantıyla ortaya çıkmakta ve sürekliliğini korumaktadır. Bu süreklilik kesintiye uğradığındaysa kentsel mekan etkinliğini yitirmektedir. Bu durumda, kentsel mekan içindeki yaşantının kesilmesi halinde ve mekanın sürekliliği sona erdiğinde, kentsel mekan kent içindeki etkinliğini kaybeder. Mekan için öngörülen fiziksel ve fonksiyonel çerçeveden ziyade onun kentli tarafından kullanılıyor, yeniden anlamlandırılıyor ve tanımlanıyor olması önemlidir.

Etkinliğini yitiren kentsel mekanlar da çok güçlü bir kullanım potansiyeline sahiptirler. Ve onların yaşamsal deneyime katılmasında yine kentli merkezde olmalıdır. Kentlinin aktiviteleriyle bu mümkün olabilecektir. Bu açıdan kent mekanlarını kullanan çeşitli festival ve sergiler incelenmiştir. Onların kent mekanına

yaklaşımları örnekler üzerinden değerlendirilmiştir. Ancak, kent mekanlarının seçilen bazı etkinliklerle sadece belli bir kesim için "etkin" olabildiği sonucuna varılmıştır. Bu durumda, çeşitli sebeplerle etkin olamayan bu kentsel mekanların, daha genel bir kentli katılımıyla daha etkin bir hal alabilmesi için, daha genel bir kentsel deneyimleme yolu bulunmalıdır.

Geçici fonksiyonların etkinliğini yitirmiş kentsel mekanlara kazandırdığı kalıcı potansiyeller bir arada gösterilerek ortaya konmuş, festivaller için yeni mekanlar adres olarak gösterilmiş olmuştur. Bu durumda çıkarılabilecek bir diğer sonuç da bu mekanların marjinal etkinliklerle kent yaşamına katılmasıyla kişisel ve genel kent imajımızın da değişime uğradığıdır. Kentin sahip olduğu potansiyel sahneler ortaya çıkmış ve festivallerin de katkısıyla kent bir gösteri mekanı olarak daha da cazip bir hale gelmeye başlamıştır.

Çalışmanın çıkış noktası, etkinliğini yitirmiş kentsel mekanların taşıdığı potansiyeli ortaya koyma isteğiyken, etkinliğini yitirmiş (boşaltılmış, terkedilmiş) kent mekanlarına odaklanılmakla beraber, zaten kullanılıyor olanların da sahip olduğu potansiyele dikkat çekilerek nasıl daha etkin hale gelebileceği araştırılmıştır.

Bu çalışmada, kente dair farklı bir algılama biçimi yaratılarak, gündelik koşturmamızın içinde fark etmediğimiz "boş" alanlara, kullanım dışı kalmış alanlara dikkat çekilerek yeniden deneyimleme ve hatta keşfetme olanağı sağlanmaya çalışılmıştır. Bu mekanların yeniden kent yaşamına katılması için, mekanların öngörülen orijinal fonksiyonlarına geri dönmesi gerekmediği, önemli olanın kullanıcının onu nasıl deneyimlediği, kullandığı sonucuna varılmıştır.

KAYNAKLAR

Akarsu, A., 2001**.** Kentsel dış mekan yaşantısının desteklenmesi bağlamında kent unsurlarına ilişkin sorunların saptanması ve çözüm önerileri, *Yüksek Lisans Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Alexander, C. ve diğ., 1977. A Pattern Language, Oxford University Press, New York.

Altay, D., 2004. Gündelik Faaliyetlerde Yeniden Tanımlanan Kentsel Mekanlar: Ankara, "Minibar" Örneği, *Yüksek Lisans Tezi,* ODTÜ, Ankara.

Attali, J., Koolhas, R., Boeri, S., Kwinter, S., Tazi, N., Obrist, H. U., 2000. Mutations. ACTAR, Barcelona.

Ayman, O., 2003. İstanbul'un Eğlence Gettoları, *Cogito,* **35,** 136-141.

Barlas, A., 2006. Cadde/Sokak-Yitip Giden Sokak, *Arredamento Mimarlık*, **12**, 97.

Boyadijev, L., 2005, İstanbul Bienali'nin Geleceğiyle İlgili Görüş ve Düşünceler, *2 Yılda 1,* Bienal Gazeteleri, Radikal Gazetesi Eki, **6,** 4.

Calvino, I., 1990. Görünmez Kentler, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Debord, G., 1995. The society of the spectacle, Zone Books, New York.

Dimitrijevic, B., 2005, İstanbul Bienali'nin Geleceğiyle İlgili Görüş ve Düşünceler, *2 Yılda 1,* Bienal Gazeteleri, Radikal Gazetesi Eki, **6,** 4.

Esche, C., 2005, Ne Fark Eder?, *2 Yılda 1,* Bienal Gazeteleri, Radikal Gazetesi Eki, **6,** 1.

Erden, E.O., 2005, İstanbul Bienalleri, *2 Yılda 1,* Bienal Gazeteleri, Radikal Gazetesi Eki, **1,** 2.

Erdönmez, E. ve Akı, A., 2005. Açık Kamusal Kent Mekanlarının Toplum İlişkilerindeki Etkileri, *Megaron,* **1,** 67-87.

Erkek, H., 2005. 2. Uluslararası İstanbul Mekan Tiyatro Festivali'nin Bugünü Ve Geleceği, http://www.sehirtiyatrolari.com/yazilar/hasan-erkek-190905.htm.

Gehl, J., Gemzoe L., 2001. New City Spaces, The Danish Architectural Press, Copenhagen.

Gehl, J., 1987. Life Between Buildings, Van Nostrand Reinhold Co, New York.

Göker, S. ve Wilson, C., 2001. New York'un Nişleri, *XXI Mimarlık Kültürü Dergisi,* **6,** 110-113

Gülmen, B., 2004. (Trans) Kentleşme ve Gündelik Hayatın Transformasyonu, *Yüksek Lisans Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Gümüş, K., 2001. Bir Tasarım Metaforu Olarak Otomobil, *Arredamento Mimarlık*, **07-08**, 63-67.

Gümüş, K., 2005. Kültürel Sermaye-Kentsel Dönüşüm İlişkisi, http://www.arkitera.com/article.php?action=displayArticle&ID=59

Harvey, D., 1996. Postmodernliğin Durumu, Metis Yayınları, İstanbul.

Hızlan, S., 1996. Kent Mekanlarının Değerlendirilmesinde Çevre Faktörü, *Tasarım Dergisi,* **60**, 118-121.

Işın, E., 2003. İftar Çadırları, *Cogito,* **35,** 133-135.

Keyder, Ç., 1992. İstanbul'u Nasıl Satmalı?, *İstanbul Dergisi,* **3**, 81-85

Kılınçaslan, T., 1996. Kent Ulaşım Planlamasında Bisiklet Kullanımı, *İstanbul 2020-Metropolün Geleceğine Yönelik Öneriler Sempozyumu,* İ.T.Ü., İstanbul, 17-19 Nisan, s. 153-161.

Kortun, V., 2005, İstanbul Bienali'nin Geleceğiyle İlgili Görüş ve Düşünceler, *2 Yılda 1,* Bienal Gazeteleri, Radikal Gazetesi Eki, **6,** 4.

Köknar, B., 2001. Mekansal Arayüzlerin Kente Ve Yaşama Katılımları Üzerine Bir İnceleme, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Küçükerman, Ö., 2006. Eski Bir Köprü Yeni Bir Yaratıcılık Ortamına Ev Sahipliği Yapıyor, İstanbul Tasarım Haftası'06 Kataloğu, İstanbul

Lefebvre, H., 1991. The Production of Space, Blackwell Publishers Ltd, Oxford.

Le Corbusier, 1929. The city of tomorrow and its planning, Londra.

Mitchell, W. J., 1996. City of Bits, Space, Place and the Infobahn, MIT Press, Massachusets.

Mumford, L., 1940. The Culture of Cities, Secker & Warbung, London.

Norberg - Schulz, C., 1980. Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture, Rizzoli, NewYork.

Ocak, E., 1996. Kentin Değişen Anlamı, *Birikim*, **86-87**, 32-41.

Ovesen, S.H., 2005, İstanbul Bienali'nin Geleceğiyle İlgili Görüş ve Düşünceler, *2 Yılda 1,* Bienal Gazeteleri, Radikal Gazetesi Eki, **6,** 4

Öncü, A., Weyland, P., 2005. Mekan, Kültür, İktidar/Küreselleşen Kentlerde Yeni Kimlikler, İletişim Yayınları, İstanbul.

Pınarcıoğlu, M. Ve Işık, O. 2003. Sultanbeyli: Enformelin Kurucu/Yıkıcı Gücü, *Cogito,* **35,** 114-118.

Sommer, R., 1969. Personal Space. Englewood Cliffs, Prentice - Hall, New Jersey.

Sorgun, H., 2005. İstanbul Mekan Tiyatro Festivali Broşürü, İstanbul

Şenel, A., 2002. Yaratıcı Metropol: Düzen ve Düzensizliğin Sınırında, *Yüksek Lisans Tezi,* İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Şenol, G., 2006. Zeplin Ve Ölü Bir Piramit, http://www.arkitera.com/news.php?action=displayNewsItem&ID=6971

Tan, P., 2006. Mekan/Çatışma, http://tanpelin.blogspot.com/2006/03/mekan-atma-space-conflict.html

Tankut, G., 2002. Yeni Ufuklara- Kentler, *Bilim ve Teknik Aralık 2002 Eki.*

Trancik, R., 1986. Finding Lost Space: Theories of Urban Design, Van Nostrand Reinhold, London.

Uslu, A., ve Hasgüler, A., 2006. Ölüler Kentinden Sağlıklı Kentlere Dönüşümü sağlayacak Peyzaj Tasarımı Üzerine Düşünceler, http://www.nilufer.bel.tr/kentsaglik/3_gun%5Csalon_b%5C0015_uslu_aysel.pdf

Yardımcı, S., 2005. Kentsel Değişim ve Festivalizm: Küreselleşen İstanbul'da Bienal, İletişim Yayınları, İstanbul.

Yusufoğlu, T., 2006. Bir İletişim Ortamı Olarak Kent, *Yüksek Lisans Tezi*, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Zevi, B., 1990. Mimariyi Görmeyi Öğrenmek, Çev. D.Divanlıoğlu, Birsen Yayınları, İstanbul.

Zukin, S., 1995. The Cultures of Cities, Blackwell Publishers, Cambridge, Massachusetts.

http://www.yayasergileri.org, (07.04.2006)

ÖZGEÇMİŞ

Pınar Akaslan, 1980 yılında Edirne'de doğmuştur. Orta ve lise eğitimini 1998 yılında Çorlu M.A.E. Anadolu Lisesi'nde tamamlayarak, aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü'nde lisans eğitimine başlamıştır. 2003 yılında mezun olarak, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimari Tasarım Yüksek Lisans Bölümü'nde yüksek lisans eğitimine başlamıştır. 2003 yılından beri özel sektörde çalışmalarına devam etmektedir.